

קונטרס

אור יוסף

חנוכה

קונטרס

אור יוסף

חנוכה

יו"ל בס"ד

מאת יוסף אביטבול

כ"ד כסלו תש"פ

אור יוסף חנוכה

יו"ל

ע"י מכון "יד יוסף"

לעילוי נשמת רבי יוסף בן עיישא זצ"ל

לתגובות והארות יתקבלו בשמחה

basad365@gmail.com

לזכרון עולם בהיכל ה'

לעילוי נשמת

מרן ראש הישיבה רבן של כל בני הגולה
המנורה הטהורה רבינו רבי אהרן יהודה לייב
בן ר' נח צבי זצוקלל"ה

להצלחת

אליהו בן לאה

יוהנתן בן שרה

שמואל בן שרה

אור יוסף חנוכה

תוכן הענינים

יא.....	סימן א' - מאמר בקושית הב'ח מדוע לא קבעו סעודה בחנוכה
13.....	סימן ב' - בענין הדלקת נרות חנוכה לבחור ישיבה - בן ספרד
22.....	סימן ג' - בדין שמיעת הברכות או השתפפות בבחור ישיבה בן ספרד
25.....	סימן ד' - האם יוצאים יד"ח נ"ח בהדלקה שבהיכל הישיבה
29.....	סימן ה' - בענין הדלקה נ"ח לבחור ישיבת בחו"ל
33.....	סימן ו' - לצאת יד"ח בהדלקת הרה"י
35.....	סימן ז' - הנמצא בבית מלון של גוים האם חייב בנ"ח - אשתו מדלקת עליו בתוך ביתו - נמצא בחו"ל כגון בארה"ב מה דינו בהדלקת נ"ח
40.....	סימן ח' - בדין הדלקת נ"ח למטה מעשרים אמה
42.....	סימן ט' - האם הדלקת נ"ח הוי דומיא דמקדש או לא
47.....	סימן י' - זמן הדלקת נ"ח בישיבה
48.....	סימן י"א - זמן ההדלקה לאברכים
53.....	סימן י"ב - האם אפשר להדליק נ"ח בשוק, או ברכבת או במטוס או ברכב
56.....	סימן י"ג - בדין הנחת נר השמש ליד כל חנוכיה וחנוכיה כאשר מדליקים במקום אחד הרבה חנוכיות
59.....	סימן י"ד - בדין במה עשוי נר השמש
61.....	סימן ט"ו - בדין לישוב אצל הנרות חצי שעה
65.....	סימן ט"ז - לדלג בעל הניסים כדי לומר קדושה עם הציבור
67.....	סימן י"ז - נשפך השמן האם צריך לברך
70.....	סימן יח - לימוד בהל' חנוכה לפני ההדלקה
71.....	סימן י"ט - האם חיוב נ"ח הוי חובת ביתא או חובת גברא
77.....	סימן כ' - להצטלם מול נרות חנוכה
79.....	סימן כ"א - להדליק נרות חנוכה בנרות שמפיצים ריח טוב

אור יוסף חנוכה

- 82..... סימן כ"ב - בענין הידור בחנוכה.
- 87..... סימן כ"ג - הדליק ללא כונה האם יצא יד"ח.
- 89..... סימן כ"ד - האם צריך להדליק נ"ח בכו"ח.
- 90..... סימן כ"ה - בדברי הגרמ"ס - בגדר הדלקה בציבור.
- 92..... סימן כ"ו - בדין פרסומא ניסא לגוים ולחילונים.
- 96..... סימן כ"ז - בדין אכילת מאכלי חלב בחנוכה.
- 97..... סימן כ"ח - האם יש דין שואלין ודורשין בחנוכה.
- 100..... סימן כ"ט - האם הדליקו נרות חנוכה בבית המקדש.
- 102..... סימן ל' - למה לא עושים בחו"ל ט' ימים חנוכה מספיקא דיומא.

אור יוסף חנוכה

הסכמת הרה"ג הרב גמליאל רבינוביץ שליט"א מח"ס "גם אני אודך"
ו"פרדס יוסף החדש" על המועדים על שער יוסף חנוכה תשע"ט

ב"ה

הרב גמליאל הכהן רבינוביץ

מח"ס "גם אני אודך"

ו"פרדס יוסף החדש" על המועדים

ועורך ומו"ל קובץ "שבט הכהונה"

ושא"ס

ת.ד. 539 בני ברק

7128536@gmail.com

פלו: 7128536-052

פקס: 15335201299

ב"ה

יום ב' לסדר יוגש, ("ויגש", ראשי תיבות: "ש'ער י'וסף ג'דול ו'נפלא") זאת חנוכה תשע"ט לידירי היקר והנפלא מאד, הגה"צ והבהיר, משנתו סדורה, סוע"ה, חוב"ט, בלעה"ר וכו' כש"ת רבי יוסף אביטבול שליט"א הגה בימי החנוכה שהלכה כבית הלל ש"מוסיף" והולך, ה"ה רבי "יוסף", "מוסיף" לעשות חיל בקונטרס אדיר ונפלא בשם "שער יוסף", ופוחת "שער" שאפשר "להוסיף" ולפלפל בעניני חנוכה והמסתעף, בבחינת תן לחכם ויחכם עוד וגם זכיתי שעיין טובא בספרי "פרדס יוסף החדש" על חנוכה, שבחמלת ה' עלי התקבל הספר בחיבה יתירה בכל תפוצות ישראל, בעולם התורה וההלכה, מה אשיב לה' כל תגמלוהי עלי, שהכל מאוצר מתנת חנם מידו הרחבה והמלאה לכל אחד ואחד, כן יעזרנו ה' להיות תמיד ממזכי הרבים, ויהיה חלקי בתורת ה' לעולם, אמן כן יהיה רצון. והגר"י שליט"א הוסיף הארות והוספות רבות ונפלאות מאד על ספרנו כיד ה' הטובה עליו והנה עז רצוני לפלפל בדבריו הנפלאים והמתוקים מדבש ונופת צופים רק מפני קוצר הזמן שברוך ה' מדפיס תיכף ומיד עוד היום חיבורו הנפלא, לכן לא הספקתי להוסיף על דבריו היקרים, ואי"ה עוד חזון בל"ג, ובדרך רמז י"ל על שם הספר "שער יוסף", שהנה מי שהוא שמור בקדושה במידת "יוסף", הוא זוכה לפתוח "שערים" לטובה ולברכה, הן ברוחניות והן בגשמיות, וזהו "שער יוסף", והבן. והנה "ראשי תיבות" ש'ער י'וסף", אותיות "שי", ראשי תיבות: "ש'פתים י'שק", שדבריו ממש "ש'פתים י'שק", (ראה ביאורו רש"י ותוספות גיטין ט' ע"א) וכן יזכה ב"ה לש"י עולמות, כמו שאמרו חז"ל עתיד הקב"ה להנחיל לכל צדיק וצדיק ש"י עולמות, שנאמר להנחיל אוהבי "יש", והנני מברכו בכל לב להצלחה גדולה מאד, ויזכה לפתוח שערו הטוב לכל התורה כולה בעיון ובבקיאות כדרכו הנפלאה, ולכוון לאמיתתה של תורה, לעשות נחת רוח מרובה לבורא על עולמים ו"יוסף" ה' עליכם אלה פעמ"ם ככה. ובקרב נזכה לראות ב"שערי" בית המקדש ובבנין בית המקדש בתפארתו בשלימות אמן כן יהיה רצון

אור יוסף חנוכה

אור יוסף חנוכה

פתח דבר

ברוך ה' אשר לא הסיר חסדו מאיתי וזיכני להוציא עתה קובץ ענינים וחבורות בהל' חנוכה, ובו מה שכבר נדפס בס"ד לפני כשנה בקונטרס שער יוסף בעניני חנוכה, ועתה הדפסנו קונטרס זה ובו הרבה הוספות ותיקונים, ובו עוד סימנים חדשים, וקראנו בשמו "אור יוסף" אור מלשון אור הנרות דחנוכה, והיינו דע"י הנרות חנוכה הקדושים, ימשכו חידושים וביאורים, בהל' חנוכה.

וע"כ מה נאה ללמוד מיד לאחר הדלקת נרות, ליד הנרות, ואף אנן בני הישיבות הספרדים שאין מדליקים נרות חנוכה כלל וכלל, ויוצאים יד"ח בהדלקת שבבית, אין צריך להיות בהדלקה כלל, ורק לשבת וללמוד, וכן ידוע בשם הגר"צ אבא שאול זצ"ל, והגר"ע יוסף זצ"ל, שיש לבחורים לשבת וללמוד, ולא לראות את ההדלקה כי יש בזה ביטול תורה, וכמו שנתבאר בפנים הקונטרס.

הנה כתב ברמב"ם (סוף הל' חנוכה) מצות נר חנוכה חביבה היא עד מאד וצריך אדם להזהר בה כדי להודיע הנס ולהוסיף בשבח הקל והודיה על הנסים שעשה לנו עכ"ל, ונראה שכשם שמצות נר חנוכה חביבה עד למאד, כך העיסוק בהילכותיה ובכירור דיניה חביב עד למאד, מרוב חביבות למצות נר חנוכה, ונראה לבאר שמה שנתייחד בנס חנוכה, שהיא חביבה עד למאד, גם בהילכותיה שיצאו ע"ז הל' חנוכה מאות ואלפי ספרים.

והנה ידוע מש"כ הב"ח להקשות (סי' תר"ע) מדוע בחנוכה ליכא חיוב סעודה כמו בפורים, וביאר שבחנוכה היה גזירה על הנפש, משא"כ בפורים שהגזירה היתה על הגוף, והארכנו בזה בשער יוסף חנוכה (סימן א').

וא"כ שהיהודים נצחו במלחמת הנפש, ומחמת כן התאפשר לבני עם היהודי ללמוד תורה, א"כ נמצא שבגלל נס חנוכה הגיע הצלה לתורה הקדושה, ולכן הילכותיה חביבים עד למאד.

וחנוכה מורה בפרט על תורה שבע"פ, וכמו שמבואר שביערו דבש (דדרוש ג' לז' אדר) שכתב וז"ל: פך השמן שדלק שמונת ימים זה מופת גם על תורה שבע"פ, כי איפוא נזכר בתורה שאסור להדליק בשמן טמא, ומנס זה של פך השמן קבלו עליהם עם ישראל תורה ובע"פ כאשר בפולמוס על חשמונאים גזרו (סוטה דף מט:) שלא ללמוד חכמת יונית שהיא פילוספיא מאריסטו.. אלו מהרסים נגד התורה שבע"פ... וכמה תקנות תקנו מבלי להתערב עם בת אל נכר... ולכן נס חנוכה עיקרו לקבוע אמיתתה של תורה שבע"פ, ולכן בטלו בלי מגילת תענית חוץ משל חנוכה ופורים, היותו מורו על קיום התורה הן בכתב הן בע"פ.

עוד כתב שם: כאשר באו היונים בארץ הקדושה המינים והפוקרים נתערבו הם, זולת עדת הפרושים והחסידים עם החשמונאים כהני ה' ומאלה פרח הנס, שהרימו קרן על היוונים ונתקבלה תורה ובע"פ ע"י נס זה.... עכ"ל, ומבואר שהתייחדה התורה שבע"פ ע"י נס חנוכה.

אור יוסף חנוכה

ונראה דלכך כיון שהנס היה ע"י כך, אפילו הל' חנוכה במיוחד פרים ורבים, להורות על גודל הכוח של התורה שבע"פ, וכמה דינים והל' ופרטים מתחדשים (ע"ע בהקדמת הגר"י זילברשטיין לחשוקי חמד חנוכה).

וראה עוד מש"כ הגר"ג רבינוביץ שליט"א בהקדמה לפרדס יוסף חנוכה, בגודל מעלת לימוד הל' חנוכה.

ובשער יוסף על חנוכה כתבנו כדלהלן: במנהגי החת"ס בימי החנוכה עמ' קפא' שבימים אלו של חנוכה נתגלו סודות התורה למשה רבינו, דישראל ואוריתא חד הוא, ופנימיות התורה נתגלתה בימי החנוכה, ויש לבאר דכתוב דנר מצוה ותורה אור, והנה העיקר בנרות לא הנר, אלא האור שהנר מאיר, ההסתכלות על הנרות מביאה לקדושה ומעלות, משום שהאור משפיע על האדם, וה"ה בנ"ח דהאור משפיע שפע לחדש חידושי תורה, והאור מגלה את הפנימיות, וכמו שלחפש בתוך איזה כיס פנימי, צריך פנס, ה"ה להגיע לפנימיות התורה ולחידושים ולהבנות, צריך אור, וזה ע"י אור של החנוכה.

ובפרט בחנוכה שכתב הגרש"א שטרן שליט"א בקובץ שערי הוראה חלק ט"ז בגדר מצות פרסומי ניסא, וכתב שלימוד הל' חנוכה הוא גם פרסומא ניסא, וכ"כ בברכת מרדכי על חנוכה הגרמ"ב אזרחי שליט"א שבעיסוק בהל' חנוכה כאילו הוא קיים מצות נ"ח.

וא"כ י"ל דהמתחיל ללמוד הל' חנוכה, אף דעכשיו לא דולקים נ"ח, ואין את האור, מ"מ כיון שעכשיו איכא פרסומא ניסא, יש את אותו אור המסייע בלימדו ובהבנת התורה הקדושה, והוי כמו שאיתא בסוף מנחות דף ק"י ע"א שכל העוסק בתורת חטאת כאילו מקריב חטאת, וה"ה שכל העוסק בהל' חנוכה כאילו, מקיים מצות נ"ח, ולפי דברי החת"ס מובן מאוד המנהג לאכול מאכלי חלב וכדברי הרמ"א.

משום דהרמב"ם בפ"ב מהל' יסודות התורה הי"ב כותב, שעל סתרי תורה נאמר דבש וחלב תחת לשונך עי"ש ומקורו מדברי הגמ' בחגיגה דף י"ג, ואם בימים אלו נתגלו סתרי תורה למשה רבינו, בע"כ דיש לאכול מאכלי חלב, שסתרי תורה נקראים דבש וחלב, בע"כ דיש לאכול מאכלי חלב, שסתרי תורה נקראים דבש וחלב. [וע"ע במש"כ בזה בתוך הקונ' בדין אכילת מאכלי חלב].

וע"ע בספר קדושת לוי (דרושים לחנוכה ד"ה ידוע) שכתב וז"ל: מהראוי לכל אחד אשר בשם ישראל יכונה לשום בשכלו ולהתמיד בתורתו, יתברך כי הם ימים ראויים לכך שבימים אלו החל להאיר עלינו הארתו יתברך מתורתו וכו'. והנה ידוע מהאריז"ל שהנרות חנוכה משפיעים קדושה וא"כ יש ס"ד מיוחדת ללמוד התורה בקדושה ובטהרה.

ונסיים בהודאה ושבת לבורא עולם אשר חלקנו יושבי בית המדרש, על כל הטובה אשר גמלנו עד עתה, ואשר זכינו להוציא קונטרס זה לאור, ויה"ר שנזכה בזכות זה לביאת המשיח במהרה בימינו אמן.

אור יוסף חנוכה

סימן א' - מאמר בקושית הב"ח מדוע לא קבעו סעודה בחנוכה

והנה ידוע בחנוכה יש סביבון משא"כ בפורים יש רעשן, והחילוק הוא שבסביבון מסבבים את זה מלמעלה, משא"כ בפורים מסובבים את הרעשן מלמטה, וביאר בספר טעמ' המנהגים בשם ספר קרבן עני בשם בעל הבני יששכר זיע"א שביאר שבחנוכה הנס היה איתרועתא דלעילא, ובפורים היה ע"י איתרועתא דלתתא, ולכא' משמע דלא כמו שאמרנו.

אך נראה לענ"ד לבאר באופ"א: דבחנוכה דהיה ע"י מסירות נפש א"כ בני"הם סיבבו את הנס, וכמבואר שלמדו תורה מסירות נפש וכאשר היוונים הגיעו ישר סיבבו בסביבון וזה היה לימדו במסירות נפש, משא"כ בפורים היה סיבוב גם ע"י בני"ה שהיה ע"י צומות ותעניות ובכי לה', וכמבואר במגילת אסתר שצומו עלי שלשת ימים, וא"כ בחנוכה בני"ה שעסקו בתורה במסירות נפש הם סיבבו את הנס, משא"כ בפורים ע"י הצומות והתעניות, ולכן מסבבים מלמטה, וע"י כן מסותבב החלק של למעלה, משום שע"י התפילות זה משפיע למעלה.

וא"כ נראה לומר דבפורים תקנו סעודה, משא"כ בחנוכה תקנו להודות ולהלל, ויש להוסיף דהנה מצינו חילוק בפורים איתא בחז"ל דהדר קבלו את התורה ברצון, משא"כ בחנוכה שהם מסרו נפש מעצמם

ידועה קושית הב"ח בסימן תר"ע מדוע בחנוכה לא תקנו סעודה אבל בפורים תקנו סעודה, ותירץ הב"ח דבחנוכה היתה הגזירה על הרוחניות להשכיחם מתורתך ולהעבירם מחקוי רצונך, ולכן קבעו בו אמירת ההלל שהוא דבר רוחני משא"כ בפורים שגזרו על הגשמיות לאבד גופם, לכן קבעו בו שמחה ומשתה.

אבל הקשה ע"ז כ"ק מרן האדמו"ר מקלאיב זצוק"ל בספרו קול מנחם (חנוכה עמ' נא) שהרי גם בחנוכה היתה גזירה על הנפשות וכמבואר בגמ' למה אתה יוצא ליצלב שמלתי את בני למה אתה יוצא ליהרג על שקראתי בתורה וא"כ שם סכנה מרחפת על פניהם.

ונראה לבאר ע"פ מה שביאר מרן הגרב"ד פוברסקי שליט"א בספרו בד קודש על המועדים בביאור החילוק בין חנוכה ליציאת מצרים, שבנס מצרים היה ישראל במ"ט שערי טומאה ובאיתרועתא דעילא, הקב"ה עזר להם משא"כ בנס חנוכה היה בזכות היה בזכות מסירות הנפש של החשמונאים שע"י כן התגברו על כוחות הטבע ולפי"ז נראה שזה החילוק בין נס פורים לנס חנוכה, דנס פורים היה הכל ע"י השגחת הקב"ה שסיבב, אבל היהודים לא מסרו נפש ונלחמו, והיה ע"י איתרועתא דלמעלה, משא"כ בנס חנוכה הכח נהיה ע"י החשמונאים שומרי גחלת הקודש, וע"י כן ניצלו ע"י אותו קומץ קטן שנלחם במסירות נפש מול היוונים.

אור יוסף חנוכה

שנלחמו במסירות נפש אתה נתת להם כח שנצחו את היונים.

ולכן אומרים רשעים ביד צדיקים, וטמאים ביד טהורים, ומקשים כולם מה ההקשר בין של טמאים וטהורים למחלמה, וע"כ י"ל שלכן אמרו להודיע שע"י שהיו טהורים, וצדיקים ע"י כן נצחו במלחמה, וזה מה שעמד להם, דהיה זה מעל חוקי הטבע, משא"כ בפורים קבעו סעודה כי נעשה הכל ע"י הקב"ה וכמבואר ואתה ברחמיך הרבים הפרת עצתו וקלקלת את מחשבתו והשבתו לו גמולו בראשו, שמשמע דהכל ע"י הקב"ה, וע"י כן קבלו את התורה מרצון, וקבעו ע"ז סעודה שהכל היה ע"י השי"ת.

נפש לתורה, וזה היה מעצמם, וע"כ הם סיבכו.

משא"כ בפורים שלפני שהיה הנס ע"י הקב"ה, לא היו בדרגה של חירוף הנפש בשביל התורה, אבל בחנוכה מסרו נפש בשביל התורה מעצמם, וע"כ זה הסתובב ע"י החשמונאים, ולכן שגם שנצחו לא היו צריכים לעשות סעודה, רק להודות ולהלל להקב"ה, וע"כ קבעו לומר בעל הניסים כשעמדה מלכות היון, להשכיחם מתורתך ולהעבירם מחוקי רצונך, וע"י אומרים ואתה ברחמיך הרבים עמדת להם בעת צרתם רבת את ריבם וכו', כלומר דע"י

אור יוסף חנוכה

סימן ב' - בענין הדלקת נרות חנוכה לבחור ישיבה - בן ספרד

לפי מש"כ שהכוונה אורח אע"פ שאין לו בית מ"מ איכא חיובא וזה החידוש דאכנסאי אורח שכתב הרא"ש, וא"כ י"ל שלכן כתב שישתתף דזה האפשרות היחידה שיש לו, דהא אם מדליקים עליו בתוך ביתו ברור שפטור, (ועי"ש עוד בשלטי גיבורים בשם הריא"ז שמי שמדליקים עליו בתוך ביתו א"צ להדליק נ"ח מ"מ אם עומד בין הנכרי צריך להדליק משום שאין פרוסם אצלו הנס, ויש להוכיח מזה לכמה דיני ואכמ"ל), וברמב"ם בפ"ד בהל' חנוכה הי"א כתב "אורח שמדליקין עליו בתוך ביתו אינו צריך להדליק עליו במקום שנתארח בו ומשתתף עמהן בשמן ואם היה לו בית בפני עצמו אע"פ שמדליקין עליו בתוך ביתו צריך להדליק בתוך ביתו שהוא מפני העוברין" ומבואר מדברי הרמב"ם שאם מדליקין עליו יוצא ידי חובה, וכמו שמבואר בגמ' וכ"כ הרב המגיד, וע"ע בסמ"ג (עשין דרבנן מצוה ה') שהביא את דברי הגמ' בשבת ומשמע שס"ל כהראשונים דלעיל.

ב ומבואר מכ"ז אכנסאי חייב בנ"ח אבל המדליקים עליו בתוך ביתו פטור כיון שנסע למרחק ואשתו מדלקת עליו יוצא יד"ח וכן כתב בשו"ע סימן תרע"ז סעיף א' וז"ל אכנסאי שאין מדליקים עליו בביתו צריך לתת פרוטה לבעל הבית להשתתף עמו בשמן של נר חנוכה ואם יש לו פתח פתוח לעצמו צריך להדליק וכו' עכ"ד.

והנה לכאור' כ"ז לענין אדם שמדליקים עליו בתוך ביתו והוא בעל הבית אבל יש לדון בבחור ישיבה האם יוצא יד"ח בהדלקת אביו והאם נחשב סמוך, והנה כל מה שאנו

א איתא בגמ' במס' שבת דף כג ע"א אמר רב ששת אכנסאי חייב בנ"ח א"ר זירא מריש כי הוינא בי רב משתתפנא בפריטי בהדי אושפיזנא בתר דניסיבי איתתא אמינא השתא ודאי לא צריכנא דהא מדלקי עלי בגו ביתאי".

ומדברי רש"י בד"ה אכנסאי שכתב אורח משמע דוקא באורח שמזומן מעת לעת וכן משמע ממ"ש בד"ה בתר דניסבי "ופעמ' שהייתי אכנסאי ללמוד תורה" ומשמע דוקא שהיה כאורח אבל לא היה בקביעות, ומשמע עכ"פ מדברי הגמ' וכ"כ בר"ח שאכנסאי כיצד יעשה לצאת יד"ח נרות חנוכה או שישתתף ביחד עם המארח או שמדליקים עליו בתוך ביתו, אבל ברור שאיכא עליו חובת הדלקה של נ"ח, ודין זה בכל אכנסאי וכן משמע מדברי הרא"ש, והרא"ש הוסיף "וה"מ לאשתתופי בפריטי היכא דלא פתח בבא לנפשיה אבל אי פתח בבא לנפשיה מיחייב לאדלוקי משום חשדא". (כ"כ הגירסא בתפארת שמואל ע"פ מש"כ הרי"ף) וכ"כ הרי"ף שם.

וצ"ב מדוע הרא"ש שה"מ להשתתף דאיכא הל' דחשדא הרי שייך הל' דחשדא גם במי שמדליקים עליו בתוך ביתו, ושמא ליכא לחלק דבכל גוונא איכא חשדא, והנה כתב הר"ן שם וז"ל אכנסאי אורח אע"פ שאין לו בית דלא תימא דין נר חנוכה כדין מזוזה דכל מי שאין לו בית פטור מן המזוזה " ומוכח שאיכא חיובא להדליק נ"ח אע"פ שאין לו בית ולא הוי חובת ביתא אלא חובת גברא שיהיה לו בית, ולא הוי כדין מזוזה שחייב אלא א"כ אית ליה בית ד' על ד', ואולי י"ל

אור יוסף חנוכה

ולכאורה תמוה למה הוא צריך להדליק מפני החשד הרי הוא אוכל אצל אביו והוא נמצא שם, וצריך להוסיף ולבאר דמה שכתב מרן דה"ה היינו שדינו כמו אכסנאי או שמשתתף או בכה"ג שיש לו פתח בפני עצמו שצריך להדליק, ושם זה מגוריו והוא רק אוכל אצל אביו, וצריך להדליק לעצמו וא"כ אין כוונת מרן דה"ה שצריך להדליק בפ"ע אלא קאי ג"כ על משלפני זה, דהו"ל כדין אכסנאי וזה לכאורה כשיטת הי"א שהביא בארחות חיים, שאפ' סמוך ואוכל אצל אביו מ"מ אין ידו כיד אביו דהרי הוא גדול ולפי"ז יצא דעת מרן שכל גדול בחר שעשה בר מצוה שהוא גדול שיש לו יד לעצמו יצטרך להדליק או להשתתף וזה תמוה, שהרי כתב מרן בסימן תרע"א סעיף ב' " כמה נרות מדליק בלילה הראשון א' מכאן ואילך מוסיף והולך א' בכל לילה עד שבליל האחרון יהיו שמונה ואפי' אם רבי בני הבית לא ידליקו יותר " וביאור דברי מרן כתב שם במשנ"ב ע"פ מש"כ בפמ"ג בסימן תרע"א ובא"א בסימן תרע"ז ס"א שהכוונה בין בלילה הראשון בין בכל הלילות לא ידליקו אפי' בניו הגדולים או משרתיו משום שהכל נגררים אצל בעל הבית משום שהם סמוכים על שלוחנו בקביעות הרי הם בכלל ביתו ומובאר דכל בני ביתו א"צ להדליק ואפי' בניו הגדולים.

ואין לומר דמרן לא ס"ל בניו הגדולים דהרי כתב ואפ' רבים בני הבית לא ידליקו יותר ואין לומר דאיכא חילוק ממה שכתב בסימן תרע"ז ס"א שהרי שם מרן לא חילק וכתב שהייה לבן האוכל אצל אביו, ואולי שם מיירי בגדול שהרי לא חילק ובע"כ י"ל שמירי בין קטן בין גדול.

דנים השתא לנוהגים כשיטת מרן השו"ע בסימן תרע"א סעיף ב' שס"ל שנר איש וביתו ואיכא חובה להדליק רק על הבעל הבית ושאר בני הבית אפ' גדולים יוצאים יד"ח מבעל הבית אבל לפי מש"כ הרמ"א וכן מנהג בני אשכנז שכל אחד ואחד מבני הבית שהוא גדול יש לו חובה להדליק לעצמו, א"כ ברור ופשוט שבחור ישיבה בן אשכנז צריך להדליק נ"ח, וכ"כ המשנ"ב ועוד פוסקים ופשוט.

והנה כתב בארחות חיים בהל' חנוכה (אות י"ד) "וכן גדול בבית אביו ואינו סומך על שולחן אביו הרי הוא כאכסנאי וי"א שאפ' סמוך הרי הוא כאכסנאי דאין ידו כיד אביו".

ומבואר מח' ראשונים בכך גדול שאינו סומך על שולחן אביו האם יוצא יד"ח או לא יוצא יד"ח, והנה כ"ז דלא סמוך, ומשמע שסמוך בודאי שיוצא יד"ח, אך הנידון הכא האם הבחורי ישיבה חשיבי סמוכים, וע"ע במאירי במס' שבת שם שהביא בזה מח' ראשונים שהביא דעה אחת שצריך להדליק וכתב ע"ז " וזו אינה נראית כלל שלא נאמרו הדברים אלא בזרים אבל כל שהוא מכלל הבית אין צריך כלום ", ומבואר מכאן שבן גדול אף דאינו בביתו אבל הוא בביתו וזה עיקר ישיבתו והוא בכלל הבית לכל דבריו, וע"כ י"ל שיוצא יד"ח בהדלקת נ"ח.

והנה מרן בשו"ע שם כתב וה"ה לבן האוכל אצל אביו ולכאורה כוונתו דאפי' בן שאוכל אצל אביו צריך להדליק מפני החשד, וכן משמע בדברי המשנ"ב שם בסק"י וז"ל ואפילו אוכל אצלו בקביעות כיון שהטעם משום החשד " ומקור דבריו מהמג"א.

אור יוסף חנוכה

הוא כאכסנאי וצריך להשתתף וכתב שם הב"י מדנפשיה וה"ה בחתניו שאין להם בית שידליקו עבורם", ומשמע שכן גדול הוא כאכסנאי, ומשמע מדהביא דברי הארחות חיים אחרי שיטת הרשב"א משמע דס"ל כשיטת הארחות חיים ולא כדברי שו"ת הרשב"א.

והנה צריך מדוע כתב השו"ע וה"ה לכן האוכל על שולחן אביו ומשמע שהיה כאכסנאי שצריך להשתתף, וצ"ב שבשו"ע משמע שאינו סמוך צריך להשתתף ואיכא לדיוקי שבכה"ג שסמוך צריך להדליק.

ונראה לומר לעניין דאיכא תרי דיני איכא דינא דסמוך ואיכא דינא דאוכל, דאפשר שעכשיו בימות החנוכה אוכל אבל אינו סמוך על שולחן אביו כל הזמן, אלא עכשיו אוכל אבל יש סמוך שהוא תמיד נשען על אביו, וא"כ נראה לומר שהנה מצינו בבנים או חתנים שמתארחים בבית אביהם או חמיהם כל ימי החנוכה, וא"כ אין כוונת מרן על בן גדול שא"צ להדליק וכמו שכתב במרן בסימן תרע"א מחמת שהוא סמוך, וכן הכוונה בן נשוי או חתנו נשוי וכמו שחידש הב"י מדנפשיה, וא"כ אינו סמוך ועכשיו הוא אוכל, א"כ אינו צריך להדליק אבל צריך להשתתף כמו אכסנאי אלא א"כ גם עכשיו בימות החנוכה בתוך ביתו של חמיו או אביו יש לו פתח בפ"ע כגון יח"ד, שאז יהיה צריך להדליק בפ"ע כדין אכסנאי.

אמנם לכאורה קשה הרי יש לו בית במק"א ששם מתגורר כל השנה וא"כ לכאורה יצטרך להדליק שם נ"ח ואע"פ שלא נמצא בו בימות החנוכה מ"מ הרי איכא חשדא, ואולי י"ל שיש לדייק מלשון הרא"ש בתשובות שהביאו בנו בטור בסימן תרע"ז, שכתב שאין

ועוד דהרי כתב שם מרן בסעיף ב' "קטן שהגיע לחינוך צריך להדליק" ומבואר דאיכא חיוב ואפ' קטן וזה תמוה דהרי סמוך בודאי על שולחן אביו ושמה צ"ל שהכוונה בקטן יתום שאין לו אב שמדליק עליו ולכן חייב, וקשה הרי נמצא לכא' ברשות אפוטרפוס או אדם שידליק עליו, ומ"מ סמוך, וצ"ל שמדליק משום חינוך וכמו שכתבו בלשון מרן קטן שהגיע לחינוך, ובע"כ י"ל משום חינוך, והמשנ"ב בס"ק י"ג שהרי בסימן תרע"א כתוב שא"צ להדליק וע"כ ביאר שמדובר בקטן שי לו בית בפני עצמו, [ויצא נפק"מ האם יש חיוב משום חינוך, וע"ע בספר חינוך הבנים כהלכתו בהל' חנוכה, והובא בספר פרדסי יוסף על המועדים שהביא שם פלוגתא באחרונים בנושא זה ואכמ"ל].

ג ומ"מ מדברי מרן בסימן תרע"ז ס"א כתב שם בבית יוסף שמקורו על פי מש"כ הטור וז"ל כתב אדוני אבי הרא"ש ז"ל בתשובות בן האוכל אצל אביו או האוכל אצל חבירו ויש לו בית מיוחד לשינה צריך להדליק כיון שי לו בית מיוחד לשינה והעולם רואים אותו נכנס ויוצא בו איכא חשדא אם אינו מדליק שאין העולם יודעין שאוכל במקום אחר ואפי' לדין שאנו מדליקין בפנים ומסתמא בני החצר יודעין שאוכל במקום רחוק אפ"ה שייך חשדא כי השכנים עוברים ושבים לפני הפתח הבית ורואים שאינו מדליק עכ"ל, והרשב"א בשו"ת הרשב"א ח"א סימן תקמ"ב כתב שאפי' ביש לו בית בכה"ג שאוכל אצל אביו א"צ להדליק אלא צריך להשתתף כאכסנאי.

והנה אח"כ הבית יוסף הביא מהמהר"י אבוהב ז"ל שכתב בשם הארחות חיים שכן גדול שאינו סמוך על שולחן אביו הרי

אור יוסף חנוכה

שיש לו פתח בפני עצמו צריך להדליק מפני החדש, כתב ע"ז הפר"ח בסימן תרע"ז סק"א, שהשתא שמדליקים בפנים ליכא חשד מ"מ צריך להשתתף עם אביו דהינו שבכל גוונא צריך להיות שותף משמע שהבין בשו"ע שס"ל שבן אינו יוצא בהדלקת אביו, אמנם לפום מש"כ חידוש גדול יש פוסקים שהבינו לא ככה, דראיתי בשם הגאון הרב משה לוי זצ"ל בשו"ת תפילה למשה ח"ב סימן נ"א אות ג' כתב שדעת השו"ע כמו הדעה שהביא מהארחות חיים שבן גדול סמוך על אביו א"צ להדליק ועי"ש שדייק כן מהב"י שהביא רק את הסברא הראשונה שכתב הארחות חיים ולא הביא את ב' השיטות, אמנם צ"ב לפי"ז מה הפשט בדברי מרן וצ"ל דקאי רק דהוי כמו חשדא וזה דחוק, מ"מ צ"ל שהבין במג"א בסימן תרע"ז סק"א.

ובחיי אדם כלל קנ"ד דין ע"ב משמע שהבין ככה, וכן בדרך החיים הל' חנוכה אות א' ובמשנ"ב שם סק"י, וכן כתב במשנ"ב סק"א "אכנסאי וכו' וה"ה בחורים שלומדים שלא בביתם צריכין להשתתף עכ"פ ודוקא בחור שאוכל בפני עצמו אבל אם סמוך על שולחן בעל הבית והיה משרתיו כיון שהם סמוכים על שלחוננו בקביעות מדינא א"צ הדליק וכמו שמסיים שם שאם רוצה להיות מן המהדרין יכול, אמנם צריך להוסיף שכ"ז לשיטת השו"ע וזה כמו שכתב המשנ"ב שם בס"ק י"ג אבל לדידן שכל אחד צריך להדר ולהדליק בפ"ע א"כ גם הקטן וכו' עי"ש, וזה כמו שיטת הרמ"א בסימן תרע"א סק"ב עי"ש.

ה) והנה יש פוסקים שרוצים לומר שבחור ישיבה הוא כמו אכסנאי וכמו שהיה כמעשה דברי זירא שאמר "מריש כי הוינא בי רב משתתפנא בפריטי בהדי אושפיזנא בתר עי"ש.

העולם יונדעין שמדליק במקום אחר, מפני שיש עוברין ושבין, אבל הכא שלא נצא בביתו בימות החנוכה א"כ י"ל שאין שום חשדא, ועוד י"ל כמו שכתב הרמ"א בשם י"א והוא הרשב"א בתשובה ח"א סימן תקמ"ג שכתב שבזמן הזה שמדליקים בפנים, מדליק במקום האוכל, וזה דחוק משמע שמרן לא ס"ל, מ"מ אפשר דהכי הוי דינא דבכל גוונא א"צ שיתוף דליכא חשדא וכמו שכתבו הפוסקים ואכמ"ל בדין זה, ועוד אפשר לומר שכתב הפרי חדש בריש סימן תרע"ז שמי שלא נמצא בביתו כל ימי החנוכה פטרו להדליק בביתו, וה"ה חלק מן הימים כן שמעתי מהגאב"ד דרכי הוראה ר' אשר וייס שליט"א, אמנם הגרי"ש אלישיב זצוק"ל ס"ל דמדייק מהפר"ח דוקא כל, אבל אם נמצא חלק בביתו וחלק אצל אביו או חמיו חייב למנות שליח.

והנה יש להוכיח כדברינו שלאחר שהביא הב"י את דברי הארחות חיים כתב "כתוב בתרומת הדשן סימן ק"א דאכסנאי שהוא נשוי אם רצה להדליק בברכה משום הידור שפיר דמי ולי נראה דאין לסמוך ע"ז לברך ברכה דאינה צריכה", והנה ראיתי מקשים שמשמע לפני זה מדברי מרן בב"ע שאכסנאי צריך להדליק, וא"כ מדוע כתב לענ"ד אין לברך משום דהו"ל ברכה דאינה צריכה הרי צריך להדליק, וכמו כן אין לומר שכוונת הב"י שהרי להדליק מ"מ אין לברך כי השו"ע לא כתב כן אמנם לדברינו שבשו"ע פסק שמדובר בבן נשוי ומ"מ א"צ להדליק ורק להשתתף כדין אכסנאי א"כ א"ש שהוא ברכה לבטלה ככה"ג דאינו צריך להדליק.

ד) והנה על מה שכתב מרן שבן האוכל אצל אביו והו"ל כמו אכסנאי ולכן ככה"ג

אור יוסף חנוכה

וכתב הגרב"צ פלמן זצ"ל בספר שלמי תודה (חנוכה עמ' ק"פ) 'ואולם שמעתי בשם הגר"ח קנייבסקי שליט"א דלכאורה הבבלי פליג על הירושלמי דבמס' מועד קטן כ' ע"ב איתא והתניא אימי אבוה דרבי זירא ואמרי לה אחוה דרבי זירא קמיה דרי זירא וכוי עני לזירא בתריה וכו' הרי דללישנא קמא היה אביו דר' זירא חי בחיי ר' זירא'.

ולענ"ד יש לדחות ששם לפי הל"ב אי"ז אביו אלא אחיו, ובכל מקום קימ"ל כלישנא בתרא, ועיי"ש בשלמי תודה שהקשה ע"ז דבגמ' שם אמרו והתניא משמע שזה ברייתא והרי ר' זירא אמורא הוה והאיך אמרו בברייתא בשמו ויש ליישב עפ"ד התוס' במנחות מ' ע"ב ד"ה ר' זירא שכתבו דתרי ר' זירא הוו ובספר סדר הדורות בסדר תנאים ואמוראים אות ז' גבי ר' זירא כתב דתרי ר' זירא הוו אחד בזמן התנאים ואחד בזמן האמוראים ע"ש.

וא"כ ניחא היטב דרי זירא דברייתא דמו"ק תנא הוה ואותו ר"ז היה אביו חי עמו אבל ר' זירא דבירושלמי שאמרו עליו שלא היה לו אב ואם הוא ר' זירא שהיה בימי האמוראים ומעתה שפיר י"ל דאף הבבלי ס"ל דלא היה לר"ז האמורא אב ואם ולהכי אמר ר' זירא במס' שבת דמתחלה קודם דנסיב איתתא הוה משתתפנא בפריטי דלא הדליקו עליו בביתו, (וע"ע בספר בית ועד לחכמים לבעל המלאה הרועים ערך ז' אות ז' שכתב דר' זירא דסוגיא דמו"ק אינו סתם ר"ז שבכל הש"ס ולמש"כ א"ש דהתם תנא הוה מיהו ראיתו שם צ"ב וע"ש בהגהות המעתיק).

ועיי"ש שכתב הגרב"צ פלמן זצ"ל להקשות דבתוס' בחולין מ"ו א' בד"ה ערוקאי

דניסיבי איתתתא אמינא השתא ודאי לא צריכנא דהא מדלקי עלי בגו ביתאי", ומבואר שקודם שנשא אשה חייב ולא יצא בהדלקת הוריו וואלי יש לומר שרב ששת שלא אמר בחור ישיבה פליג ע"ז, דהרי דין זה מצוי ומדכתב רק אכסנאי משמע שרק הוא חייב, אמנם הפוסקים הביאו מה דר"ז אמר, ועוד י"ל שאין להוכיח מרבי זירא דאולי נהג כשיטת הרמ"א שהמהדרין מן המהדרין זה לכל אחד ואחד, אלא דקשה שא"כ לא יעזור שיתוף, נומש"כ דאולי ר' זירא נהג כשיטת הרמ"א אח"כ ראיתי דכן דנו בזה שהנה בשו"ת מהרי"ל בסימן קמ"ה בלשון השואל דמוכח שלא עבד כשיטת הרמ"א, וע"ע בשו"ת מהרש"ל סימן פ"ה שכתב דר"ז לא נהג כרמ"א, וכתב שמה שהבחורים מחמירים על עצמם שלא להשתתף בפריטי ועדיפי מר"ז זהו מנהג אשכנז שמגביהין הטפל ומניחין העיקר והולאי שלא יקילו במצוות החמורות, וכן בשפת אמת הוכיח כשיטת התוס' ודלא כמנהג הרמ"א].

ויש שדחו ע"פ דברי הירושלמי במס' קידושין פ"א ה"ז דאיתא דרבי זירא ור' אבין לא הוה להו אב ואם (ע"ש בירו' דאיירי על ר' זעירא וידוע דהיינו ר' זירא דתלמודיין כמש"כ במראה הפנים על הירושלמי בברכות פ"ג סוף ה"א ד"ה שרע), ובירושלמי שם אמרינן כד עברתביה אימיה כשאמו עיברתו מיית אבוהי כד ילידתיה מיתת וכשילדתו מתה אמו וא"כ ניחא דלא היה לו לר"ז אב שהדליק בשבילו ולא היה לו ממי לצאת ושפיר הוצרך להשתתף מדינא, וצ"ב הרי לכא' היה לו בית דירה שישן שם, וא"כ למה לא הדליק שם ואולי הוי אורח, וישן אצל בעל הבית כמנהג הבחורי ישיבות לפני כמאה שנים בליטא.

אור יוסף חנוכה

אחרת, ובשו"ת יחיה דעת שם ציין בזה לדברי התוס' חולין מו דייה ערוקאי ושם כתבו התוס' רבי זירא לא היה צריך לברוח דאביו גבאי של מלך היה דנהג בגבואתא תליסר שנין כדאמר בפרק זה בורר סנהדרין כה דכי הוה אתי ריש נהרא למתא כי הוה חזי רבנן אמר להו לך עמ' בא בחדריך ע"כ.

10 ויש מביאים ראיות מדברי הראשונים לכך, בשאלות דרב אחאי שאילתא כ"ו כתב וז"ל ואפילו אורח חייב לאישתתופי בהדי בעל הבית בנר חנוכה והוא שהיה רווק אבל יש לו אשה לא צריך ע"כ. ומשמע דלא חילק אם מדליקים עליו כמו דאיתא בסוגיא דשבת משמע שאינו יוצא.

וכן משמע מדברי רבינו חננאל משמע די ש חילוק בין בחור לנשוי דכתב בשבת כ"ג ח"ל אכסנאי חייב בנר חנוכה ואי משתתף בהדי אושפיזי או אם היה נסיב תו לא צריך". ולכאורה משמע מדבריו דדוקא נשוי אינו צריך להשתתף אבל בחור כן.

וכן מצינו ברבינו ירוחם (בנתיב התשיעי ח"א) דכתב וז"ל אכסנאי צריך לפרוע שום דבר בשמן וכו' וכל זה מיירי באדם שאינו נשוי וכו', ויעו' גם בסמ"ג הלכות חנוכה עשין דרבנן מצוה ה'.

ומצינו בהלכות חנוכה המיוחסים לר' ברוך ברבי יצחק (נדפס בקובץ מוריה כסלו) דכתב וז"ל ומפי רבי הר"ר ברוך בן הר"ר יצחק שמעתי דאזלי לבי רב ללמוד או ללמד שאינם נשואים צריכים ליתן לאושפיזונכם מחצה או פשוט להיות דעתיה דבעה"ב עליהם בשעת העלאה ע"כ, מבואר דכל שאינם נשואים צריכים להשתתף במקום שנמצאים".

משמע דר' זירא האמורא נמי היה חי בחיי אביו ע"ש, וא"כ הוי סתירה, ואולי י"ל דתוס' לשיטתם שהביאם במאירי שס"ל שבחור ישיבה אינו יוצא בהדלקת אביו, ולכן ס"ל דר' זירא הר"ל אב ואם, אבל הראשונים שס"ל שפטור פליגי ע"ז.

ועי"ש שכתב השלמי תודה לחדש שיש חילוק בין בני הבית שהלכו למקום אחר שיוצאים בהדלקת בעל הבית משום שנקראים סמוכים על שולחן אביהם, רק שעכשיו בשעת ההדלקה לפרק זמן קצר אינם נמצאים בביתם, משא"כ לבחורי שייבה שהולכים לפרק זמן ארוך לישיבה וחוזרים רק לפרקים וא"כ לכן אין להם דין סמוכים על שולחן אביהם.

ועי"ש ששמע שכן פסק החזו"א שיש חובת הדלקה מדינא ולא רק מדין הידור, והוסיף שם שאף לפי דברי התוס' בחולין דהיה לר"ז אב ואם, מ"מ לא יכל לסמוך על הדלקת אביו, ועי"ש שהביא מהגאון ר' ניסים קרליץ זצוק"ל שצריך כל אחד ואחד מדינא להדליק בברכה נ"ח, משום שאינם סמוכים על שולחן אביהם, אמנם לענ"ד נראה לחלק דדוקא פעם דהיו חוזרים פעמ'ם או אפ' פ"א או אפ' הלכו לכמה שנים ללמוד תורה, ע"כ לא נקרא סמוך על שולחן אביו ולכן אפי יהיה לו אב ואם צריך להדליק משא"כ היום.

ועוד ראיתי שכתב בילקוט יוסף חנוכה עמ' תע"ח שיתכן דרבי זירא הלך למדינה רחוקה שהיה שינוי בשעות ובזמנם הרי היו מדליקים בחוץ ובודאי שהיו מחוייבים להדליק תוך חצי שעה מצאת הכוכבים ויתכן שעדיין לא הגיע הזמן של צאה"כ במקום שהיה רבי זירא וראה להלן מה שכתבנו בזה לענין בחורי ישיבות שהוריהם במדינה

אור יוסף חנוכה

ובמשנ"ב סימן תרע"א סק"ט שכתב שם לבד מאשתו שהיא כגופו וכדברי הא"ר, ומשמע שדוקא אשתו, וע"ע בחיי אדם כלל קנ"ד סימן ל"ד בגדר אשתו כגופו לענין נ"ח "מי שיש לו אשה בביתו ואינו יודע בודאי שתדליק ובא באותו הלילה לביתו ומצא שהדליקה בעדו י"א וכוי וצריך להבריק ומ"מ לא יברך די"א דפטור" ורואים שנפטר מדין אשתו כגופו.

וכע"ז כתב בשו"ת אז נדברו (ח"ג סימן נ"ג) שאשתו הוה דין אחר ולכן שמדליקים עליו בביתו יוצא יד"ח דהוה דין על ביתו משא"ב בחורי ישיבה ולכן ע"ש שפסק לדינא דבן ספרד שאין לו להדליק וגם אם מדליק אין לו לברך ע"ש.

ח אבל מצינו בכמה ראשונים שפסקו שבחור ישיבה יוצא בהדלקת אביו וז"ל ספר התרומה במפתחות סי' רכט, ותלמידים ההולכים ללמוד חוץ מביתם וכן אורח אינם צריכים בחנוכה להדליק או להשתתף בנר אם יודע שאביו ואמו או בניו מדליקים עליו במקומו וכדאמר ר' זירא כיון דנסיבנא לא צריכנא להשתתף בהדי אושפיזאי כיון דקא מדלקי עלי בגו ביתאי ע"כ.

והובא גם כן בספר מחזור ויטרי (סי' רלח) וז"ל: ואנשים הרבה בבית אע"פ שחלוקין באכילה ישתתפו לקנות נר אחד ותו לא ואם הוא במקום אחר כגון הבאים ללמוד חוץ לביתם או אורח אין צריך ליתן בנר אם יודע שאשתו או אביו ואמו מדליקין במקומן כדא"ר זירא כי הוינא בי רב וכו' ע"ב וכ"כ בספר הפרנס סימן קנב ודיריין הרבה בבית אחד ישתתפו לקנות הנרות ותו לא צריך והמהדריין מן המהדריין נר לכל אהד ואחד ומי שהוא אורח ויודע שמדליקין עליו בביתו

וע"ע בשו"ת מהרי"ל סימן קמ"ה וכ"כ המג"א בשם תשובת מהרש"ל דבחורים הלומדים שלא בביתם צריכין להשתתף והו"ד במשגב ויש לדייק מדלא פירש דהיינו דוקא כשאין להם אב ואם שמדליקים בביתם משמע דבחור אינו יוצא בהדלקה בבית אביו כשהוא נמצא בבית אחר אלא צריך לקיים את מצות ההדלקה בבית שהוא דר בו עתה ע"י השתתפות בפרוטה.

וכ"כ להדיא בערוך השלחן (סימן רס"ג סעיף ה') דנר חנוכה היא מצוה וחובה על כל אחד להדליקה והיינו שכל משפחה חייבת בהדלקת הנר ובחורים ההולכים ללמוד חוץ לביתם צריכים להדליק נר ולברך עליו ואפילו יש לו במקום אחר אב ואם המדליקין כיון שהוא גדול הוא כבעל הבית בפני עצמו וחלה עליו מצות הדלקה ואינו דומה לכשהוא בבית אביו ואמו שהוא נכלל בכלל המשפחה, וע"ע בערוך השולחן סימן תרע"ז סעיף א'.

ז אמנם צ"ב בשיטה זו מה הסברא לחייב הרי משמע בפוסקים וכדאיתא בגמ' בשבת שנשוי אינו צריך משום שאשתו מדליקה עליו וא"כ נימא שבחורי ישיבות אביהם פוטרם.

והביאור בזה כמו שכתב באליה רבה (סימן תרע"ג ס"ג) וז"ל והנה בתשובות שער אפרים סימן מ"ב למה אין נוהגין שאשה דלקת כשבעל בביתו מ"ש משאר בני הבית ע"ש, ונראה לי שאשתו כגופו ואינו בכלל מהדריין וכן משמע ברש"ל סימן פ"ה דוקא כשאין לה בעל או כשאין הבעל בעיר מדלקת וכו' ע"ש.

אור יוסף חנוכה

והביא שם בשם הגר"ע עטייה זצ"ל שמנהג בני ספרד שא"צ להדליק מ"מ אם ירצה להדליק ידליק בלא ברכה, וכן דעת הגרש"ז אויערבך בהליכות שלמה עמ' ערה, שא"צ להדליק, וכ"כ בשו"ת ישכיל עבדי ח"ז עמ' שט"ז, וכן דעת הגר"מ אליהו זצ"ל בספרו על המועדים פרק נ"ח אות ק"ח, וכן פסק הרב משה לוי בשו"ת תפילה למשה ח"ב סימן נ"א, וכן דעת מרן הגרא"ל שטינמן זצוק"ל והו"ד בספר כאיל תערוג על המועדים בהל' חנוכה שבחור ישיבה נקרא סמוך על בית אביו, וא"כ אינו צריך להדליק לפי מנהג בני ספרד.

והנה י"ל כל מה שנקרא סמוך דוקא אם משלם אבל אם אינו משלם כגון בישיבות לבעלי תשובה או ישיבות אחרות שאין חובה לשלם שכר לימוד, וכל דבר שצריך קונה מכספו י"ל דיהיה חייב להדליק, וכ"כ בנר ציון בשם הגר"צ אבא שאול.

והנה בקונטרס עיטורי מרדכי כשדן שם לענין בחורי ישיבות, כתב ששמע בשם הגאון רבי יעקב בן נאים שליט"א, [ר"י נחלת משה] שאף אי נימא שההורים משלמים הוצאות כספיות של הישיבה מ"מ כל בחור ובחור הישיבה משלמת עליו הוצאות לפחות של עשרים וחמש אלף לשנה, וא"כ אף שמצידו סמוך על שולחן אביו מ"מ הרי סמוך על שולחן הישיבה, וע"כ הנהיג הרב יעקב בן נאים שידליקו בחדר האוכל של הישיבה וכולם ישתתפו ואחד ידליק וישמעו הברכות, וכולם יצאו יד"ח, ואף שנכתוב לקמן בענין זה האם שייך אכסנאי מ"מ י"ל לשיטתו דהרי נקראים סמוכים על שולחן רה"י, וסברתו סברא מחודשת דלא מצאנו לו ראשון ולא אחרון בפוסקים שכתבו כן.

אשתו או אביו ואמו או בני ביתו אז אין צריך לתת להם מעות להשתתף במקום שהוא ע"כ וכן כתב בספר חידושי מהרי"ח (מס' שבת שם) ואי מדלקו עליה בגו ביתיה אינו צריך והוא הדין הסמוך על שולחן אביו שאינו צריך ע"כ והיינו אע"פ שעתה אינו נמצא שם אלא מתאכסן בבית אחר, ומבואר שאין חילוק בין אשתו לאביו ואמו אלא גם אביו ואמו מוציאים אותו ידי חובה, וכ"כ להוכיח בחזון עובדיה מהני ראשונים שיוצא יד"ח.

ובספר שבות יצחק (דיני נר שבת עמ' רא') הביא שדחה מרן הגר"ש אלישיב זצוק"ל ראיות אלו מהראשונים משום דגם לדעת ספר התרומה דס"ל דבן כשאינו בבית הוריו יוצא בהדלקת אביו היינו דוקא בבחור שהוא אורח בבית של אחרים ומשום דאין דירתו שם חשובה ביתו אבל בחור ישיבה שאינו דר כאורח אצל בעה"ב אלא בישיבה הישיבה היא ביתו ויש לו חיוב על הבית ובכה"ג לכו"ע אינו יוצא בהדלקת אביו ולכן כל אחד מהבחורים בישיבה חייב בהדלקה בברכה כשני בעלי בתים שדרים יחד דשניהם צריכים להדליק מעיקר הדין, ועל כן דעתו דאיכא לברך, וכמו שיטת החזו"א שהביא הגר"צ פלמך.

אמנם י"ל שאכתי ביתו של בחור ישיבה זה ביתו והוא סמוך עליו ואם הוא חולה הוא הולך לשם, וכן כל בחור נמצא לכל הפחות פ"א בחודש בביתו לשבת ואם לא פעמ'ם וכן בבין הזמנים, וא"כ עיקר מושבו הוא בביתו, וגם הוא סמוך על אביו, שמשלם עליו בישיבה, ונותן לו דמי כים, א"כ י"ל שא"צ להדליק יוצא יד"ח, וכן פסק מרן הגר"ע יוסף זצ"ל בחזון עובדיה עמ' קמד' וכ"כ בשו"ת יחזה דעת ח"ו סימן מ"ג, וכ"כ בשו"ת אור לציון ח"ד פרק מ"ז תשובה א'.

אור יוסף חנוכה

הלל והודאה פט"ו, ועיי"ש שכתב שאפ' אם אביו משלם בעבורו על שהותו בישיבה חייב בהדלקה, וצ"ב דאכתי נקרא סמוך וע"כ נראה כדברי הגר"ע והגר"צ אבא שאול והגר"מ אליהו והרב משה לוי, ואם ירצה להדליק ידליק בלא ברכה, וישמע הברכות מאחר, אבל חייו לגרום ברכה דאינה צריכה.

מאידך דעת הגר"ש אלישיב וכמו שהבאנו שכתב השבות יצחק משמו (וכן הביא באשרי האיש ח"ג עמ' רעא), וכן דעת החזו"א כפי שהביא השלמי תודה, וכן הובא במעשה איש (ח"ד עמ' קלא) וכן כתב בשו"ת תשובות והנהגות (ח"ד סימן קס"ט), וכן דעת מרן הגר"ש וואזנר והובא דעתו בספר חנוכה, וכן דעת הגר"ח קניבסקי והובא בספר ימי

אור יוסף חנוכה

סימן ג' - בדין שמיעת הברכות או השתפפות בבחור ישיבה בן ספרד

וע"ש בחזון עובדיה שכתב עוד טעמא לדחות דברי הגרש"ז משום שהכל יודעים שבחורי ישיבות ספרדים אביהם מדליק עליהם ואי"צ שיתוף ולא להדליק וכן משמע מדברי הגרב"צ אבא שאול שכתב דראוי לשמוע הברכות ולראות את ההדלקה כדין הרואה וכ"כ בילקוט יוסף (עמ' תקד') שבחורי ישיבה צריך לשמוע את הברכות.

וע"ע במשנ"ב בסימן תרע"ו ס"ק ו' שיש פוסקים שסוברים שצריך לברך על הראיה ולהודות על הנס ולברך שהחינו אם מדליקים עליו בביתו, ומ"מ כתב שאין לעשות כן משום דספק ברכות להקל מ"מ משמע שלכל הפחות צריך לשמוע, ועי"ש בשער הציון סק"י לענין שאם משתתף אפי' שלא רואה את הנרות ושומע את הברכות יוצא יד"ח (ונפק"מ לבעל שאשתו מדלקת עליו בא"י ושומע בטלפון הברכות יוצא יד"ח, אע"פ שאינו רואה).

וע"ע בכף החיים ס"ק כ"ה שכתב שיהדר לשמוע הברכות ממי שחייב ויענה אמן ועי"ש עוד לענ"ן שהחינו, ובנושא יש להאריך עוד, וע"ע בקונטרס אמרי שפר סימן די שהביא מהגר"י עדס שליט"א שישמע הברכות מאחר ויצא יד"ח, כמו ששמע מהראשונים.

ומ"מ משמע מהאור לציון שא"צ לחומרם להשתתף בפרוטה או לתת חלק בשמן או בפתילות, אמנם הביא באור לציון מרה"י פורת יוסף הרב עזרא עטיה זצ"ל שטוב להדליק בלא ברכה, וע"כ נראה שיש להחמיר ולצאת יד"ח הדעות שסוברים שיש להדליק

והנה כתב הגרש"ז בהליכות שלמה שאע"פ שא"צ להדליק נ"ח בברכה מ"מ טוב להחמיר להדליק נ"ח בלא ברכה אף בן ספרד עי"ש, ועי"ש עוד דאם יש ספרדי בין האשכנזים (כ"ז בישיבות אשכנזיות מצוי הרבה בני עדות המזרח ביניהם, אבל בישיבות ספרדיות לא שייך), ישתפפו עמו או שיקנה להם חלק בשמן או בפתילות ואז יצא יד"ח לכל הדעות.

וע"ע בדברי הגרש"ז בשלמי מועד (סוף עמ' רג) שכתב שבני ישיבה ספרדים שיש להם חדרים בישיבה ידליקו נ"ח בלא ברכה מפני החשד וכמו שפסק השו"ע למי שיש לו שני פתחים שצריך להדליק מפני החשד.

אמנם לענ"ד א"צ דהרי אין שייך הלי' חדשא ואפי' יש לו חדר בפני עצמו מ"מ יש שמדליקים בחדר או בחדר אוכל בפתח הישיבה אם הוא בישיבה אשכנזית א"כ לא שייך חדשא, ולכאורה בישיבה ספרדית כן יהיה שייך חדשא, אמנם זה תמוה דהיום ליכא חדשא.

וכן ראיתי שתמה מרן הגר"ע בחזון עובדיה (חנוכה עמ' קמ"ג) שהיום אין

לחוש לחדשא משום שהיום כולם מדליקים בבתיים וליכא חדשא, וכמו שכתב הרמ"א בסימן תרע"א סעיף ח' ומקורו מבעל התרומה סימן רנ"א והסמ"ק סימן ר' והמרדכי סימן ר"א וצ"ב דהרי היום מדליקים בחוץ ולא בפנים.

מ"מ

אור יוסף חנוכה

והראבי"ה שבת סי' קצט סובר כדעת ר' דוד הלוי שכ' וז"ל וקרוב בעיני משתתף בפריטי לנר של שבת כמו לנר של חנוכה אם מוסר לו בעה"ב ביתו בחנם ואם שני בעלי בתים דרים יחד דמי להא דתניא והמהדרין נר לכל אחד ואחד וכל שכן לשאינן קרויין בני ביתו עכ"ל.

וכ"נ דעת המגיד משנה פ"ד מהלי חנוכה הל' ד' שהביא פרש"י בנר שיש לו שתי פיות עולה לשני בנ"א דהיינו למהדרין העושים נר לכל א' וא' וכתב ע"ז וז"ל ולי נראה אפי' לשאינן מהדרין כגון שפתחי בתי שני בני אדם סמוכין זה לזה בכדי שהנר הוא לכל פתח בטפח הסמוך לו אי נמי כגון שני בני אדם הנכנסין בפתח אחד והם חלוקים אחד והם חלוקים בעיסתם ואינן סמוכין על שלחן אחד שכל אחד צריך להלדיק עכ"ל, והריטב"א הנד"מ מכת"י שבת כא' ע"ב בשם י"א, וכן פסק הפר"ח סימן תרע"ז ס"א כדברי המ"מ.

ומרן החיד"א בברכי יוסף סימן תרע"א אות ד' שכתב שנים או שלשה בעלי בתים הדרים בבית אחד וכל אחד אוכל עם בני ביתו בפני עצמו כל אחד ידליק לעצמו ויברך ולא ישתתפו בפריטי.

ובטור בסימן תרע"ז בשם רב שלום מבואר דאף בשני בעלי בתים די בשיתוף, וכן כתב בשו"ת הגאונים שע"ת סימן רל"ד וכ"כ בספר העיטור ח"ב דף קט"ז ע"ג ובארחות חיים הל' חנוכה אות י"ד וכן דעת הלבוש סימן תרע"ז ס"ג, ועיי"ש בשו"ת תפילה למשה שיש להחמיר שלא יוצאים בשיתוף.

אמנם טעם הגרי"ש אלישיב שמהני שיתוף בבחורי ישיבה, ביאר שם בשבות

נ"ח עם ברכה, וברור שהוי בגדר הידור, (וכ"כ הגר"י יוסף עמ' תפד') ונראה שיש לכל הפחות להשתתף או לתת פתילות או שמן שכן דעת החזו"א והגר"ח ק והגר"נ קרליץ זצוק"ל ועו"ס שצריך להדליק נ"ח בברכה יהיה מהני שיתוף, וכן כתב בשבות יצחק חנוכה פ"ו, שכתב הרב יצחק דרוז שליט"א שאם יעשה שיתוף אם אחד מבני הישיבה ושומע הברכות יוצא יד"ח, והנה משמע שמהני שיתוף.

אמנם הגר"מ פינשטיין זצ"ל בספר אגרא דשמעתא (עמ' תע"ד) כתב לחדש שבבחורי ישיבה לא מועיל שיתוף זה עם זה וזה ע"פ מה שכתב הפרי מגדים סימן תרע"ז א"א אות ג' שאם שני בעל בית דרים בחדר אחד ואין סומכים וכל אחד משלו צ"ע אם די בשיתוף דאפשר דצריך כל אחד מדינא להדליק משלו ואורח אפשר הקילו ע"כ, והביאו בביאור הל' סימן תרע"ז ד"ה עמ"ו, ולפי"ז לא מהני שיתוף בבחורי ישיבות כיון דחשיבי כשני בעל הבית ורק לגבי אורח הקילו.

וכן כתב בשו"ת רבבות אפרים ח"ז עמ' קס"א הביא שם מכתב מרב אחדי שב' בחורי ישיבה הוי כב' בעלי בתים, שאוכלים כל אחד משלו, וא"כ לא יהיה מהני שיתוף, וכדברי הגר"מ פינשטיין זצ"ל.

ובשו"ת תפילה למשה (ח"ב סימן ל אות ד') הביא מהראשונים הייבולי הלקט סי' קפה' כתב וז"ל מצאתי בשם רבינו שלמה זצ"ל שני בעלי בתים היו בבית אי והצריכם רבינו דוד הלוי זצ"ל להדליק שתי נרות זה בפתח זה וזה בפתח זה אבל שאר רבותינו אומרים א"צ בבית א' אלא להשתתף יחד עכ"ל.

אור יוסף חנוכה

ובזה אינם נחשבים כפת אחת, וא"כ י"ל שלא יהיה מהני לזה שיתוף, ועי"ש בקונטרס הנ"ל עוד כמה הערות.

והנה ראיתי שהביא מורינו הגאון ר' שלמה זלמן אולמן זצ"ל [מרא דאתרא דשכונת משכנות יעקב] מתלמידי החזו"א זל"ה שהביא בשם החזו"א שבחורים הלומדים בישיבה ישתפפו כולם בפרוטה ואחד ידליק בשביל כולם ומוכח שמהני שיתוף, ואולי החזו"א לשיטתו אזיל שמקום ההדלקה הוא בחדר אוכל, וא"כ בחדר אוכל אין חלוקים בעיסתם, הלכך י"ל שיש להדליק שם.

וע"ע בספר שערי יהודה חנוכה מהגר"י עדס חנוכה סימן י"ז, מה שדן בזה אי מהני שיתוף.

יצחק שכל מה שלא מהני שיתוף בשני בעלי בתים כתב המגיד משנה שהם חלוקים בעיסתם ואינן סמוכין על ושלחן אחד אבל בני ישיבה אינן חלוקין מעיסתם דהרי כולם אוכלים בחדר אוכל אחד ומטבח אחד א"כ שפיר מהני שיתוף.

אמנם יש שכתב להעיר ע"ז (קונטרס בירורים בענין הדלקת נ"ח לבחורי ישיבות), דהרי אף שאוכלים ממטבח אחד הרי יש דעות בפוסקים שצריך להדליק נ"ח בחדרו כי זה עיקר מקומו היכן שיושן שם וא"כ הרי אוכלים בחדר אוכל, וא"כ כיון שאל החדר שינה אנו מתיחסים אל זה כמקומו הקבוע א"כ זה העיקר, ולענ"ד יש להוסיף דאפ' אי נימא שבחורי ישיבה אוכלים בחדר אוכל ושם מדליקים, מ"מ הרי בחורים גם מביאים אוכל מביתם או קונים

אור יוסף חנוכה

סימן ד' - האם יוצאים יד"ח נ"ח בהדלקה שבהיכל הישיבה

האכסנאי משלם לבעל הבית כל הוצאותיו קלא אית ליה למילתא עיי"ש.

והובא להלכה בספר יד אהרן ובספר שלחן גבוה ובספר כסא אליהו ישראל, ובמועד לכל חי (סימן כ"ז אות מ"ט) ובדעת תורה (ר"ס סימן תרע"ז) ובשו"ע הרב (סימן רס"ג סעי' ט'), ובספר כף החיים (סי' תרעז סק"ג) שדוקא אם אוכל ושותה אצל בעה"ב כשהוא מחשב עמו כל פרטי הוצאותיו לכן צריך להשתתף בפרוטות עם בעה"ב כדי שיהיה לו חלק במצות הדלקת נ"ח אבל אם אוכל בקבלנות כך וכך מעות ליום או לשבוע או לחודש לכל מה שנצרך לאורח א"צ להשתתף בפרוטות והסתמך על האחרונים הנ"ל ומוכח בתשובת הרשב"א סי' תקמב שאף במתנה שפיר דמי וכ"כ המג"א והא"ר והפר"ח ושאר אחרונים.

אמנם הקשה ע"ז בחזו"ע (עמ' קמה') ממש"כ הרשב"א בתשובה סימן תקמ"ב והביאו ב"י סימן תרע"ז שחתן אצל חמיו צריך להשתתף וקשה הרי חתן בודאי לא משלם מ"מ צריך שיתוף, וכ"כ הכנסת הגדולה בסימן תרע"ז דכן ס"ל לב"י.

וא"כ מוכח שאם סמוכין כן בעי שיתוף, וכמו שמשמע בדברי מרן, ונראה לענ"ד דלפום מש"כ לבאר דאיכא תרי דיני איכא סמוך ואיכא אוכל, וא"כ מה שמדבר השו"ע מדובר בכך שאוכל אצל אביו שאז צריך שיתוף, שנכון שאינו משלם אבל אינו סמוך, ורק עכשיו בימי החנוכה נמצא אצל אביו, אבל כל הוצאתיו וכדו' הכל בידו, ובזה אינו סמוך על שולחן אביו א"כ לכן בעי

בשו"ת יחיה דעת (ח"ו סימן מ"ג) כתב שאפש"ל שאפ' אי נימא שבחורי ישיבה אינם חשובים כסמוכים על שולחן אביהם וא"א לחייבם, מ"מ אפש"ל שיוצאים יד"ח בהדלקה בהיכל הישיבה, משום שהנהלת הישיבה מקנה להם חלק.

ויסוד דבריו כתב שם ע"פ מש"כ הגינת ורדים בקונטרס גן המלך (סימן מ"א) וז"ל שזה שאמרו אכסנאי צריך להשתתף בפרוטות עם בעה"ב ואם יש לו חדר לעצמו צריך להדליק בפני עצמו הני מילי באכסנאי שמשלם לבעה"ב כל הוצאות אכילה ושתיה ושאר דברים אבל אם האכסנאי סמוך לגמרי על שלחן בעה"ב מפתו יאכל ומכוסו ישתה א"צ לזה כלל כי בעה"ב שמהנה את אורחו לכל צרכיו וכל מחסורו עליו הלא הוא גם הוא יזכה לו במקצת דמי הנרות והשמן של חנוכה וגם אין בזה חשדא כלל במה שאינו מדליק בפתח חדרו המיוחד לו כיון שידוע הוא לכל שהוא סמוך על שלחן בעה"ב ואפי' אם יש לאורח חדר שאינו בתוך ביתו של בעה"ב יש להקל ואין בזה משום חשד כיון שידוע הוא שאכסנאי זה מתארח אצל בעה"ב פלוני וסמוך על שלחנו ואין זה דומה לבית שיש בו שני פתחים שצריך להדליק בשניהם משום חשד ע"כ.

וכ"כ רבי יצחק אבולעפייא בספר פני יצחק (ח"ו דף ל"ד ע"א) לחלק בין אורח לבן נשוי וז"ל: ולא דמי לבן הנשוי אצל אביו שמעשים שבכל יום שנשאר הבן יש לו אשה ובנים אצל רוב העולם הבן נפרד משלוחנו של אביו לגמרי ולעומת זאת רוב העולם מקבלים אורחים בחינם בכיתם אין כסף ואין

אור יוסף חנוכה

שכן לבן נשוי הסמוך על שלחן אביו שאינו צריך לא השתתפות בפרוטות ולא להדליק בפני עצמו כיון שהכל יודעים שהוא אוכל על שלחן אביו עתה"ד וכ"כ בשו"ת זבחי צדק (ח"ב אור"ח סימן ל"ז), שבן נשוי סמוך על שולחן אביו א"צ להדליק עי"ש.

והנה לפום מש"כ בית דוד שבאורח ברור שא"צ להדליק י"ל באורח שאין משלם כלל על מה שנמצא, א"כ י"ל שלכן נקרא סמוך ואי"צ להדליק, ולפי"ז מש"כ מרן בשו"ע שאכסנאי צריך להדליק מדובר באכסנאי שמשלם, ויל"ע דאכתי קשה מדוע באורח שסמוך ואינו משלם צריך להדליק, ובן שאוכל ואינו סמוך לכל הזמן אינו יוצא יד"ח, הרי גם הוא אינו משלם, ונראה דבסברת הבית דוד כתוב שאפי שהשו"ע כתב מ"מ שמצינו מנהג העולם שהאורחים לא משתתפים בפרוסות, ויל"ע בדעתו.

והנה למעשה לפי מה שכתבו הפוסקים שמהב"י משמע דלא כדעת הגן המלך, מ"מ מהבית דוד משמע כמו הגן המלך לפי"ז יצא שא"צ שיתוף אפי בפרוסות מחמת שנקרא סמוך, והוי כמו אורח שיוצא יד"ח, משום שנקרא סמוך, ודוקא באורח שאין מחשבין עליו, וכ"כ בילקוט יוסף עמ' קצ"ו, ולכן לבחורי ישיבות י"ל שכיון שאין מחשבנין עליהם שפיר יוצאים יד"ח, אלא דקשה שאף שאין מחשבים מ"מ הרי משלמים שכר לימוד, אלא י"ל דהרי גם אורח משלם שכר על מה שנמצא, ואולי תלוי אם משלמים אלא תלוי אם מחשבנים את ההוצאות או לא וכיון שאין מחשבנין א"צ שיתוף, משא"כ באורח בבית מלון שמחשבנין.

ולפי"ז

שיתוף, אבל בכה"ג שהבן סמוך על שולחן אביו ונשאר לגור אצל אביו כמו שהיה פעם, וגם היום מצינו כאלה מקרים בודדים שפיר י"ל שא"צ שיתוף משום שהוא שפיר סמוך על שולחן אביו ודו"ק.

ונראה לפי"ז שאורח שהוא אכנסאי מ"מ צריך שיתוף, כי הרי יש אורחים זרים, דהינו שמדובר כעין בית מלון וא"כ הוא משלם ע"ז, וע"כ נקרא שהוא אינו סמוך על בעל הבית שאף שסמוך עכשיו שנמצא בבית מארחיו, מ"מ אינו קשור בחשבנותיו ובהוצאת כספיו, לבעל הבית וע"כ צריך להשתתף.

והנה אפשר להביא ראיה לענ"ד ממש"כ בשו"ת זכור לאברהם אלקעלי (חאו"ח סימן כ"ד) שהעמ"ד דברי הרשב"א בתשובה שמדובר שאינו סמוך על שולחנו אבל בסמוך על שולחנו מעיקר הדין א"צ להשתתף, והינו כדברינו שיש שדין שאוכל על שולחן אביו ויש דין שסמוך על שולחן אביו או על שולחן בעל הבית, ולכן כל החיוב דוקא בכה"ג דאינו סמוך על שולחנו.

ובשו"ת בית דוד (סימן תעב) כתב ואפילו אם יש לו חדר בפני עצמו לשינה וכו' ואף אם ירצה להחמיר על עצמו ולהדליק בחדרו אינו רשאי לברך דהוי ברכה שאינה צריכה והביא דברי הרב גן המלך הנ"ל וכתב עליו ואע"פ שלא מצאנו חילוק זה בפוסקים מכל מקום לפי האמת הרי עינינו הרואות שכן מנהג העולם שמעולם לא ראינו ולא שמענו שאורחים משתתפים בפרוטות עם בעל הבית וכל שכן שאינם מדליקים בפני עצמם ואפילו יש להם חדר נפרד לשינה ואפילו באופן שאין מדליקים עליהם בביתם ובעל כרחנו לומר כדברי הרב גן המלך וכל

אור יוסף חנוכה

חובת הגוף בהדלקת בית הכנסת ושוב א"צ להשתתף באכסניא וכמו באכסניא שהדליקו עלי ובתוך ביתו וע"ע מה שכתב בזה בקונטרס יומין דחנוכה (סימן מ"ד).

ועי"ש כתב בשם היד סופר שאורחים לכו"ע יכולים לצאת בהדלקה שבבית הכנסת ואינם צריכים להשתתף דלב בי"ד מתנה עליהם שיקנו את השמן ע"י הגבהת השמן.

אולם כ"ז לפי מש"כ הראשונים שהבאנו לעיל אבל בשו"ת הריב"ש (סימן קי"א) שהמנהג שנהגו לברך ולהדליק ג"ח בבתי הכנסת הוא משום מטעם פרסומא ניסא, כיון אחד ידליק נרות חנוכה בפתח ביתו מבחוץ מפני שיד העכו"ם תקיפה ומ"מ באותה הדלקה של בית הכנסת אין אדם יוצא בה ידי חובתו, והביאו מרן בבית יוסף, ולפי"ז יצא דאין יוצאים יד"ח, אולם י"ל שכ"ז דוקא בבית הכנסת אבל אם יכוונו בישיבות להקנות את השמן ולהוציא בברכות יד"ח את בני ספרד י"ל שפיר דגם לפי דעת הריב"ש יצא יד"ח.

וע"ע בילקוט יוסף (חנוכה עמ' תפ"ב) כמה טעמים לחלק בין הדלקה דבית המדרש לסתם בית הכנסת, וע"ע בשו"ת יחיה דעת (שם) שכתב לומר שאפשר שדוקא בבית הכנסת לא יוצאים יד"ח שאין בית הכנסת עשוי אלא לתפלה ודברי קדושה ואין אוכלים ושותים בהם ואין ניאותרים בהם אבל בתי מדרשות שמותר לתלמידי חכמים לאכול ולשתות ולישון שם וכמו שאמרו במגילה דף כח מאי בי רבנן ביתא דרבנן ופרש"י למה קוראים את בתי המדרשות בי רבנן לפי בדירתם היא לכל דבר וכן פסק מרן בשלחן ערוך סימן קנא סעיף ג' לחלק בזה בין בית

מש"כ מרן דבעינן שיתוף מיירי שמשלם לפי חשבון, וע"כ צריך שיתוף, ולפי"ז צ"ב מדוע בן האוכל אצל אביו בעי שיתוף, וע"כ י"ל כמ"ש שיש דין סמוך ויש דין אוכל ולכן כל שיש פטור שסמוך על שולחן אביו אבל עכשיו שאוכל, י"ל שבעי שיתוף, אבל באורח ליכא חילוק שתמיד בעי שיתוף, וי"ל כן מדמרן לא חילק, דאם הוא סמוך בכל מילי נקרא כבר מבני הבית ודו"ק, ולפי"ז יצא חילוק בין אורח לבחור ישיבה, וכן נקט בפסקי משה, והביאו בילקוט יוסף שם.

ולמעשה אם אפשר לצאת יד"ח בהדלקה שבהיכל הישיבה הנה מה שנהגו להדליק בבית הכנסת באורחות חיים (הלכות חנוכה סעיף יז עמוד רסג) ובכלבו (סימן מד) שנהגו בכל המקומות להדליק ג"ח בבית הכנסת להוציא מי שאינו בקי ושאינו זריז בזאת וגם כדי שיצאו ידי חובתן הרואים שאין להם בית לברך שם ע"כ. וכ"ה באבודרהם מעריב של שבת בשם הגאונים שנהגו הראשונים להדליק ג"ח בבית הכנסת כדי לפרסם הנס וכו' וגם כדי שיצאו ידי חובה הרואים שאין להם בית לברך וכן כתב בספר אהל מועד חלק דף נא ע"ב שלהוציא מי שאינו זריז ובקי נהגו להדליק ג"ח בבהכ"נ לפני ההיכל ע"ב, ולפי זה גם בחורי הישיבה שפיר יוצאים בהדלקת נרות חנוכה שבבית מדרש.

ועיין עוד בשו"ת בנין שלמה סימן נג, ובשו"ת אדרת תפארת ח"ב סימן כ"ט, ועי' להגאון בעל חות יאיר בספר מקור חיים סי' תרעו שכתב שאכסניא שלא נתן פריסי לבעה"ב ושמע ברכות הדלקת נר חנוכה בבית הכנסת וענה אמר יצא, ובהגהות הגאון ר"ב פרנקל סי' תרעא נסתפק באורח שהדליק נרות בבית הכנסת דאפשר שכבר יצא ידי

אור יוסף חנוכה

וכן נראה דס"ל האור לציון דאין יוצאים יד"ח בהדלקה שבבית המדרש בשו"ת אור לציון ח"ד פרק מ"ז בביאורים לתשובה א' וז"ל ועל כל פנים בבית המדרש של הישיבה יש להדליק נרות חנוכה אם נוהגים להתפלל שם תדיר וכדין הדלקת הנרות בבית הכנסת כמבואר בשו"ע בסימן תרע"א סעיף ז' וידליקו בין מנחה וערבית כמבואר ברמ"א שם ולא יאחרו את ההדלקה ואין נפטרים הבחורים בהדלקה זו שנתקנה לפירסומי ניסא כמבואר בדברי הרמ"א שם עכ"ל, ויש להוכיח לדעתו שהרי הב"י הביא טעם הריב"ש, וע"ע מש"כ בפרק מ"ב בביאורים לתשובה ט', וע"ע במש"כ האם סוברים כשיטת הגן המלך או לא בפרק מ"ז בביאורים לתשובה ד' ועי"ש שפסק להחמיר כמו שיטות החולקים על גן המלך ולהשתתף עם בעל הבית בפרוטה עי"ש.

והנה נח' הפוסקים בבחור בן אשכנז שהדליק נ"ח בהיכל הישיבה האם יצא יד"ח או לא יצא יד"ח, דעת מרן הגרשז"א שיצא יד"ח ולכן לא ידליק עם ברכה בחדרו, ואילו דעת מרן הגרי"ש אלישיב זצ"ל שלא יצא יד"ח, (הובא בשונה הלכות תורת המועדים עמ' שכו), ולכא' תליא בשיטות למה מדליקים בבית הכנסת.

הכנסת לבית המדרש ועיין בחי' רעק"א ובמשנה ברורה שם ודו"ק.

וכתב שם: הילכך בית המדרש נחשב גם לענין זה כדירתם של בחורי הישיבה ומכיון שהם נסמכים על שלחן ראשי ומשגיחי הישיבה שפיר יוצאים בזה ידי חובת הדלקת נרות חנוכה ואם נפשך לומר יש לומר שהבחורים יוצאים ידי חובה בהדלקת נרות חנוכה של ראשי ומשגיחי הישיבה בביתם שנחשבים הם כבני ביתם וכמ"ש המגן אברהם ר"ס תרע"ו וכן בהדלקת נרות חנוכה בחדר האוכל ודו"ק עכ"ד, ועי' בחזון עובדיה (חנוכה עמ' קמה) לענין בן נשוי א"צ להדליק, משום דחשיב סמוך.

ובשו"ת תפילה למושה (ח"ב סימן נ') כתב שאפי' מי שאינו סמוך על שולחן אביו מ"מ אפשר שיוצא יד"ח בהדלקה שבהיכל הישיבה או בחדר האוכל שבישיבה דמסתמא הנהלת הישיבה מקנה לכל תלמידיה חלק בשמן ובפתילות ובתנאי שתהיה ההדלקה בזמנה בצאה"כ ולא כמו שנוהגים להדליק בבתי הכנסת אחר תפילת המנחה, עכ"ד, ולפי"ז יצא שיוצאים יד"ח, אמנם כתבנו שבחזו"ע נראה דמסקנת הגר"ע אינה ככה.

אור יוסף חנוכה

סימן ה' - בענין הדלקה נ"ח לבחור ישיבת בחו"ל

הדשן סימן קא שנמצא כתב דמה שאמרו בגמרא דכיון דנסיבנא אמינא השתא ודאי לא צריכנא היינו דלא מחייב אבל אי בעי מצי להדליק ולא הוי ברכה לבטלה דהוי נמי בכלל המהדרין ועוד דאיכא למיחש דילמא משתלי אינשי ביתיה ולא מידלק עילויה וכו' וכן כתבו בשרת מהרי"ל סימן קמה, ובשו"ת מהר"י מברונא (סימן נ') ועי"ש בארוכה.

וכדבריו כן כתב הרמ"א בדרכי משה (אות ב') וכ"כ הט"ז שאפשר לכיון שלא לצאת, ובשו"ת זרע אמת חלק א סימן צז וכן כתב בשו"ת שדה הארץ חלק אורח חיים סימן מב דף קכ סוף ע"ג לבאר סברת החולקים על התרומת הדשן ע"ש וכן פסק בשו"ת חסד לאברהם אלקלעי חלק אורח סימן כד דף סא ע"ב ובשו"ת זבחי צדק חלק ב וכן כתב בשו"ת יחיה דעת חלק ו' סוף סימן מג וכתב לדחות דברי הרה"ג ר"ש משאש בשרת תבואות שמש חלק אורח חיים סימן ז' שפסק כדעת התרומת הדשן והרמ"א שרשאי לברך, וסיים היחיה דעת והצעתי כל דברינו הנ"ל לפני מי שגדול מורנו הרב הגאון המפורסם רבי עזרא עטייה זצ"ל לבדרינו והסכים ולמעשה ע"ש.

ועיין עוד בשו"ת רב פעלים חלק ב' חלת אורח חיים סימן נ' ובשו"ת דברי יעקב סוף סימן עח' ובשו"ת יביע אומר חלק ה' חלק אורח חיים סימן ח' אות ד' ע"ש, אלא דלענ"ד יש לחלק וכ"כ בספר אבני חפץ הגאון ר' יעקב אברהם זילברשטין שליט"א דכל המח' דוקא לענין דין אשתו כגופו, אבל בבחור שפיר אף לשיטות החולקים על התרומת הדשן, יכול לכיון שלא לצאת יד"ח.

יש לדון לשיטות שבחור ישיבה בן ספרד פטור מהדלקת נרות חנוכה יש לדון האם כ"ז דוקא בא"י אבל שהוריו גרים בחו"ל שזמן הדלקתם שונה, ומדליקים יותר מאורח שעתים או שש או שבע או שמונה שעות, כל מקום לפי מדינתו, דעת מרן הגרא"ל שטינמן זצוק"ל והו"ד בספר כאיל תערוג (ח"ב ה' המועדים ה' חנוכה עמ' תקמט'), שאף שבחור שהוריו גרים בא"י פטור, מ"מ שהוריו גרים בחו"ל איכא חיובא משום שהשעות אינם שוות, עם השעות של הוריו, א"כ נמצא שעתה מתחייב בנ"ח הוריו עדין לא הדליקו א"כ צריך להדליק בברכה.

וכ"כ בשו"ת אור לציון (ח"ד תשובה מ"ז תשובה א') שבני חו"ל צריכים להדליק בברכה, ועי"ש בביאורים לתשובה שכתב שיכוונו שלא לצאת בהדלקת אביהם משום דלכאורה י"ל שיכולים לצאת יד"ח במקומות שקרובים לא"י ואינו הבדל של 7 או 8 שעות משום שגם בזמן שהוריו מדליקים בחו"ל עדין לא כלתה רגל מן השוק ושפיר יצא יד"ח.

אבל למעשה כתב שם שיש להדליק ולברך משום שכל הטעם שבן סמוך על שולחן אביו אבל כ"ז בן א"י שחוזר הרבה פעמים הביתה וכל הפחות פעם בחודש, אבל בבני חו"ל שחוזרים פעמים ושלוש לביתיהם בחו"ל, א"כ אינם נקראים שסמוכים על שולחן אביהם, ועי"ש בשו"ת אדרת תפארת (ח"ב סימן ל"ד) שדן בזה.

והנה אם יכול לכיון שלא לצאת יד"ח בעיקר הדין שא"א לכיון הנה בשו"ת תרומת

אור יוסף חנוכה

אפי שבמקום שנמצא הבעל זמן החיוב בנ"ח מוקדם יותר מ"מ יוצא יד"ח, ובד"ה והנה הוכיח כן מהמשנ"ב בסימן חרע"ב סק"ב וא"כ משמע שיוצא יד"ח, [וכן מובא בהליכות שלמה חנוכה עמ' רעה' שפסק כן הגרש"ז, וכ"כ בשו"ת משנה הלכות ח"ו סימן קי"ט שיוצא יד"ח, וכ"כ בשו"ת ישכיל עבדי ח"ז עמ' שטז' שיוצאים יד"ח].

ומ"מ כתב שם מרן זיע"א וז"ל: ומיהו נראה לי שבחור ישיבה בא"י שהוריו גרים בארצות הברית שהדבר ברור שבעת צאת הכוכבים בא"י עדין לא הדליקו הוריו נ"ח אם ירצה להדליק נ"ח בעצמו רשאי לברך ולהדליק נר חנוכה ע"כ.

ומוכח מדעתו שאע"פ שפסק שיוצא יד"ח מ"מ יכול להדליק בברכה אבל מ"מ אינו חובה אלא שאם רוצה רשאי לשעות כן וכ"כ בנו הראשון לצין הגר"י יוסף שליט"א בילקוט יוסף חנוכה עמ' תצג'.

ועי"ש מקור דבריו בחזון עובדיה שהביא ראייה לדבריו ממש"כ בשו"ת פרי ארץ ח"א סימן ג' שאדם אינו יכול לומר שאינו רוצה לצאת בהדלקת ביתו כי בכל לילה איכא לחוש שמא כבר הקדימו אותו בני ביתו,

וע"כ שם פסק שם הפרי ארץ דאסור לולברך שמא תהיה ברכתו לבטלה וא"כ מוכח שכ"ז בספק אם הדליקו עליו אבל בודאי שלא הדליקו עליו כגון שהוריו גרים בחו"ל וזמן צאת הכוכבים אצלם רק בעוד שבע או שמונה שעות א"כ יכול להדליק, וכ"כ בשו"ת רב פעלים ח"ב סימן ז' שלפי מש"כ הברכ"י בדעת מרן שאם יודע בודאי שלא הדליקה אשתו עליו רשאי להדליק ולברך,

ובאור לציון שם כתב שא"א לכיון [ומשמע מדבריו דליכא לחלק בין בעל לבחור, משום דמה שיוצא יד"ח משום שסמוך, וא"כ שפיר אינו יכול לכיון, אבל שאני בן חו"ל דאינו נקרא סמוך כבחור ישיבה המתגורר בא"י ולכן כתב שצריך להדליק נ"ח] אלא דשאני הכא בבן חו"ל, וכ"כ בחזו"ע עמ' קמט' לענין בן אר"י שאינו יכול לומר שאינו רוצה שלא לצאת, ואז ידליק בברכה, ומקור הדברים על פי מש"כ מרן החיד"א בברכ"י סימן תרע"ז ס"א שלפי דעת מרן השו"ע לא מהני תנאי שאינו יוצא בהדלקת הנרות משום שעיקר המצוה איש וביתו וא"כ שפיר נקרא שיוצא יד"ח.

וכן יש להוכיח מלשון הרמב"ם שכתב שהיה חיובה על הבית משמע שס"ל כשו"ע וא"א לכיון שהא נפטר ויוצא יד"ח, וכ"כ בשו"ת תפילה למשה ח"ב סימן נ"א שא"א לכיון שלא לצאת ידי"ח, אבל בשו"ת אבני ישפה ח"ד סימן י' שכתב שאף בני ישיבות הספרדים רשאים שלא לצאת יד"ח בהדלקת אביהם ולברך בפ"ע, וכ"כ הגר"ח קניבסקי והו"ד בספר דולה ומשקה בסימן חרע"א, ובספר תורת הישיבת עמ' קפח' הבעיר ע"ז שכל זה לפי בני אשכנז וכמו שפסק הרמ"א בסימן תרע"ז סייג, אבל לפי שיטת הב"י וכמו שמוכח מדברי מרן החיד"א בברכ"י אין עוזר לכיון שלא לצאת יד"ח.

והנה מרן הגר"ע בחזון עובדיה (חנוכה עמ' קנ') הביא את מה שפסק הגרש"ז אורבעך בשלמי מועד עמ' רד' שאפי' בחור שהוריו גרים בארצות הברית שאין צאת הכוכבים שם הוא שש שעות או שבע מהזמן באר"י אפ"ה יוצאים יד"ח, וכן הוכיח הגר"ע משו"ת מנחה יצחק ח"ז סו"ס מ"ו שאם הבעל נמצא בא"י ואשתו מדלקת עליו בביתו

אור יוסף חנוכה

יש להשיג ע"ז דהרי מדברי השו"ע בסימן תרע"ב משמע דס"ל כדעת תוס' והטור ולא כדעת הרמב"ם, וע"כ נראה דיוכל להדליק אך בלא ברכה ויל"ע לדינא.

אמנם כ"ז דעת הגר"ע יוסף אבל בנו הגר"ד יוסף בספרו תורת המועדים על חנוכה סימן ב' הלכה ז' כתב שלא יברכו שהרי נקראים סמוכים על שולחן אביהם מ"מ טוב שיחמירו להדליק אך בלא ברכה, ועי"ש במקורות שכתב הגר"ד שליט"א שכן פסק אאמור"ר מרן הראש"ל (שליט"א) והביאו אחי ידידי הרה"ג רבי יצחק שליט"א בספר ילקוט יוסף מועדים עמוד רלא' ע"ש, והנה יעו"ש שכתב שתלוי במחי הפוסקים האם יכול לכיון שלא לצאת יד"ח, וע"כ טוב להחמיר ומספק ברכה דאינה צריכה להדליק ולא לברך.

אמנם כ"ז מה שהביא בשם הגר"ע, אבל למעשה נראה דהגר"ע חזר בו ואפשר לברך אם רוצה וכמו שכתב בילקוט יוסף במהדורה החדשה שאם הוריו גרים בארצות הברית רשאי לברך.

ובשו"ת משנה הלכות חלק ו' סימן קיט כתב לתלות דין זה במח' הב"ח בסימן תרע"ז והמג"א סק"ב שלדעת הב"ח שחויב נר חנוכה הוא גם על ביתו וגם על גופו לא מהני אם הדליקו עליו בביתו שלא בשעת ההדלקה במקום שנמצא משום דאכתי איכא חיוב גופו אבל לדעת המגן אברהם שחויב נר חנוכה הוא נר איש וביתו שפיר יוצא יד"ח בהדלקה שמדליקין עליו בתוך ביתו.

ועי"ש שמסיק לדעת הב"ח שיוצא יד"ח בהדלקה שמדליקין עליו בתוך ביתו עי"ש, אבל בשו"ת מנחת יצחק ח"ז סימן מ"ו

ואי"ז חשש ברכה שאינה צריכה ועי"ש שפסק ברב פעלים שה"ה לענין נרות שבת, והביא שכ"כ בני"ד במשנ"ב סימן תרע"ז ס"ק ט"ז, וכ"כ בשו"ת מנחת שלמה ח"ב סימן נ"א בד"ה גם מביא עי"ש.

אמנם כתב שם הגר"ע שכ"ז אי נימא שבחורי ישיבה אינם יוצאים יד"ח בהדלקת נ"ח שבהיכל ישיבה כך ס"ל להגר"ע, אמנם יש צד לומר דכן יצא והגר"ע דן בזה באריכות, וכן בשו"ת תפילה למשה והארכנו בזה במק"א.

והנה משמע מדעת מרן זיע"א שרק רשאי אבל אינו חובה, ומ"מ יכול להדליק, והנה לכאורה יש לדייק מדברי מרן הגר"ע שכ"ז בארצות הברית שיש מרחק שעות רב אבל כגון בצרפת או במקומות אחרים א"א להדליק ולברך, אלא שלכאורה י"ל שכל מקום שתלוי אם יודע בודאי דלא הדליקו עליו שרשאי להדליק ועליו, ואפש"ל מעוד טעם דהנה כתבו הפוסקים מה הדין בבחור בא"י שהוריו מדליקים מאוחר בא"י האם יכול להדליק לפני, וכתבו הפוסקים שיכול להדליק, (ע' בשו"ת תרומת הדשן סימן ק"א, והגרש"ז בשו"ת מנחת שלמה ח"ב סימן נ"א דייה גם מבואר, וכן פסק הגר"ז שוב והו"ד בקונטרס חנוכה עמ' ג', וכ"כ בהליכות מועד).

והטעם משום ששיטת הרמב"ם שצריך להדליק ישר בזמן הדלקת נ"ח ואף שיש אנשים אח"כ לפרסומי ניסא מ"מ הרמב"ם פסק כן, וא"כ יש לחוש לכתחילה לדעת הרמב"ם והדלקה אח"כ הוי דייעבד, א"כ י"ל שהייה שכן חו"ל שהוריו מדליקים יותר מאוחר מזמן הא"י לפי שיעור הרמב"ם יהיה יוכל להדליק עם ברכה, אמנם לענ"ד

אור יוסף חנוכה

ולמעשה נראה: שאין חובה להדליק, אבל
אם רוצה רשאי להדליק ולברך,
ויש לו על מה לסמוך, ואם רוצה להחמיר ולא
לברך רשאי.

הביא דעת הב"ח דאיכא ב' חיובים מסיק
שיכון שלא לצאת בהדלקת אשתו וידליק
בפ"ע או ישתתף בפרוטות עי"ש.

אור יוסף חנוכה

סימן ו' - לצאת יד"ה בהדלקת הרה"י

ללמוד במשך תקופה בישיבה כיון שעתידיים לחזור לבית הוריהם בזמן חופש או מחלות וכדו' חשובים הם סמוכים על שלחן הוריהם ויוצאים ידי חובה בהדלקת נרות חנוכה של הוריהם.

וראה בר"ן בכתובות דף מ"ז ע"א ובמשנה למלך בפרק ג' מהלכות עבדים הלכה ט"ו מה שכתבו בזה ע"ש ושכבר עמד על שאלה זו המאירי בב"מ שם וכתב שם וז"ל לבאר במציאת בנו ובתו כן הוא כל שהם סמוכים על שלחנו אפילו גדולים הרי אלו של אב ואם אין סמוכין על שלחנו בקטן הרי הוא לעצמו ובקטנה ואף בנערה לאביה ויש חולקין בזה לומר שאף זו לעצמה וכשאנו משיבין להם מאמה עבריה שמציאתה לאביה הם משיבים שזו כסמוכה על שלחן אביה הוא שמכח אביה היא סמוכה על שלחן אדון ואף אנו כתבנו כן בפרק ראשון של קידושין דף ט"ז ע"ב ד"ה ענק וכבר כתבנו מענין זה בפרק החובל ב"ק דף פ"ז ע"ב ד"ה שמא תאמר והלא עכ"ד ד"ל עכ"ד.

ואף אם נאמר שבחורי ישיבה נחשבים סמוכים על שלחן הישיבה היה מקום לומר שנפטרים בהדלקת ראש הישיבה בביתו שיש לדון שראש הישיבה הוא כבעל הבית ובחורי הישיבה הם כבני ביתו ויוצאים ידי חובה בהדלקת וראה במג"א בריש סימן תרע"ז, אולם נראה שלא מסתבר לפוטרים מטעם זה שאם אמנם היו הוצאות הישיבה מממונו הפרטי של ראש הישיבה וגם היה אוכל בעצמו עמהם שם בישיבה היה מקום לומר שנפטרים בהדלקתו מדין אכסנאי אבל כיום אין הדבר כן ועל כן אין לפוטרים מטעם זה, עכ"ד.

בשו"ת אור לציון (ח"ד פרק מ"ז תשובה א' בביאורים) כתב, ונראה היה להביא ראייה מהגמ' בב"מ דף י"ב ע"ב שהקשו שם על מה ששינינו מציאת עבדו ושפחתו העברים וכו' הרי אלו שלהם האי שפחה היכי דמי אי דאייתי שתי שערות מאי בעיא גביה ואי דלא אייתי שתי שערות אי איתיה לאב דאבוה הויא ואי דליתיה לאב תיפוק במיתת האב וכו'.

ומסיק שם לעולם דאיתיה לאב ומאי הרי הן שלהם לאפוקי דרבה וצריך ביאור דכיון דלעיל הביאה הגמ' את דברי רבי יוחנן דאמר לא גדול גדול ממש ולא קטן קטן ממש אלא גדול וסמוך על שלחן אביו זהו קטן קטן ואינו סמוך על שלחן אביו זהו גדול א"כ כיון שקטנה זו שמכרה אביה אינה סמוכה על שלחנו מציאתה היתה צריכה להיות לעצמה ולא מבעיא לשיטת רש"י בכתובות דף מ"ז ע"א ד"ה משום איבה דמשום איבה היינו איבה דמזונות הרי כאן אינו זן אותה אלא אף לדעת התוס' שם ד"ה משום איבה ובב"מ שם ד"ה ולרבי יוחנן דמשום איבה היינו שלא יקדשנה למנוול ומוכה שחין מכל מקום ממה שלא הכריחו סברתם מדין מציאת אמה העבריה לאביה שהרי אין שם איבה דמזונות ומוכה שהטעם משום איבה הוא שלא יקדשנה למנוול ומוכה שחין חזינן שלא היה להם הכרח מכך לדחות את פירוש רש"י.

ועל כרחק שלמרות שעכשיו ניזונית מאת רבה כיון שסופה לשוב לבית אביה בגמר עבודתה ולא הלכה שם אלא לעבוד אצל האדון כמה שנים חשובה היא מעתה סמוכה על שלחן אביה ולכן מציאתה לאביה וא"כ הוא הדין לבחורי ישיבה ההולכים

אור יוסף חנוכה

הנישואין, ועיי"ש בתוד"ה רבי יוחנן אמר לא גדול גדול ממש וכו' ע"כ וא"כ אותו גדול שהוא סמוך על שלחן אביו אף דבסתם גדול מציאתו לעצמו כאן מציאתו לאביו וע"ע בנמוקי יוסף שם, ולפי"ז רוצה להוכיח דאע"פ שנקרא סמוך, מ"מ י"ל שיתחייב להדליק נ"ח.

והנה מש"כ שהראש ישיבה יוציא יד"ח, ולמעשה דחה סברא זו, ומ"מ נראה דאין כוונתו לרה"י שהוא אחראי על מסירת השיעורים והבחורים, אלא מי שיש לו בעלות על הישיבה, והוא אחראי לכל דיניה, ודו"ק.

והנה בשבות יצחק (ח"ח עמ' ר' ועמ' קפו') מובא שנשאל הגרי"ש אלישיב זצ"ל לענין בחור ישיבה שאוכל אצל הרה"י האם נקרא סמוך על שולחנו, וענה הגרי"ש דאם אינו סמוך בקביעות צריך להשתתף, והנה כ"ש שאם בחור ישיבה אינו אוכל בבית רה"י משמע מהגרי"ש אלישיב זצ"ל דאינו יוצא יד"ח.

אמנם בילקוט יוסף (עמ' תפד) משמע שנפטרים ע"י הרה"י כיון שהוא דואג לכל צרכיהם בישיבה, א"כ יוצאים יד"ח ע"י שכתב שיכולים לצאת או ע"י הבית או ע"י הבית מדרש או ע"י הרה"י, והנה אע"פ שנימא שיוצא ע"י הרה"י ונקרא סמוך עליו, מ"מ אין סתירה למה שהוא סמוך על ביתו, משום שהוא כבנו הסמוך על שולחנו שלן בבית ארח, והנה י"ל שהרי כל מה שסמוך על הרה"י מחמת שסמוך על בית אביו, דמה שמוך על בית אביו כי משלם את השכר לימוד, אמנם לא רק זה, אבל גם מטעם זה חשוב סמוך והבן.

ובשו"ת אז נדברו (ח"ג סימן נ"ג) כתב אולם שנינו בגמ' מציעא יב דאמר רבי חייא בר אבא אמר רבי יוחנן לא גדול גדול ממש ולא קטן קטן ממש אלא גדול סמוך על שלחן אביו זהו קטן קטן ואינו סמוך על שלחן אביו זהו גדול ע"כ אפשר דגם הדין בבן חורה דמאחר שהוא סמוך תמיד על שלחן אביו וכל הוצאות הבן על אביו עד

אור יוסף חנוכה

סימן ז' - הנמצא בבית מלון של גוים האם חייב בנ"ח - אשתו מדלקת עליו בתוך ביתו - נמצא בחו"ל כגון בארה"ב מה דינו בהדלקת נ"ח

י"ל כ"ז בבית מלון שיש שם כשרות אבל בבית מלון שאין כשרות ואפ' שהיה של יהודי או בית מלון של גוים כיון שאין אוכל שום כלום, וגם אין הגוי מדליק, שפיר י"ל שאין נקרא סמוך ונטפל אפ' אם הבעל יהודי ומדליק, מ"מ כיון שאינו אוכל שם, י"ל שאינו נטפל והוא כשוכר יח"ד למשך ימי החנוכה שחייב כיון שיש לו בית כן נראה לענ"ד.

אלא דראיתי דבר חידוש בקונטרס עיטורי מרדכי ששם דן באדם שנמצא בבית מלון של גוים שאינו צריך להדליק, דהרי מפני החשד דהא הוי בית מלון של גוים, ואע"פ שמשכיר דירה עי"ש שהוכיח ממש"כ מרן בשו"ע סימן תרע"ז ס"ג לענין יהודי שנמצא בין הגוים ואשתו מדלקת עליו בביתו, אע"פ שיוצא יד"ח מ"מ צריך להדליק משום שיהיה לו פרסומא ניסא, וקשה הרי איפה עכשיו הוא נמצא הרי הוא עכשיו משכיר איזה חדר או מקום לישון, וא"כ אפי שיש לו עכשיו חדר כיון שנמצא אצל גוי פטור, וכל מה שחייב משום דין פרסומא ניסא, עי"ש מה שמוכיח ממש"כ במשנ"ב שם בסקי"ד, אמנם צ"ב מה הסברא שיהיה פטור, ואולי י"ל שכיון שהיה שכירות לכמה ימים א"כ לא מתחייב בנ"ח, ולא הוי ביתו להתחייב ע"ז. [והארכנו בזה עוד בכתובים].

ואולי י"ל דהנה יש לדון מה הגדר במצות נר חנוכה האם הוי חובת גברא או חובת ביתא, ונפק"מ במי שאין לו בית האם יש לו חיוב לקנות בית כדי להדליק בו נרות חנוכה,

א) אם מי שנמצא בבית מלון חייב בהדלקה, בפסקי תשובות סימן תרע"ז אות א' הביא בשם ספר חובת הדר הל' חנוכה פ"ב הערה ל"ט (מהדורה החדשה עמ' קסו) שכל דין אכסנאי שהבעל הבית מדליק נרות חנוכה, ואז נעשה טפל לבעל הבית ואז יוצא יד"ח בהדלקת אשתו, ועוד יש דין שכתב בשו"ת מהרשד"ם ח"ד סימן קמ"ו שמה שיוצא יד"ח שמתאכסן בבית האחר בלא תשלום, כי אם הוא משלם עבור שהייתו וארוחתיו נעשה החדר בקנוי לו וכאילו הוא בעל הבית, ולכן בבית מלון אם הבית מלון בין שהוא של יהודי בין שהוא של גוי צריך להדליק אע"פ שאשתו מדלקת זה בשביל ביתו במק"א כי שם יש לו חובת הבית אבל גם הכא יש לו חובת הבית.

והנה כ"ז לפום מש"כ בשו"ת מהרשד"ם א"כ י"ל שחדרו בבית החלון נעשה כשכור לו, אמנם לפי שיטת הגן המלך שאורח שאינו משלם כלום עבור ארוחותיו הוא יוצא יד"ח משום שהוא נטפל לבעל הבית, אמנם י"ל דלכאורה שכ"ז שאינו משלם אבל אם הוא משלם על חדרו ועל הארוחות שפיר יצא יד"ח, ונראה שלפום מש"כ בילקוט יוסף ובחזון עובדיה ע"פ הגן המלך דאפי' מי שמשלם עבור מה שאוכל מ"מ כיון שנותן תשלום אחד כולל הכל שוב אין מתחשבים אתו על כל דבר, שפיר י"ל שיוצא יד"ח שעכשיו סמוך על שולחן בעל הבית.

אולם

אור יוסף חנוכה

איכא חיובא, וז"ל מרן שליט"א " נשאלתי מחכ"א מי שאין לו בית אם חייב והגבתי שפטור עפ"ד רש"י בשבת כ"ג שתקנו ברכת הרואה לבא בספינה אלמא שפטור ואמר לי ששאל ממר"ח שליט"א וא"ל שחייב לקנות או לשכור בית ולהדליק נרות וכוונת רש"י רק באנוס שאין יכול" משמע שבחי אם יש חיוב. (ובדעת מרן הגר"ש ע"ע בספר פניני חנוכה פסקי הגריש"א עמ' ס' שכתב שמי שאין לו בית מחיוב לחזור על הפתחים כדי לקנות בית, כמו שמוכר כסותו בשביל נ"ח),

ועי"ש שכתב מרן הגר"ח שנראה לו שהיו מח' ראשונים שבתוס' בסוכה דף מו ע"א ד"ה הרואה כתבו שבשאר מצוות כגון ללולב וסוכה לא תקנו לברך הרואה ורק בג"ח תקנו משום חביבות הנס, וגם משום שיש בני אדם שאין להם בית ואין בידם לקיים המצוה, משמע שהחובה רק על מי שיש לו בית ולא הוי חובת גברא שיהיה חייב לקנות בית בשביל זה.

ועי"ש שכתב הגר"ח ק שאין לומר שמירי באנוס דא"כ תוס' הו"ל לפרש, אבל עי"ש שהוכיח מדברי הרמב"ם בפ"א מברכות ה"ב ג' שכתב שיש מ"ע שאדם חייב להשתדל ולרדוף עד שיעשה אותה כגון תפילין וסוכה ולולב ושופר ואלו הן הנקראין חובה לפי שעכ"פ אדם חייב לעשותן ויש מצווה שאינה חובה אלא דומין לרשות כגון מזוזה ומעקה שאין האדם חייב לשכון בבית החייב במזוזה כדי שיעשה מזוזה אלא אם רצה לשכון כל ימיו באוהל או בספינה ישב וכן אינו חייב לבנות בית כדי לעשות מעקה וכו' וכן כל המצות שהן מד"ס בין מצוה שהיא חובה מדבריהם כגון מקרא מגילה והדלקת נ"ח בין מצוה שאינה חובה כגון עירוב ונט"ו וכו' הרי משמע שמנה מצות

ובדברי הרמב"ם ריש פ"ד מהלי חנוכה, כתב כמה נרות הוא מדליק בחנוכה מצוותה שיהיה כל בית מדליק נר אחד בין שהיו אנשי הבית מרובין ובין שלא היו בו אלא אדם אחד עכ"ל, ומוכח שהוי חובא על הבית, וכן משמע בפ"ג ה"ג " ומדליקין בהן נרות על פתחי הבתים " משמע שהוי דין בבית.

וכן משמע בשו"ת חכם צבי [בתוספות חדשות שבסוף הספר סימן יג דפוס ישן דע"ד ע"א] וז"ל: דבחנוכה כיון דלאו אקרקפתא דגברא מוטל חיוב ההדלקה אלא אחד מכל בני הבית מדליק בפתח החצר ושוב אין שום חיוב על שום אחד מכל בני הבית אע"פ שלא שמעו הברכה ולא ראו ההדלקה וכו' עכ"ל, משמע שהוי חובת ביתא.

וכתב הפני יהושע בשבת (דף כא ע"ב) וז"ל נראה דמה שנשתנה מצוה זו משאר מצוות שהן חובת הגוף שהיה חיוב על כל יחיד ויחיד דקי"ל נמי מצוה בו יותר מבשלוחו אלא דשאני הכא שאין עיקר המצוה אלא בפתח הסמוך לרה"ר שהוא משום פרסומי ניסא משום כך הטילו מצוה זו כאילו היא חובת הבית ועדיין צ"ע עכ"ל, ועי' בשפ"א בסוגיא בשבת שם מה שחקר בזה.

אבל יש להוכיח מלשון המג"א בסימן תרע"ו אות ד' שכתב בשם הב"ח כיון שהמצוה מוטל על האדם, ובספר ויען שמואל הביאו מאחד התשובות בכת"י דהרב משה לוי זצ"ל שחובת נר חנוכה הוי חובת גברא, וכיוצא בזה.

ובספר טעמא דקרא מרן הגר"ח קניבסקי שליט"א מח' בינו לבין מרן הגר"ש אלישיב זצוק"ל האם מי שאין לו בית האם

אור יוסף חנוכה

חדא דהרי מרן בשו"ע כתב שמי שנתארח אם אשתו מדלקת עליו יוצא יד"ח ותו לא צריך מידי ואע"פ שצריך להדליק כ"ז שיש לו פתח בפ"ע מפני החשד, וא"כ היום שליכא עליו חשד שפיר י"ל שיצא יד"ח, ע"י הדלקת אשתו שוב אינו צריך להדליק, ועוד דהרי הוי לכאורה חובה אביתא ובוזה יצא יד"ח, אלא שי"ל דאכתי כיון שמשכיר חדר י"ל כאילו יש לו ב' בתים, וע"כ צריך להדליק גם בחדר שמשכיר בבית מלון, אבל צ"ב מש"כ להוכיח מדברי מרן והרי מרן מדבר בחדר שיש לו בפ"ע, ואולי י"ל שכ"ז מדובר שאינו משלם וכמו שכבר כתבנו להוכיח בדעת מרן השו"ע, אבל בכה"ג דמשלם י"ל שחייב להדליק כיון שהוי כביתו המושכר לו.

ולמעשה כתב בספר מעדני דניאל עמ' רס' שחייב ע"פ מש"כ השו"ע בדין אכסנאי כיון שיש לו פתח בפ"ע, וכ"כ בספר חשוקי חמד חנוכה עמ' רכד' משמע מדבריו דהשוכר חדר בבית מלון איכא עליו חיובא להדליק שם נ"ח והו"ל כבית, וכ"כ בקונטרס רחל באה עם הצאן נכדו של הגר"ב צ"ב אבא שאול שכר ס"ל לאור לציון, אות מ"ב וע"ע בשו"ת אור לציון ח"ד פרק מ"ז תשובה ח' שכ"כ.

(ב) האם אשתו מוציאה אותו, לכאורה מדברי מרן בסימן תרע"ז ס"א שאם אשתו מדלקת עליו בתוך ביתו משמע לכאורה שיוצא יד"ח, ואפ' במה שאשתו מברכת האם אינו צריך לברך ברכת הרואה, בבית"ל כתב בשם רוב הפוסקים דאינו יוצא יד"ח, (סימן תרע"ו), אבל בשם דה"ח כתב שברכת אשתו פוטרתו אף כשהוא מחוץ לבית, ועי' בדה"ח סוף סעיף יד' עיי"ש, ועיין עוד באשל אברהם מ"ש בזה, ובאורחו"ח אות ח' כתב בשם שלחן עצי

נ"ח דלא הוי כמו מזוזה שאלא א"כ יש לו בית שאז הוא חייב אלא הוי מצות גברא, והוכיח הגר"ח דמוכח כמו דעת מרן הגר"ש אלישיב זצ"ל, וא"כ צ"ב סתירה בדברי הרמב"ם אם הוי חובה אגברא או חובה הבית ויל"ע.

והנה לפי"ז דלכך יש סברא לפטור משום שהוי חובת אגברא וא"כ י"ל דכבר יצא יד"ח בגברא מה שהדליקו עליו בתוך ביתו, והנה מש"כ בספר חובת הדר שיש חובה להדליק בבית מלון אע"פ דכבר הדליקו עליו בתוך ביתו, ומקור דבריו ע"פ מה שכתבו האחרונים שיש תרי דיני חובת הגוף וחובת הבית, וא"כ חובת הגוף יוצא ע"י מה שאשתו מדלקת עליו, אבל אכתי איכא חובת הגוף וע"י כן יוצא ע"י האכסנאי וא"כ כ"ז שהאכסנאי מדליק אבל אם לא מדליק איכא עליו חיובא להדליק.

ומקור דבריו ממש"כ הב"ח בסימן תרע"ו סייג והובא במג"א שם סק"ב וביתר ביאור במחצית השקל שם שיש עליו ב' חיובים א' על ממונו וביתו לפרסומי ניסא והשני על גופו דהינו הודאה על הנס ואין האשה פוטרת אותו כי אם מחיוב ממונו וביתו אבל מחיוב גופו דהינו הודאה אין האשה פוטרת אותו, אמנם צ"ב שמשמע מהשו"ע שם בסימן תרע"ו משמע שאשתו מדלקת עליו נפטר מב' החיובים, אמנם כבר העיקר בשו"ת מנחת יצחק ח"ז סימן מ"ז בד"ה הנה מש"כ דאם, שהשו"ע בסימן תרע"ז ס"ג משמע שאכתי איכא עליו חיובא, אבל י"ל דמה שמירי השו"ע במי שאין מדליקים עליו בתוך ביתו, וגם אין לו בית, כן נראה לענ"ד.

ותמוה

אור יוסף חנוכה

כבודה בת מלך פנימה, וא"כ לכן אינה צריכה להדליק ואכמ"ל), וע"ע בספר בית האוצר מערכת א' כלל ר"ז, ובאור החיים ויקרא כ"ט' כתב שאומרים גם גופו כאשתו, ועין בענין זה בהררי קודש על המקראי קודש, ולענין נ"ח האם מהני אשתו כגופו עין בספר פרדס יוסף החדש על חנוכה.

ומרן הגרב"צ אבא שאול זצ"ל ס"ל דבכה"ג הבעל אינו יוצא יד"ח וצריך להדליק בברכה, כך מביא תלמידו ששמע בשיעור, וכיוצא בזה כתב בשו"ת אור לציון ח"ד פרק מ"ז לענין בחור ישיבה שהוריו גרים בחו"ל, וכן בשו"ת בצל החכמה ובשו"ת באר משה כתבו שהבעל אינו יוצא יד"ח בכה"ג וצריך להדליק נ"ח בברכה.

וכן דעת הגר"מ פינשטיין בשמעתתא דמשה, וכן דעת הגר"פ שיינברג והו"ד בספר תאריך ישראל סימן כ"ב אות יח' שלא יצא יד"ח, וע"כ הבעל יכון שלא לצאת יד"ח, וידליק או ישתתף בפרוטה במקום שנמצא, וכן דעת הגר"ש אלישיב זצ"ל והו"ד בספר שבות יצחק ח"ח פ"ג סק"א, והובא בפניני חנוכה עמ' קכב' שמספק שמא יצא יד"ח, ידליק בלא ברכה.

אולם בשו"ת קנין תורה ח"ד סימן פ"ב, ובשו"ת מנחת שלמה ח"ב סימן נ"ח אות ד' ס"ק ג', וכן כתב בהליכות שלמה חנוכה פ"ג דבר הלכה אות י' שהבעל יוצא יד"ח בהדלקת אשתו, וכ"כ בחוט שני מרן הגר"נ קרליץ זצוק"ל, בעמ' שיא' שיוצא יד"ח דהוה כמו נר שבת, וכן כתב בשו"ת משנה הלכות ח"ו סימן קי"ט, שהבעל יוצא יד"ח, וכן דעת בעל המנחת אשר שליט"א, וטעמו משום שגם בזמן האמוראים היו כאלה שנסעו מבבל לא"י ומא"י לבבל והרי

שיטים שכל שאשתו בעירו ומברכת אין לאיש לברך גם ברכת הרואה.

ג) שנמצא בחו"ל ואשתו מדלקת עליו בא"י ויש מרחק רחוק כגון בארה"ב וכדין שיש מרחק של שבע או שמונה שעות, והנה כל מש"כ באות ב' לענין ברכת הרואה, אבל לענין האם יוצא יד"ח.

בשו"ת מנחת יצחק שם כתב לדון בזה האם יוצא יד"ח או לא יוצא יד"ח, ועי"ש שכתב לדינא דיכון שלא לצאת בהדלקת אשתו, וידליק בפ"ע או ישתתף בפריטי (ועי"ש שכ"ז בכה"ג שליכא לו חדר בפ"ע), וכן בכה"ג יש לדייק ממש"כ בחזון עובדיה לענין בחורי ישיבה שגרים בארצות הבריים ועכשיו לומדים באר"י, דמעיקרא דדינא יוצאים יד"ח אלא שאם רוצים יכולים להדליק עם ברכה, ועי"ש שכתב הטעם משום שאכתי הוריו לא הדליקו וא"כ הוא יכול להמשיך עליו חיוב.

אבל הכא שהרי כיון שיצא לכא' יד"ח ע"י אשתו שאשתו הדליקה עליו ואשתו כגופו שפיר י"ל שיצא יד"ח, אמנם אכתי יש לדון בדין זה, דאולי אפש"ל דכל דין אשתו כגופו שאשתו יוצאת בהדלקתו, (דהנה דנו בהרבה מפרשים מדוע אשה לא מדלקת והרי איכא חיובא דהרי הן היו באותו הנס, ויש שתמצו ע"פ הכלל שאשתו כגופו, וגם ע"ז יש שהעירו.

וכן העיר מרן הגרא"ל שטעמן זצוק"ל והובא בגליון אוצרות פרי חיים גליון מס' 20 דכי מצוה שיש לאשה לאכול כזית מצה אם הבעל אכל האשה יצאה יד"ח, ומה מהני בזה, וע"כ שאשר. אינה מדלקה מטעם אחד, וידוע ביאורו של החת"ס משום כל

אור יוסף חנוכה

הגאון הרב דוד יוסף שליט"א בספרו תורת המועדים חנוכה סימן ב' הל' ט', שהבעל יוצא יד"ח בהדלקת אשתו, ומ"מ כתב דגם אם מדליק לא יכון שלא לצאת יד"ח בהדלקת אשתו, וע"כ נראה לענ"ד שיש עכ"פ לחומרא להדליק נ"ח אך בלא ברכה.

הזמנים שונים, וא"כ היה על הגמ' בשבת לחלק בכה"ג דמה שיוצא שמדליקים עליו בתוך ביתו, דוקא כשהזמנים שווים, ובע"כ דהגמ' לא חילקה בע"כ דיוצא יד"ח.

וכ"כ

אור יוסף חנוכה

סימן ח' - בדין הדלקת נ"ח למטה מעשרים אמה

הנהגה להורגו. [וע"ע בדברי יוסף עמ"ס ב"ק, תשע"ט].

והנהגה במש"כ הגר"ח דלפי"ז יצא דאין להלדיק נ"ח במקום דהוי כעין בור שעמוק יותר מכ' טפחים משום דלא שלטא ביה עיניה, נראה לכא' דהכל תלוי במציאות, ובאילת השחר שבת שם הסתפק בדין זה וז"ל מרן הגר"ח זצוק"ל.

וז"ל: " יש להסתפק בבית שהוא למטה מהרה"ר כ' אמה האם גם שם א"א להדליק דלא שלטה עינא או רק בגובה ובתוס' ב"ק כ"ז ע"ב ביאר דשור עיניו למטה ומיבעי ל' לעיוני יותר מאדם מ"מ יתכן דגם אדם רואה למטה יותר מלמעלה ", ולכאורה לדינא הכל תלוי לפי הראיה של בני"א.

ובקו' לקנות חכמה (הל' חנוכה) הובא שנשאל הגר"ש אלישיב האם בית שנמוך עשרים אמה מרה"א האם יש בזה חסרון, וענה בזה הגריש"א שיכול לכתחילה להדליק שם שרק למעלה מעשרים אמה לא שלטא ביה עינא, ולא מצאנו שלמטה מעשרים לא שלטא ביה עיניה.

והנהגה לענ"ד יש להוכיח מהא דקימ"ל בשו"ע סימן תרע"א סעיף ו'מניו למעלה משלשה טפחים ומצוה להניחו למטה מעשרה טפחים ואם הניחו למעלה מעשרה טפחים יצא, אבל אם מניחו למעלה מעשרים אמה לא יצא, וביאר במשנ"ב ס"ק כ"ז דהטעם להניחו למעלה מג' טפחים משום שאיכא יותר פרסומא ניסא דאז ניכר שהוא למצוה, ולכא' הרי אין דרכן של בני"א להסתכל, אלא שרואים שאין דרך לשים שם

הנהגה איתא במס' שבת דף כב ע"א משמיה דרבי תנחום נ"ח שהניחה למעלה מעשרים אמה פסולה וא"ר תנחום מאי דכתיב והבור ריק אין בו מים מים אין בו אבל נחשים ועקרבים יש בו, והקשו המפרשים מה הסמיכות לבור דיוסף לדין דאסור להדליק למעלה מעשרים אמה.

ובספר טעמא דקרא (חנוכה) כתב מרן הגר"ח קניבסקי שליט"א, שאמרו בשם ר' העשיל ז"ל שמה שהגמ' הסמיכה שני הדברים משום שקשה הרי לא רצו להרוג את יוסף כמש"כ אל תשפכו דם ואיך השליכוהו לבור מלא נחשים ועקרבים שבודאי ימות, אלא דכתיב וישליכו והתוס' במעילה י"א ב ד"ה דישון כתבו שאין השלכה פחותה מעשרים אמה ולכן לא ראו שיש שם נחשים ועקרבים ומוכח דנ"ח שהניחה למעלה מכ' אמה פסולה שאין רואין ולפי"ז למדנו מכאן דגם אם הדליק נ"ח בתוך בור עמוק כ' אמה כגון שדר שם ג"כ פסולה שאין נראית ברה"ר וצ"ע עכ"ד.

וצ"ב מדברי הרשב"א במסי בבא קמא דף ג' ע"א שכתב שם להקשות על מה דכתב רש"י שם בדף נ' ע"ב על מאי דכתיב במשנה שם בור וכתב דסתם בור הוי עשרה, והקשה הרשב"א מבור של יוסף דבור של יוסף היה יותר עמוק יותר מ' טפחים שיש בו כדי להמית לעולם, וכן כתבו תוס' בסנהדרין דף מה ע"א, וא"כ גם אם לא ראו את הנחשים והעקרבים אכתי הרי יכול למות בכזה בור, ואין לומר ששלשלוהו בחבל, דהרי כתיב וישליכו, וכן בילקוט שמועני כתב שהיו זורקים עליו אבנים כדי להמיתו, וא"כ בע"כ

אור יוסף חנוכה

וא"כ ביאר דכוונת הגמ' לומר דכמו שבור או שיש בו נחשים ועקרבים או שיש בו מים ומים זה תורה, כך בחנוכה שמסרת היוונים היתה להשכיחם מתורתך, ע"כ שבנ"י היה בהם תורה לא היה בהם מקום לחכמה יוונית, דאו תורה או או נחשים ועקרבים, וזה כמו היסוד הידוע שכתב הרמב"ם דאיך האדם מגיע לעבירות ויש לו יצר הרע משום שלכו פנוי מדברי תורה, אבל כשלבנו מלא ד"ת אין לבו פנוי לדברים בטלים.

נרות, ובע"כ אומרים שהוא לפרסומא ניסא וה"ה הכא.

ומה שיש לבאר סמיכות הדברים בגמ' בשבת, ראיתי שביאר הרב יוסף גולדברג (והובא בקונטרס פסקי שמועות חנוכה), דהנה במדרש רבה על פרשת וישב כתב אין בו מים אין מים אלא תורה, (ויסוד זה דאין מים אלא תורה איתא בב"ק דף יז ע"א ובעוד דוכתי).

אור יוסף חנוכה

סימן ט' - האם הדלקת נ"ח היא דומיא דמקדש או לא

ובמגילת תענית איתא ומה ראו להדליק את הנרות אלא בימי מלכות יון שנכנסו בני חשמונאי להיכל שבעה שפודים של ברזל בידם וחפום בעץ והדליקו בה את הנרות ובמנחות כט איתא בבעץ ופירש"י בדיל, ומוכה שמצאו גם מנורה וא"כ מוכח שחנוכיה היא כמו מנורה] ומשמע מכ"ז דנ"ח הוא יותר ממנורה, וא"כ לכא' יש לדון אם יהיה לו דיני מנורה או דלמא דיני נ"ח שונים מדיני מנורה ונביא כאן כמה נדונים, והרחבנו הכל לפי הענין.

[א] ע"ע בשו"ת באר משה (ח"ו קונטרס עלעקטריק סימן נ"ט סע"ח) שאין לאסור נ"ח של חשמל שהרי אפ' לחנוכה שהוא זכר לנס של מנורה התירו גר של שעה כמבואר ברמ"א בסימן תרע"ג ס"א.

וכן בשו"ת בית יצחק (חיו"ד ח"ב במפתח לסימן ל"א) שא"צ בני"ח שמן כמנורה, ומוכח דלא הוא אותו דין, אמנם יש פוסקים שאסרו להדליק בחשמל נ"ח משום שנ"ח הוא דומיא דמנורה, משא"כ בנר שבת דליכא שום בעיה להדליק ע"י חשמל, וכ"כ בשו"ת הר צבי או"ח סוף סימן קי"ד שנ"ש אפשר להדליק בחשמל ועו"ס, וכן דעת הרב שמואל קמינצקי קובץ הל' שבת (עמ' קצד') עי"ש שמביא כמה פוסקים שכתבו כן.

וע"ע ברש"י במס' שבת (דף כב ע"ב) שכתב בד"ה אי הדלקה עושה מצוה, אי המצוה של חנוכה תלויה בהדלקה מדליקין כדאשכחן במנורה.

ולפי"ז כתב בשו"ת יביע אומר דאולי יש סברא לומר שלא יהיה מהני להדליק בנורות חשמל, ולכן בעינן שמן ופתילות,

ברמב"ן (במדבר ח' ב') כתב, אבל ענין ההגדה הזו לדרוש רמז מן הפרשה על חנוכה של נרות שהיתה בבית שני על ידי אהרן ובניו רצוני לומר חשמונאי כהן גדול ובניו.

ובלשון הזה מצאתיה במגלת סתרים לרבינו נסים שהזכיר האגדה הזו ואמר ראיתי במדרש כיון שהקריבו שנים עשר שבטים ולא הקריב שבט לוי וכי אמר לו הקב"ה למשה דבר אל אהרן ואמרת אליו יש חנוכה אחרת שיש בה הדלקת הנרות ואני עושה בה לישראל על ידי בניך נסים ותשועה וחנוכה שקרויה על שמם והיא חנוכת בני חשמונאי ולפיכך הסמיך פרשה זו לפרשת חנוכת המזבח.

וראיתי עוד בתנחומא (בהעלותך ה) וכן במדרש רבה (טו ו) אמר לו הקב"ה למשה לך אמור לאהרן אל תתירא לגדולה מזאת אתה מוכן הקרבנות כל זמן שביית המקדש קיים הן נוהגין אבל הנרות לעולם אל מול פני המנורה יאירו והנה דבר ידוע שכשאינן בית המקדש קיים והקרבנות בטלין מפני חורבנו אף הנרות בטלות אבל לא רמזו אלא לנרות חנוכת חשמונאי שהיא נוהגת אף לאחר חורבן בגלותנו עכ"ל הרמב"ן, ומוכח מדברי הרמב"ן שנ"ח הוא יותר ממנורה שבמקדש.

[והנה מצאנו גם מנורה כמ"ש בפסיקתא (ריש פ' ב') ולמה מדליק נרות בחנוכה אלא בשעה שנצחו בניו של חשמונאי הכהן הגדול למלכות יון וכו' נכנסו לבית המקדש מצאו שם שמונה שפודין של ברזל וקבעו אותם והדליקו בתוכם נרות ע"כ

אור יוסף חנוכה

זר ובחוף דכיון דעצם מעשה ההדלקה אינה מעיקר קיום דינה והכשרה של הדלקת הנרות ע"כ ממילא דלא שייך בה פסול זרות וחוף ואפי' לדעת הראב"ד דלכתחלה מצוה בכהן מ"מ פסולא ליכא בזר כיון שאין מעשה ההדלקה מעיקר דינה וכמו שנתבאר עכ"ד, ולפי"ז יצא דליכא דין הדלקה עושה מצוה במנורה, משא"כ בג"ח דקימ"ל דהדלקה עושה מצוה.

וראיתי בקונטרס חנוכה וכן נראה פשוט מסברא דאיכא חילוק בין נר חנוכה למנורה שבחנוכה קמ"ל דאם כבתה אין זקוק לה, משא"כ במנורה שאם כבתה זקוק לה, ולכן בנר חנוכה ההדלקה עושה מצוה, אבל במנורה עיקר המצוה היא הנחתה.

ג במקור חיים (סי' תרע סק"א) שהקשה בדין זה שצריך ליתן בה שמן כשיעור מהא דאמרינן (מנחות דף פח) לענין מנורה במקדש שמוסיף והולך בה שמן לאחר שהדליקה וא"כ ה"ה נימא לענין נר חנוכה שתקנוהו דומיא דמנורה וכמ"ש רש"י, ותירץ שבמנורה אין הדין תלוי בהדלקה אלא העיקר שיהא דלוק ולכן מהני מה שמוסיף והולך בה לאחר שנתן בה כשיעור משא"כ בנר חנוכה דאשכחן שכבתה אין זקוק לה א"כ חזינן שמקיים למצוה בהדלקה גרידא ולכן צריך שיתן בה שמן כשיעור הדלקתה בשעת ההדלקה, עכ"ד ומוכח דלדינא ליכא חילוק.

ד וכן יש לדון אם הוי כמו מנורה א"כ לא יועיל להדליק בתוך עששית כלומר בית חנוכה, אולם למעשה חזינן דכן מדליקים בבית חנוכה וכבר מצינו שדן בזה בשו"ת לב חיים ח"ג סימן קמ"ז במי שהדליק נרות חנוכה וכיסה אותם בכיסוי של זכוכית,

דקימ"ל כהאי צד דהדלקה עושה מצוה, וא"כ יהיה בעינין דומיא דמנורה, אלא דיש לדון מה הגדר במנורה אם שמה הנחה עושה מצוה או הדלקה עושה מצוה, וכן יש להוכיח בדעת רש"י ממ"ש הט"ז בסימן רע"ה בדעת רש"י שנ"ח הוא זכר למנורה, ולפי"ז א"ש הדיוק בדעת רש"י דבעינין מנורה דוקא.

ב ולענין גדר המצוה בהדלקת נרות המקדש, במנחת חינוך (מצוה צח אות ט') כתב שבמנורה ודאי הדלקה עושה מצוה ולא הנחה דבל"ז לא היתה דוחה שבת, ולכן תמה על הרמב"ם שמועיל בהוציאה כהן והדליקה זר והרי הדלקה במקומה בעינין.

ובשו"ת שואל ומשיב (קמא ח"ג סי' מב) הוכיח דהרמב"ם לשיטתו דהטבת הנרות היינו הדלקתן וגם בבקר היה מדליק אם כבה אבל אם לא כבה לא היה רק מטיב בלבד וא"כ שוב גוף הדלקה אינו מצוה רק ההטבה וא"כ בשעה שהיה הדלקה דהיינו בערב פסול זר אבל בבוקר שלא היתה הדלקה חיובית כשרה בזר ונ"ח דמי להדלקה של לילה שהיא חיובית והדלקה עושה מצוה.

ובאו"ש (בהל' תמידין ומוספין פ"ג הי"ג) כתב דאף דהדלקה כשרה בזר כתיב דבר אל אהרן ואל בניו בהעלותך וגו' משום דצריך להדליקו מאש המזבח וא"א שזר יקרב למזבח אמנם הראב"ד פליג על הרמב"ם ע"ש.

ובחידושי רבנו חיים הלוי (ביאת המקדש שם) כתב דמעשה ההדלקה אינה מעכבת כלל ועיקר דינם רק שיהיו עומדים דלוקין במקומן וממילא דאין זמן להדלקתן והזמן של בקר ובין הערבים הוא רק להטבתה בנתינת השמן ולכן כשר בהדליקן

אור יוסף חנוכה

ט ואיתא בגמ' בשבת דף כב ע"א דרב אמר שאסור להרצות מעות כנגד נר חנוכה ושמואל אמר וכי נר קדושה יש בו והקשו האחרונים לשמואל מהא דאמרו ב"ה בני"ח מעלין בקודש וכו' ומוכח דהוי קודש גם לא משמע דמה שאומרים הנרות הללו קודש הם לא יהיה אליבא דשמואל וכן הקשה האמרי אמת זצ"ל על הנרות הללו קודש הם והלא בגטי פריך וכי נר קדושה יש בו ותירץ שהמכוון כמו שאמרו קדש עצמך במותר לך ובמק"א כתב שיש כח בידי ישראל להוסיף קדושה, ומוכח דלא הוי ממש כמו במנורה.

י מצינו גם שי"א שיש להדליק נ"ח בבית הכנסת זכר למקדש, כ"כ בספר הכלבו סימן מ"ד וכן בארחות חיים בהל' חנוכה אות י"ז, שיש להדליק זכר למקדש, ולכן נהגו גם להדליק בצד דרום דומיא דמנורה במקדש. וכ"כ הגאון האדר"ת, (וע"ע במכתב סופר ח"ב סימן אי שכל בית הכנסת הוא דומיא דמקדש, ולכן נ"ח בדרום דומיא דמנורה).

יא וכן יש לדון אם יש להדר שידלוק כל הלילה כעין מנורה שבמקדש, בשאילת יעב"ץ ח"א סימן ד' כתב שאף שא"צ לדלוק רק חצי שעה מ"מ מצוה איכא שתדלוק כל הלילה שתקנו כעין מנורה שבמקדש שהיתה דולקת כל הלילה. עי"ש.

יב מותר השמן יהא מוקצה למצותו ויהא בזה איסור הנאה.

יג הרשב"א בשבת כתב שיהיה אפשר להדליק כל הלילה נ"ח, וטעמו כתב בספר משאת משה סימן י"ט שכיון שילפינן ממנורה, א"כ שבמנורה הזמן כל הלילה, היה בני"ח.

עי"ש, וס"ס פשט להתרא עי"ש, ומה שהביא מהיעב"ץ.

ה וכן יש לדון האם בעינן שמן בני"ח במותר בפיק' או לא כגון שמן של ערלה ועוד ודנו בזה בפוסקים בפתח הדביר ח"ג סימן רס"ד שבאפ' באיסורי הנאה דאורייתא לא אמרינן טעמא דמאיס.

ובשו"ת שנות חיים (סימן רי"ח) כתב ששמן שיש בו חשש תערובת שומן חזיר כשר לנ"ח, אבל שיש בו רוב אסור דבעינן שיהא מן המותר בפיק', ובשו"ת בית שלמה או"ח סימן קח ק"ט כתב להקל אפי' בודאי תערובת של חזיר, וכתב שאפי' למג"א בסימן תקפ"ו סק"ג שבכל המצוות בעינן מן המותר בפיק', מ"מ במצוה דרבנן לא בעי, וכ"כ בשו"ת בית יצחק ח"א חיו"ד סימן קמ"ה ובשו"ת תורת חסד מלובלין חאו"ח סימן ס', ובשו"ת חת"ס או"ח סימן ל"ט כתב שלא שייך מן המותר בפיק' אלא במידי דבעי קדושה ככתיבת סת"ם, אבל בני"ח איתא בגמ' בשבת דף כב ע"א להדיא וכי קדושה יש בו.

ו באבודרהם ביאר מה דאומרים הנרות הללו קודשם הם, מפני שהם זכר לנרות המקדש.

ז הר"ן בדפי הרי"ף דף ט ע"א כתב שמטעם שזה אסור להשתמש לאורה שהוי כמנורה, וע"ע בבעל המאור, ובחידושי הרשב"א, ובפני יהושע בדף כא בתוד"ה ומותר להשתמש, ובשו"ת אבני נזר סימן תק"ב, ובשלטי גיבורים.

ח המג"א כתב שהשיעור חצי שעה להדלקה הוא כעין שיעור חצי לוג שבמנורה.

אור יוסף חנוכה

ובלבוש כתב שאין בזה בזיון מצוה, שאדרבה שהם נוחין לידלק שהם מדליקין כדאיתא בשבת (דף כג ע"א) והביאו במשנ"ב (ס"ק לא). אולם בדרכי משה (שם) כתב בשם הכלבו והאבודרהם שנהגו להחליפן וכן מבואר בא"ר בשם התניא שיש להחליף, שכ"כ הכלבו משום שבכל לילה היה הנס מתחדש.

ועוד זכר למקדש שהיו מחליפין בכל לילה, וכן מבואר במאירי פ"ק דשבת, [ומ"מ הרמ"א לא כתב כן משמע שנקטו כשיטת הלבוש, וכן מובא שנהג החת"ס ועי' עוד במועדים וזמנים ח"ו סימן צ"ג].

יט בספר זורח השמש (פרק חנוכה) וכן בספר שומע ומוסיף (חנוכה עמ' קלג) ספרי הגר"ש דבילצקי זצוק"ל שכתב לחדש שכהן ידליק בבית הכנסת דומיא דמנורה, ואפילו שהרמב"ם בביאת המקדש פ"ט ה"ז כתב שזר כשר בהדלקתו, מ"מ כיון שהראב"ד כתב שם לכתחילה צריך דווקא כהן, ובודאי שבבית המקדש הדליק כהן, ולכן אם אפשר מחפשים אחר כהן, ומאחר עד ישתבח, ואם עז אז לא בא כהן מדליק אחר עי"ש, ומוכח דא"י מדין וקדשתו כלל.

כ הנה בערב שבת חנוכה צריך להתפלל מנחה, ואח"כ להדליק נרות חנוכה, לכתחילה וא' הטעמים שנאמרו לכך, כי תפילת מנחה היא כנגד תמיד של בין הערבים, ואלו נרות חנוכה הם כנגד הנרות של בית המקדש, והרי קודם כל היו מקריבין את התמיד של בין הערבים, ואח"כ מדליקים את הנרות של המנורה, אמנם מצאנו בזה עוד ב' טעמים, א' מנחה תדיר וזה לא תדיר, ב' מנחה שייכת ליום, וחנוכה שייך ללילה כי בכל יום מדליקים בלילה, ורק בערש"ק

יד במשנ"ב סימן תרע"ג סק"ח כתב ב' טעמ' למה אסור להשתמש לאור נ"ח, א' כדי שיהא ניכר שהוא נר מצוה לפרסום הנס, ב' כיון שע"י הנס שנעשה במנורה תקנוה, עשאו דומיא דמנורה, ומוכח להאי טעמא דהוי דומיא דמנורה, והמשנ"ב בסימן תרע"א ס"ק י"א מביא האי טעמא ומסיק לדינא כך.

טו בשו"ת משנת יעקב (ח"א סימן סא) שיש לשים את הפתילה ואח"כ לשים את השמן דומיא דמקדש, [אולם ד"ז לא מוזכר בפוסקים].

טז הכה"ח (תער"ב ס"ק לב) הביא מהיפה ללב שכותב שאין לשים מים ואח"כ שמן, משום דבעינן דומיא דמנורה ולכן אין לעשות כן, ועי' בקונטרס שיעורי הלכה להגר"ג פעלדער דהוכיח מדברי הגמ' בשבת דף ה' ע"ב ששמן על מים לא שמיה הנחה ועי"ש שדחה דין זה, ועי' עוד בספר סוכת חיים חנוכה בסופו תשובה מהגרש"י שלזינגר בענין זה, ובפרדס יוסף החדש חנוכה.

יז הגרשז"א בספרו מאורי אור (פרק כ"ה ענף ב') ובשו"ת מנחת שלמה (תנינא סימן נח) כתב דיש לדון דלא מהני להדליק נר חנוכה בחשמל כיון דלא הוי דומיא דמנורה ששם היה שמן ופתילה.

ע"ש עוד בסו"ד שכתב לפסול מדין דבעינן שלהבת דכתיב בהעלותיך את הנרות דהיינו שתהיה עליה מאיליה.

יח הנה איתא במס' סופרים (פ"ב) איתא שאין חוששין לפתילות להחליפן בכל לילה, וכ"כ בב"י (ס"ס תער"ג) וכ"כ בשו"ע

אור יוסף חנוכה

ולא שייך בזה ביטול תורה כי אי"ז מקנה למיעוט את מעלת הרוב, וכמבואר בקובץ תשובות ח"ד וכן מבואר יסוד האי דינא בשו"ת חתם סופר (או"ח סימן עח).

ובגליון שואלין ודורשין (מס' צח) הובא שהביאו כזה שמן לפני מרן הגרי"ש אלישיב זצוק"ל, ושמח מאוד כי שמן זה הוי דומיא דמנורה, וגם היום ניתן להשיג כזה שמן.

מדליקים מקדשם השבת, וזה לכא' הטם העיקרי וע"ע בגליון בית נאמן מס' 92 אות כד.

כא] שמן דומיא דמנורה ממש, הנה חידושו של מרן הגרי"ש אלישיב זצ"ל והו"ד בס' פניני חנוכה (עמ' קמה) שרוב השמן זית מיצרים כדלהלן: שהזית בשלימותו כולל הגלעין נכנס למעין מכבש, והאבן דוחקת את הזית עד שיוצא ממנו כל השמן, ואי"ז דומה בשלמות לבית המקדש, כי שם הדליקו מהשמן היוצא מבשר הזית בלבד.

אור יוסף חנוכה

סימן י' - זמן הדלקת נ"ח בישיבה

את הגדר ועשו מנינים מיד לאחר השקיעה ופרצו את הגדרים שנהגו בעולם הישיבות.

ולענ"ד נראה דכל אחד ואחד יקיים הדלקתו לפי איך שנהג בביתו דהרי בישיבה שרובה אשכנזים, א"כ כולם מדילקים כמעט בזמן שווה, ואע"פ שיש ישיבות שיש קצת מבני החסידים שמדליקים בצאת הכוכבים, מ"מ הרי בערך שווה אותו זמן, ועוד דהרוצה ללמוד והלומד כמו שצריך ילמד תמיד, ומי שמחפש אמתלאות בכל מקרה כבר אינו לומד.

ולבני ספרד שפטורין העיר מרן הגרב"צ זללה"ה שלפ"ז אין להם להניח כלום מלימודם בסדר שני ותלמוד תורה כנגד כולם, וכן העיר מרן הגר"ע יוסף זצוק"ל, והו"ד בילקו"י.

וכבר הביאו באחרונים איך היה סדר ההדלקה בישיבת ראדין אצל מרן החפץ חיים שעד ההדלקה למדו כולם בבית המדרש ובעת ההדלקה קמו כולם והדליקו וחזרו מיד ללימודם ומרן הח"ח היה רץ למקומו לחזור ללימודו מיד.

כתב בספר שערי ימי החנוכה (עמ' צ') שידליק נרות בזמני סדרי הישיבה, משום שאל"כ הוי ביטול תורה, וכ"ש שצריך להתמיד בלימוד התורה ככל האפשר, דעיקר גזירת היוונים היה כנגד התורה.

ובספר מחשבת מוסר (ח"א עמ' ס"ט) דרש מרן הגרא"מ שך זצוק"ל וז"ל: נתבונן עוד ענין המחייב לעשות חשבון על מעשינו הנה יש בישיבה מאות בחורים כן ירבו ובחוסר התבוננות גורמים ביטול תורה דרבים ולדוגמא בימי חנוכה כשיש אי הבנה מה לעשות גורמים הרבה ביטול תורה בין אלו הנוהגים להדליק בתחילת שקיעה ובין הנוהגים להדליק בצאת הכוכבים כולם יכולים להתפלל מעריב בישיבה ולא קודם ואם משום תדיר כיון שיש מנין קבוע מותר ואין לעשות מנינים שהורסים את כל הסדר ואין זה ענין לעצמו אלא נוגע לרבים וכי העושה כן מקבל אחריות על ביטול תורה דרבים וזה נובע מחוסר הרגשה ושימת לב וכו' ואפשר לקיים את המצוה בזמן כראוי על פי הדין אך לא באופן שיהיה סתם הפקר עכ"ל. ומכאן יש לעורר כנגד ישיבות שפרצו

אור יוסף חנוכה

סימן י"א - זמן ההדלקה לאברכים

שם מי שיעשה מעשה מעשה קודם ע"כ מדברי הירושלמי, וזה כמו שמבואר לפני זה ברמב"ם בה"ב שהתלמוד קודם למעשה ומשמע שכ"ז שאין מי שיעשה לו לו, אבל אם אין מי שיעשה לו בכל המצוות ישלח שליח ולא ייקים את המצווה בעצמו כדי לקייים האי דינא דמצוה בו יותר מבשלוחו וא"כ לכא' ה"ה הכא מחמת מעלת לימוד התורה ילך לכוול ללמוד והאשה תדליק בעבורו את הנרות חנוכה, ואולי הכא עדיפא אשתו מכל שליח דהרי קימ"ל דאשתו כגופו, אך יש לדון האם שייך האי כללא הכא.

ואולי היה אפשר"ל דכל דברי הרמב"ם במצוות שלא מוטלים דייקא אבל במצוות שהם מוטלים עליו יבטל תורה דהא סו"ס בתלמוד יבוא לידי מעשה וכל הרמב"ם מדבר כגון על מצות חסד וכו' והנה מדברי הרמב"ם דקאמר היו לפניו וכו' משמע דהשתא הוא ק' אעסיק בתורה וא"כ אפשר דאם הוא כמעט הגיע זמן ההדלקה והוא עוזר בביתו בשמירת ילדיו וכו' וא"כ אכתי כיון דהוא אינו לומד א"כ שיהיה הדין בזה שיחכה לעשיית המצוה ועוד דהא יכול ללמוד בביתו ואח"כ ידליק לכמה דקת ואז יהיה שרי ליה דסו"ס אין נעקר ממנו המצוה לגמרי.

והנה בברכי יוסף (או"ח ס' ל"ח ס"ז ד"ה והטור) הקשה הרי כיון דעסיק בתלמוד תורה הרי קימ"ל דהעוסק במצוה פטור מן המצוה ולענ"ד אין לומר דהא תלמוד מביא לידי מעשה דהרמב"ם לא כתב ככה דוקא בכה"ג שאין אחר א"כ סו"ס אפילו דיש אחר הרי עוסק במצוה פטור מן המצוה, והנה לכאורה גם כשמדליק יכול הוא

יש לדון בהא דהמציאות היום שאברכים בחנוכה מבטלים סדר ב' לגמרי, ויש לדון דאולי אשתם תדליק להם בשליחותם והאברך לומד ילמד סד"ב כרגיל וכ"ז כדי למנוע ביטול תורה של סד"ב ובפרט בימי החנוכה הקדושים אשר מסוגלים ללימוד התורה הקד' וכמ"ש הב"ח (ס' תרע) שבחנוכה היה המלחמה על הנפש, וא"כ כ"ש דע"י כוח לימוד התורה תפר מחשבתם ובפרט בימינו אנו אשר משאינו נשאו ראש ורוצים לעקור כלל וכלל לימוד התורה הקדושה דבחורי הישיבה ותינוקות של בית רבן אשר לא טעמו טעם חטא בלימוד ליב"ה ורק בזכות זה שאנו נגביר את כוח התורה הקדושה בעולם יתמעטו כוחות הסיטרא אחרא והקליפה.

והנה ידועים דברי הרמב"ם בהל' תלמוד תורה פרק ג' הלכה ב' וג' וז"ל: אין לך מצוה בכל המצוות כלן שהיא שקולה כנגד תלמוד תורה אלא תלמוד תורה כנגד כל המצוות כלן שהתלמוד מביא לידי מעשה. לפיכך התלמוד קודם למעשה בכל מקום: היה לפניו עשית מצוה ותלמוד תורה. אם אפשר למצוה להעשות על ידי אחרים לא יפסיק תלמודו. ואם לאו יעשה המצוה ויחזור לתלמודו ע"כ.

ומקור דברי הרמב"ם מבואר בכסף משנה שכך מבואר בירושלמי (פסחים פרק אלו עוברין ה"ז ובריש מסכת חגיגה ה"ז) וכך איתא שם: רבי אבהו שלח בריה לטבריא וכו' המבלי אין קברים בקסרי שלחתיך לטבריא נמנו וגמרו בעליית בית נתזא בלוד התלמוד קודם למעשה רבנן דקיסרי אמרין הדא דתימא בשיש שם מי שיעשה מעשה אבל אין

אור יוסף חנוכה

קכ"ג) שנשאל הגריש"א זצוק"ל על ידי הגרב"צ קוק שליט"א לענין בחור ישיבה שאינו יכול להדליק בפתח הכניסה לישיבה משום שראש הישיבה אינו מרשה להדליק שם מחשש למריכות עם השכנים החילונים האם יבטל תורה וילך לביתו להדליק שם ואמר לו הגרי"ש זצ"ל כל מצות הדלקת נר חנוכה היא ביטול תורה וצריך לבטל תורה בשביל לקיים מצוות ע"כ, וא"כ מבואר דכל מהות נ"ח אפילו במקום ביטול תורה נודרך אגב יש להעיר שיכול אותו בחור להדליק בתוך הישיבה והוי כבזמן הסכנה שיש מפרשים שהכוונה בזה מפני הליצים] ובעיקר הדברים יש לעי' מנ"ל שגדר מהות נ"ח אפילו במקום ביטול תורה, דהרי מצינו האי גדר שאסור ללמוד גם בבדיקת חמץ, וא"כ אין זה דין דוקא לנ"ח, וא"כ מנ"ל דנ"ח הוא ביטול תורה.

ושוב לאחר חופשי דין זה בספרים, מצאתי בספר "מצות נר איש וביתו" להגר"א שלזינגר שליט"א (מהדורת תשע"ט ח"א עמ' נו בהערה) דהנה נפסק בשו"ע הל' מגילה (סימן תרפ"ז ס"ב) שמבטלים תלמוד תורה לצורך שמיעת מגילה, וכמבואר במס' מגילה דף ג' ע"א, וביאר שם במשנ"ב (סק"ז) שאפ' שתלמוד תורה שקול כנגד כל המצוות מ"מ צריך לבטל תורה בעבור זה, [ומאי דקרי ליה ביטול תורה, ע' בקובץ עיון הפרשה תלמוד תורה עשרות תירוצים ובפרדס יוסף החדש פורים מה שכתבו בזה ואין כאן המקום להאריך בהאי נושא] ועי"ש עוד בשער הציון, וכתב שם הגרא"ש שליט"א דהרי דין חנוכה הוא כדין פורים, וכמו שמשמע בדברי הרמב"ם בהל' חנוכה פ"ג ה"ג שמדמה הל' חנוכה לפורים לכמה ענינים, וז"ל: "והדלקת הנרות בהן מצוה מדברי סופרים כקריאת המגילה" ע"כ, וכן בהלכה ד' כותב הרמב"ם:

לחשוב בלימוד וא"כ סו"ס אין הוא מתבטל מלימודו ואין חסרון דעסיק במצוה כמו דיכול לקיים אחרת ותלי בפלוגתת הראשונים בב"ק דף נו ע"ב ועי"ש מה שנתבאר שם במח" ראשונים [עי' שו"ע הגר"ז פ"ג ה"ג קונט"א סק"א]

אולם י"ל ע"פ מש"כ בספר בארות המים שכל דברי רהמב"ם הם במצוה שאינה עוברת אבל במצוה עוברת יפסיק מתלמודו וא"כ ה"ה בנ"ד ולכאו' אפילו בכה"ג שיכול לקיים את המצוה ע"י שליח ויל"ע בזה, אולם לכא' דבריו קשים מדברי הרמב"ם דהרמב"ם לפני זה פסק שאין התלמוד מביא לידי מעשה וא"כ מ"ש לחלק היכא דמצוה עוברת אבל סו"ס יכול להתקיים ע"י אחר, וי"ל דסו"ס הכא גם בעינן לקיים את המצוות לתקן את גופו וע"י כן יתקדשו כל אבריו.

אלא דאכתי י"ל דסו"ס צריך להדליק ואפילו דאיכא בהא ביטול תורה וכמו שכתב במהרש"ל שאסור ללמוד תורה משהגיע זמן הדלקת נר חנוכה ואפ' התחיל פוסק וכן הביאו דין זה במג"א (ס' תער"ב סק"ב) ובא"ר ובפר"ח ובמחצית השקל ועוד פוסקים.

ובשער הציון (סי' תער"ב ס"ק יד) כתב שיש להחמיר בזה אפילו חצי שעה קודם ההדלקה אולם י"ל דכ"ז שאינו עוסק אבל אם הוא לומד לפני זה שפיר לא יפסיק ועוד דהא אנן מיירי בכה"ג דאשתו יכולה להדליק בעבורו וא"כ שפיר יש לו שליח, אך השאלה הכא האם הוא ידליק בעצמו ויהיה כאן דין דמצוה בו יותר מבשלוחו.

והנה היה מקום לומר דדין הדלקת נ"ח הוא אפילו שע"י כן הוא יתבטל מתורתו וכמו שמוכח בס' פניני חנוכה (עמ' 49

אור יוסף חנוכה

המאירי כן כתב בעל המאורות (שם) שנהגו בני הישיבה להדליק נר חנוכה קרוב לחצי הלילה וכשבאים מבית המדרש לביתם ע"כ, ומשמע דחשו לביטול תורה ודברי הגרי"א צ"ב, ודוחק לומר דהתם מייירי כרשב"י וחבריו דא"כ מאי חידש לן.

ומדברי הני ראשונים קשה גם על מה שמוכח משמיה דהגרשז"א זצ"ל בס' הליכות שלמה (עמ' שצ"ט) שאף מי שתורתו אמונתו שכל ימות השנה חוזר מבית המדרש לביתו מאורח בלילה מ"מ בימי החנוכה יש לו להזדרז לשוב לביתו מוקדם כלל האפשר לקיים מצוות הדלקת נר חנוכה.

וזה קשה דאף אם נפרש בדברי הני הראשונים דמייירי בתורתם אמונתם א"כ למה כתב דאף מיש חוזר מאורח לביתו ותורתו אמונתו יחזור לביתו מוקדם.

אולם עיי"ש שאף נתרעם הגרשז"א על מי שרצה להנהיג בימי החנוכה סדר לימוד רגיל כולל האברכים כשאר ימות השנה כי לא טובים אנו מאבותינו שלא ביטלו תורה שבבית המדרש מימיהם ובכ"ז בימי החנוכה נזדרזו לקיים מצוה זו חביבה בעצמם כתקנת חז"ל, וגם מדבריו חזינן דאיכא איזה מעליותא בנ"ח יותר מתלמוד תורה, אולם דבריו קשים מדברי הני ראשונים. וכדברי הגרשז"א כן הובא שפסק הגרי"ש אלישיב זצ"ל שאברכים ידליקו בזמן, ורק בישיבות ידליקו הנ"ח בבית מדרש בסוף הסדר, [אמנם נראה שא"כ כמו שיש לאחר הדלקת האברכים גם הבחורים שמדליקים בני אשכנז או בני חו"ל ידליקו רק בסוף הסדר ופוק הזי מאי עמא הדבר שמדליקים כל אחד בזמנו, ואין חשים לביטול תורה].

כל שחייב בקריאת המגילה חייב בהדלקת נר חנוכה ע"כ, וכן בהלכה ה' כותב הרמב"ם: "אע"פ שקריאת ההלל בקריאת מצוה מדברי סופרים מברך עליו אקב"ו כדרך שמברך על המגילה ועל העירוב שכל ודאי של דבריהם מברכין עליו וכו' " ע"כ, ומוכח דדין חנוכה הוא כפורים, וא"כ בע"כ דיש דין לבטל תורה כעבור זה.

והקשה שם למה הרמב"ם לא הזכיר האי דינא בהל' חנוכה כמו בהל' מגילה, וכתב שבמגילה היה מקום לומר שאין לבטל תורה דהרי גם מגילה היא תלמוד תורה וזה התחדש שלא [וזה כבר תלוי בביאורי האחרונים למה נקרא ביטול תורה, ובדברי הגר"ח מבריסק הידועים], ועיי"ש עוד שיש לבטל ע"ז תורה וזה פשוט וכמו שכתב הרמב"ם בפ"ד בהל' חנוכה הי"ב שמצות נר חנוכה חביבה מאוד עיי"ש עוד, הרי לן דבשניהם כיון דאיכא ענין דפרסומא ניסא ע"כ יש לבטל ע"ז תורה, עוד בדמיון בין חנוכה לפורים עיי' במש"כ הגאון הגדול רבי חיים נפתלי הערץ זליבנסקי זצ"ל ראש ישיבת מאור התלמוד ומייסדה, והו"ד בקובץ הילולא דבי כרמא עיי"ש.

עוד נראה לבאר לפי מה שביאר שם דכיון שהשו"ע כתב זמן להדלקה א"כ הוה ליה כמצוה עוברת ולכן אין לבטל את זמן ההדלקה מחמת כן, עיי"ש, אולם זה קשה כדלקמן מדברי המאירי.

ואדרבה מוכח מדברי המאירי במס' שבת (דף כא ע"ב) שדן בזמני ההדלקה שאפשר להדליק אף מאורח בלילה מחמת שאנו מדליקים בתוך הבית וכתב בזה"ל: וכן נוהגים שם שבני ישיבה להדליק אחר שעומדים מבית המדרש ע"כ, וכדברי

אור יוסף חנוכה

ע"י שלא להפסיק באמצע הסדר וללכת להדליק בבית.

ובס' הזכרון חמדת משה עמ' קצג שכתב ששמע מהגר"צ אבא שאול זצ"ל שאברכים לא ילכו לבית להדליק נרות אלא יעשו את האשה שליח להדליק בצאה"כ וזה יועיל גם כן לחינוך הילדים וכן מי שיש לו שיעור תורה לא ילך לביתו להדליק אלא אשתו תדליק עכ"ד.

וכן מבואר בילקוט יוסף (חנוכה תע"ג עמ' 101) פסק שמה שנוהגים להדליק נ"ח בבית מדרש, מ"מ לא ידליקו באמצע הסדר, אלא רק לאחר סיום הלימוד, ואפ' שההדלקה מתעכבת שעתים לאחר זמן ההדלקה, מ"מ שההדלקה בבית המדרש לפרסומי ניסא ומנהג ויתקין הוא אין לבטל ע"ז תורה. ועי"ש שכתב שטעמו עוד שהרי אע"פ שיש פוסקים שס"ל שיוצאים בהדלקה שבבית המדרש מ"מ לא קימ"ל הכי, ויש להאריך ע"ז בעזהשי"י.

ועוד הרי רוב הפוסקים סוברים שיכול להדליק נרות חנוכה עד שעות מאוחרות, ובפרט שהפרסומי ניסא לבני הישיבה, והם שוהים בהיכל הישיבה שעות רבות לאחר מכן, ובפרט שהוי ביטול תורה א"כ יש לסמוך להקל, אמנם בקונטרס חנוכה בישיבה הביא דעת הגר"ז שוב שליט"א שידליק הדלקת נ"ח בזמנה בהיכל הישיבה.

ועי"ש שפסק שאפי אברכים יבקשו מהאשה שתדליק בעבורם, ואם אינה רוצה ידליקו בסוף סדרי הלימוד, משום שהיום גם אז שייך פרסומא ניסא משום שיש עוברים ושבים, וגם עיקר פרסום הנס הוא לבני הבית, ועי"ש שהביא מעשה רב ממרן הגר"ע זצ"ל

ושוב ראיתי שכתב מרן הגר"ע יוסף זצוק"ל בכיאר דברי הני ראשונים, בחזון עובדיה (חנוכה עמ' עג) לבאר החילוק בין היום לזמנם ששם מדובר בארכים תלמידי חכמים שחסים על זמנם שאף בביתם לומדים בעצמם גם בלילה ובפרט שרבים מהם נוהגים לספר לבני ביתם הנפלאות שעשעה השי"ת לעמנו ומשרישים האמונה בליבותם אבל אנו שמבטלים לפעמים תלמוד תורה לשאר צרכים ואפילו צרכי חולין ובוודאי אין אנו דומין להם ויש לבטל תורה כדי לקיים את המצוה כתיקונה וזה קצת כדברי הגר"שז"א.

וי"ל דהכא איכא טעם אחר דאף שיכול להדליק ע"י אשתו ותהיה שליחתו וייקים המצוה ע"י, וע"י כן ילמד כל סדר ב' מ"מ הכא שאני מצות נר חנוכה כמו שכתב הרא"ש (פסחים פ"ק ס' י') שאע"ג שהדלקת נר חנוכה אפשר לעות ע"י שליח מ"מ אורחא דמילתא היא שכל אדם מדליק בביתו מפני חביבות הנס והיינו חביבות נס חנוכה.

וכן חזינן דפסק המשנ"ב (ס' תרע"ז ס"ק יב) שאף שאשתו יכולה להדליק לו מ"מ מצוה בו יותר מבשלוחו ולא חיישנן בהא לביטול תורה, וע"ע בספר אורחות חנוכה (בירורים ס' ח') מש"כ בזה עוד, [ועוד בגדר דין מצוה בו יותר מבשלוחו שחזינן מדברי הגמ' בקידושין דף מא ע"א שטרחו בגופם וביטלו תורה, ובכל גדרי דין זה ראה מה שנתבאר בשער יוסף בדין מצוה בו יותר מבשלוחו].

וראה בס' אורחות חנוכה (שם) שכתב ששמע שבישיבת וכולל תורה אור בראשות הגר"ח"פ שיינברג זצוק"ל הנהיגו

אור יוסף חנוכה

שיחזור לביתו איכא ביטול תורה דרבים, וכמו שנהג הגר"ע יוסף זצוק"ל ידליק מאוחר, משום ת"ת דרבים, וזיכוי הרבים שמעלתה חשובה מאוד, אבל כל אדם ידליק בביתו בזמנו, משום שזה מה שתקנו חז"ל ואין אנו כרשב"י וחבריו וכמו שפסק הגרש"ז, ומ"מ ישתדל כמה שיותר לא לבטל ת"ת, ועייין עוד במש"כ לקמן בדין לשבת ליד הנרות חצי שעה.

שהיה חוזר ממסירת השיעורים ב11 בלילה והיה מדליק רק אז, כיון שהרבנית לא היה נוח לה להדליק בעצמה.

ובגליין פרי חיים (חנוכה תשע"ח) הו"ד
 דעת מרן הגרא"ל שטינמן זצוק"ל, דעדיף שיקבע מקום ללימודו קרוב לביתו דכך יוכל להדליק בביתו, וכך יוכל אח"כ להמשיך ללמוד, אמנם אם לומד רחוק מ"מ ילמד בביתו, ומ"מ נראה לענ"ד דאם ע"י

אור יוסף חנוכה

סימן י"ב - האם אפשר להדליק נ"ח בשוק, או ברכבת או במטוס או ברכב

וכן יש להוכיח ממש"כ בשו"ת מהרשד"ם ח"ד סימן קמ"ו כתב לדון בענין הדלקת נ"ח ברכבת וז"ל אם מותר להדליק נ"ח על הבאה"ן (רכבת), לא מצאתי הדבר מבואר, אבל הלא מי ששילם בעד כל הלילה, הוי כמי ששכר לו בית דירה, לאכול ולישון שם וחייב בנ"ח, ומש"כ ביושב בספינה י"ל שהיו אז בספינות פתוחות בלא קרוי, והרוח מנשב ולא היה בגדר בית כלל, ואף דהבאה"ן אינו עומד במקום אחד, רוכב כמהלך, לא נמצא בשום מקום שיהיה צריך בית קבוע, למה שמצוותו משום פרסומא ניסא עכ"ל, ומוכח דכ"ז נאמר היכא דאיכא לו בית, ומשוכר לו מקום, אבל אין חיובא להדליק בשוק, למי שאין לוב ית, אלא איכא חיובא לקנות בית או להשכיר בית.

וכן יש להוכיח ממש"כ בטעמא דקרא דנח' הגר"ח קניבסקי שליט"א והגר"ש אלישיב זצ"ל, האם מי שאין לו בית מחויב לקנות בית או לא מחויב לקנות בית, ועד כאן שיטת הגר"ש אלישיב דאיכא חיובא לקנות בית, אבל לא כתב דילדיק בשוק אם איכא חיובא, ובע"כ דכתב לקנות בית, בע"כ דאיכא חיובא אביתא.

והנה במי שנוסע ברכבת או במטוס או האוניה מתחילה הלילה ולא יגיע לביתו עד אחר עלות השחר, א"כ י"ל שיצטרך להדליק נרות שם, כן יש שכתבו ע"פ מש"כ שם בשו"ת מהרשד"ם עין בשו"ת ציץ אליעזר חט"ו סימן כ"ט ובשו"ת

הנה בספר משנת החנוכה (פ"א ה"ז) הובא פסק בעל המשנה הלכות זצוק"ל שמי שאין לו בית לא נפטר ממצות הדלקת נ"ח, וצריך להדליק ברכה, וידליק היכן שנמצא אפ' באמצע השוק, ועי"ש במקורות שכתב שכל ברכת הרואה נתקנה למי שאין לו שמן אבל משי שי שלו שמן כיון שיש מצוה על גופו, הרי בשוק יכול להדליק, ובגליונות זקיני הגרא"פ טהרני שליט"א כתב ע"ז "וצע"ג".

ולכא' הערתו מובנת לענ"ד דיש להעיר, דהרי לכא' אף דאי נימא שיש חיובא אגברא כל התקנה נאמרה להדליק דוקא מתי שיש לו בית, ונאמר דין להדליק על פתח הבית, אבל אין דין להדליק נ"ח בשוק, וכן יש לכא' להוכיח מלשון הרמב"ם לענ"ד דכתב בריש פ"ד מהל' חנוכה ה"א וז"ל מצותה שיהיה כל בית ובית מדליק נר אחד בין שהיו אנשי הבית מרובין בין שלא היו בו אלא אדם אחד, וכו' עי"ש, ומוכח שהוא דין על הבית.

ובספר טעמא דקרא דייק מדברי הרמב"ם במק"א דהוי חובת אגברא, ונראה לענ"ד די"ל דהוי חובת אגברא, אבל רק שיהיה בתוך הבית, אבל א"א להדליק בשוק, וכן יש להוכיח ממש"כ תוס' בסוכה דף מו ע"א ד"ה הרואה שמה שתקנו ברכת הרואה בנ"ח משום שיש בנ"א שאין להם בתים, ואי נימא שאפשר להדליק בשוק, א"כ שידליקו בשוק.

אור יוסף חנוכה

דאיכא חיובא על גופו, וכמו שכתב הר"ן בריש מס' פסחים דהוי חיובא אגברא.

ולענ"ד קצת תימה הוא דכל מש"כ שם בשו"ת מהרשד"ם דוקא בכה"ג שכאלו יש לו בית דירה דהינו שיש לו חדר כמו בית מלון הוי כמשכיר בית משא"כ ברכבת או במטוס, דרק מקומו מושכר לו ואין לו חדר, לכא' אי"ז צורה של בית לחיוב נ"ח, אף דאיכא פרסומא ניסא, אע"פ שמשלם שכר עבור הנסיעה, וע"ע בשו"ת בצל החכמה ח"ד סימן קכ"ז שפסק כדברי הפוסקים הנ"ל והוסיף דאם יש סכנה מחמת הבטיחות ידליק רק נר אחד, וע"ע בשו"ת משנה הלכות ח"ז סימן פ"ו, ובשו"ת שבט הלוי ח"ח סימן קנ"ח.

ויש להוכיח כדברנו דכן כתב בשו"ת מנחת שלמה תנינא סימן נ"ח אות א' שאין מצוה נ"ח נוהגת אלא בבית ולכן יי שאין לו בית או שביום זה אין לו בית קבוע פטור, וכן ראיתי שכמו שכתבנו ליכא ראייה משו"ת מהרשד"ם כן הו"ד דעת מרן הגרש"ז במעדני שלמה עמ' קטז', וז"ל מה שצריך להדליק ברכבת זה משום ששכר מקומו ברכבת לישין שם בלילה, ושפיר חשיב דיש לו בית ע"י שכירות משא"כ הולכי דרכים בדרך או בשדה שאין לו בית כלל פטור, משום דעיקר ההדלקה נתקנה על הבית ומי שאין לו בית פטור, וא"כ י"ל הולכי דרכים בדרך שיהיה פטור.

אמנם הפוסקים שכתבו לחיובא אף דישי לדחות הראיה מדברי המהרשד"ם, מ"מ הוכיחו ממש"כ בערוך השולח סימן תרע"ז סעיף ה' דמי שהוא בדרך מדליק נ"ח בעגלה, וא"כ התם לא שיימ' לומר דהוי חדר

אז נדברו ח"ז סימן ס"ז, דאיכא לחייב להדליק נ"ח.

ועי"ש ששאלו השואל האם כמו שברכבת איכא חיובא, האם ה"ה ברכב איכא חיובא להדליק נ"ח וכתב וז"ל אמנם בעיקר מהה שבוואר בהנ"ל דעכ"פ צריך שיהיה לו איזה צורת דורת דירה בתקרה ובמחיצות להגן מפני הרוח והגשם והבין דברי רש"י בפרק כמה מדליקין דספינה פטורה משום דאז לא היה לספינה תקרה, לא נראה כן וכוונת רש"י דבספינה אין לו כמה להדליק, אבל אין הפירוש אינו יכול להדליק וכן כתבו התוס' בסוכה בדרך מו' ע"א ד"ה הרואה, בשאר מצות וכו' וגם משום שיש כמה בני אדם שאין להם בתים ואין בידם לקיים המצוה וכו' עכ"ל, הרי שלא כתבו שפטורים, אלא שאין בידם לקיים המצוה, היינו שחסר להם הכלים והדומה שאין יכולים להדליק עייש"ה, אבל אין זאת אומרת שצריכין בית דוקא דמי שהוא נמצא בממדבר ג"כ מחיוב להדליק אע"פ שאין לו בית, ומוסיף האז נדברו'.

ומוסיף, וכבר ביררתי כן להלכה בספר אז נדברו ח"ו עמ' קל"ז בהערה דגם ספינה פתוחה בלא תקרה נמי חייב בנ"ח, וכעת ראיתי שמביאים להספר ילקוט מעם לועז שכתב בפשיטות דספינה חייב בנ"ח (ומסתמא הספינות בזמנם היו פתוחות), וכו' אבל א"צ שיהא דירה כבית ממש עכ"ד.

וע"ע בשו"ת אז נדברו ח"א סימן ל"ד מה שכתב ג"כ כדברים הללו שאיכא לחייב אפ' בנמצא בחוץ, כגון בטיול להדליק נ"ח, וכתב שם דמש"כ הרמב"ם בית לאו דוקא בית, אלא שאם נמצא בבית שם מדליק, אבל גם אם לא נמצא בבית איכא חיובא,

אור יוסף חנוכה

בברכה, ובנוסע ברכבת ידליק בלא ברכה, ועי"ש במקורות, וכתב שבעינן שיהא בית, וכלשון הרמב"ם, עי"ש מש"כ, ובספר נר ציון כתב עמ' רמב דכתב שנקרא דבר בביתו גם בזמן הנסיעה, וא"כ ליכא חיובא עי"ש.

ולמסקנת הדברים נראה דליכא חיובא להדליק אלא בספינה כגון היום שיש לו חדר בפ"ע, אבל ברכבת או במטוס א"צ להדליק, אלא ימנה שליח שידליק עליו בתוך ביתו, ומי שאין לו בית, ישתדל להשכיר בית לימות החנוכה, כדי לקיים מצות נ"ח החביבה עד מאוד, כדי שידליק שם, ואם אין לובית, עכ"פ ידליק ברחוב ובשוק אפ' בברכה, ויסמוך על הפוסקים דהוי חובת גברא, וא"צ לזה צורת בית.

המושכר לו, אבל למעשה אכתי נח' ע"ז הגרש"ז.

וכן ראיתי שהביאו דעת מרן הגרי"ש אלישיב זצ"ל והו"ד בקונטרס דיני חנוכה להגרי"א דינר (עמ' מ"ט), וכע"ז כתב בשבות יצחק פ"ח עמ' כ' בשם הגרי"ש דכל דברי המהרשד"ם דמדובר דוקא ברכבת הדומה לבית שהיו אוכלים וישניסבה, עוד כתב שם שמטוס ודאי איננו בגדר בית כיון שהוא כעין עוף פורח באויר וא"א לקיים בו מצות נ"ח, אבל ספינה מקורה יכול להדליק בה נ"ח בברכה, וע"ע בחוט השני עמ' ש"י,

וע"ע בשו"ת אור לציון (ח"ד פרק מ"ז תשובה ז') כתב שהנוסע במטוס לא ידליק וימנה שליח שידליק בביתו בזמנו

אור יוסף חנוכה

סימן י"ג - בדין הנחת נר השמש ליד כל חנוכיה וחנוכיה כאשר מדליקים במקום אחד הרבה חנוכיות

הנרות אסור להשתמש לאור נ"ח, וע"כ צריך להניח את נר השמש למטה, וע"י כן יתפשט האור למעלה ממנו.

וכתב בשו"ע ע"פ דברי הטור, וכ"כ ברבינו ירוחם שנוהגים להדליק נר נוסף והוא השמש, וכתב המשנ"ב בסקי"ג לבאר ע"פ דברי הפר"ח, שחוקן מהנר שמניח על השולחן שמשמש בו לצרכיו צריך להדליק עוד נר עם הנ"ח, משום שחוששין שמא יבוא להשתמש בנ"ח ולא ישים לב, וכתב משעיקר הדין א"צ אם יש לו נר על שולחנו, אבל מ"מ נהגו שצריך לשים עוד נר וכ"כ המג"א, והאליה רבה חולק ע"ז, וכ"כ החמד משה את ה'.

ומ"מ הדרך החיים אות ה' כתב ג"כ כדברי המג"א שטוב לשים שמש ואפ' בכה"ג, וע"ע שער הציון אות ט"ז, וכן משמע שפוסק הכף החיים ס"ק ל"ז, וע"ע בפסקי תשובות מה שהביא בזה מנהגים להניח עוד נר מלבד נר המונח על שולחנו ע"ש, וצ"ע למה שמים אותו.

ובכה"ג שיש רבים המדליקים, כתב שו"ת הרמ"א סימן פ"א, שירי כנסת הגדולה בהגהות ב"י אות ו' המג"א סק"ה ובאליה רבה אות י', שכיון שכל אחד ואחד מניח נרותיו במקום המיוחד וכמו שכתב הרמ"א בסימן תרע"א בהג"ה, צריך להניח שמש אצל כל אחד ואחד, ואפ' יש נר על השולחן דשמא ישתמש עם נ"ח, ולכן צריך שמש לכל אחד ואחד.

איתא בגמ' בשבת דף כב ע"א אמר רב יהודה אמר רב אסור להרצות מעות כנגד נר חנוכה, כי אמרתיה קמיה דשמואל אמר וכי נר יש קודשה יש בה מתקיף ליה רב יוסף וכי דם קדושה יש בו דתניא ושפך וכסה במה ששפך יכסה שלא יכסנו ברגל שלא יהיו מצוות בזויות עליו ה"נ שלא יהיה מצוות בזויות עליו, וכ"כ בשו"ע סימן תער"ג שאסור להשתמש בנ"ח ואפ' לבדוק מעות או למנותן לאורה אסור.

ובטור שם כתב ומפני שאסור להשתמש לאורה מוסיפין נר אחר שאם ישתמש לאורה שיהא השימוש לאור אותו הנר שאלה לאחי הר' יחיאל נרות חנוכה שמדליקין אחד תר בסתם לשמש ולא פירש איזה מהם אם יכול אחר כך לברור איזה שירצה להיות שמש אפילו הראשון או מן האמצע או דוקא האחרון והכי מסתברא תשובה נרות חנוכה אין להפסיק בהן הילכך האחרון יהיה שלא לשם נר חנוכה שאם ישתמש לאורן ישתמש לאור אותו הנר ואין שם שמש עליו כי השמש הוא המדליק בו הנרות ע"כ.

ובבית יוסף כתב ומפני שאסור להשתמש לאורה וכו' כתב בספר צידה לדרך (מאמר רביעי כלל שביעי פרק שני) כתב כדלהלן: ורגילין להוסיף נר אחד ולא בסדר שאר הנרות כדי שלא ישתמש שם עכ"ל משמע דאסור להשתמש כי אם לאור אותו הנר בלבד לאור אותו נר בלבד וזהו שכתב מהרא"י תרומת הדשן סימן קג' וכו' וע"ש שלא בשעת הסכנה אפ' שהשמש בתוך

אור יוסף חנוכה

ענין ל"ו נרות דחנוכה וידוע הרמז "שרפים עומדים ממעל לו", שהשרפים והשמשים עומדים יותר גבוה ע"ג ל"ו נרות דחנוכה, ועי"ש שהוסיף עוד " וגם בפשוטן של דברים לא חילקו בתקנה זו בין מנורות מפוזרות לבין מכונסות שאם לא כן למה צריך היום בכלל שמש הרי אור החשמל דולק בבית ברחוב וממנו משתמשים ולא מנ"ח אלא ודאי תקנה ראשונה נשאת במקומה וכדקימ"ל שאפילו יש נ"ח על השולחן להאיר יניח שמש לנ"ח" ומוכח דתמיד צריך, וכן נראה לענ"ד. [ודרך אגב הנה ידוע ע"פ הקבלה וכן מביא בספר חנוכה בציון שמה שאומרים הנרות הללו וכו' ושם יש ל"ו תיבות כנגד ל"ו נרות שמדליקים בחנוכה, ולי נראה היה לפרש דקאי על ל"ו צדיקים שבכל דור ודור המסתכלים באסקלפריא המאירה כמבואר בסנהדרין דף צו ע"ב עיי"ש].

והנה גם היום צריך לחוש לכך דלא כמ"ש במשנ"ב ביצחק יקרא (סי' תרע"א ס"ה) שבזמן הזה שיש אור החשמל אין צריך להדליק שמש אלא א"כ מצוי שיש הפסקות חשמל, וכתב בספר מקראי קודש (הררי חנוכה עמ' ס"ו) שהראשון לציון הגר"מ אליהו זצ"ל אמר לו שאף שבדורנו ממילא יש בחדר אור חשמל מ"מ צריך להניח גם את השמש מחשש שמא תהיה הפסקת חשמל ויבוא להנות מהנרות עכ"ד, וכ"כ בהליכות שלמה עמ' ש"ט בשם מרן הגרשז"א, שמאחר שמכבים החשמל טוב לחוש ולהדליק שמש בכל ענין, וכ"כ בתורת המועדים סימן תרע"ג סק"ה, שכן אמר מרן הגר"ח ק שליט"א דמאחר דהדרך לכבות החשמל א"א לסמוך על החשמל בלא שמש ולכן צריך להדליק נר השמש.

וכ"כ הא"א, וכן במשנ"ב ס"ק י"ח, וכ"כ הכף החיים ס"ק ל"ה, והוסיף, מש"כ עוד בשו"ת הרמ"א " ופוק חזי מאי עמא הדבר דכן נוהגין דכל מקום שמש שלו עומד עליו ומשמשו. ומשמע מדבריו שכל חנוכה בעינן שיהא שמש, דהאי אף שמצוי בישיבות שמדליקים בתוך ארון עם מדרגות מלא חנוכיות לכא' יצטרכו לכל חנוכה שמש שעומד עליו ומשמשו, וכן משמע בבאר היטב שהעתיק סוף דברי הרמ"א בתשובה שכתב ופוק חזא מאי עמא הדבר שבכל מקום שמש שלו עומד עליו ומשמשו, אמנם מדיוקא במשנ"ב משמע דוקא שמדליקין במקום אחר, אבל שמדליקין סמוך סגי בנר אחד, ולכא' בני אשכנז שיוצאים ביד רמ"א י"ל שינהגו כמו שכתב הרמ"א.

ובשו"ת משנת יוסף ח"א סימן קי"א, הביא בזה הערת הרב פנחס זליג בליוא שליט"א דיתכן לומר דהרמ"א לשיטתו בסימן תרע"א ס"ב שכל אחד ואחד מבני הבית מדליק, וכ"ז דוקא בפתח מיוחד לכל אחד ואחד אבל אם מדליקים בבית אחד לא, ושמש זה לא יתבטל, ויש להעיר ע"ז דלא ראה סוף תשובת הרמ"א, דמשמע דכל אחד ואחד ידליק.

ועי"ש עוד במשנת יוסף שכתב שם הגר"י ליברמן שליט"א, הנה אם היה תפקיד השמש רק להיכר לא להשתמש לאור נ"ח או כדי שישתמשו לאורו ולא לאור נ"ח היית צודק דדי בנר אחד גם לכמה מנורות, אבל כיון שכן תקנו לנו רבותינו להדליק שמש אצל נ"ח, א"כ נעשה זה מנהג ישראל לשלל מנורה מוסיפים נר שמש.

ויש בנרות חנוכה גם רמזים עמוקים כמו שהביא בספר בני ישכר מהקדמונים

אור יוסף חנוכה

שמדליקים על פתח ביתם מבחוץ נהגו להדליק שמש אע"פ שמן הדין אינם צריכים כמבואר במ"ב וכן אין צריך בזמנינו להקפיד להשאיר אור חשמל דולק בחדר בזמן שנרות חנוכה דולקים ואף שהמ"א סובר שהמדליק שמש אצל הנרות צריך להדליק נר נוסף על השולחן כדי שלא יאמרו לצורכו הדליק אף הוא מודה שאם הדליק במקום שאינו רגיל להדליק אינו צריך נר על השולחן ובזמנינו שאין רגילין להדליק נרות למאור כלל לא יאמרו שלצורכו הדליק ועוד דבמנורה של שמונה פיות שהיא מיוחדת לנרות חנוכה אין חשש שהרואה יאמר לצורכו הדליקה כמו שכתב הפר"ח סימן תרעה ד"ה וכן", ועי"ש שכתב לומר שאפ' שמכבה את האור, מ"מ יכול להדליק את אור החשמל בקלות.

ולענ"ד יש לדחות דהרי אכתי יש מצבים שנהנה עד דמדליק, וגם אין לחלק, וכן יכול להיות הפסקת חשמל, והנה כשאין לו נר אחר מותר לשבת בביתו, וכמ"ש בשו"ת פני אריה, וע"ע (שע"ת סימן תרע"ג סק"ג) שהוכיח כן מדברי המג"א בסימן תרע"ח סק"ב, דמ"מ רק בכה"ג דנכנס לאונס ואפ' בכה"ג שיש לו שמש שהרי מרובה נרות חנוכה על השמש, אבל אין לומר שלא ידליק שמש שאף שיהיה הפסקת חשמל.

ועוד דהרי נח' הפוסקים למה מדליקין שמש דהרי כל הטעם שלא ישתמשו בנ"ח כ"כ ברשב"א ורבינו ירוחם, אבל רש"י והרז"ה והר"ן, כתבו שהצריכו שמש להיכר נר מצוה, ולפי האי טעמא י"ל שלא מהני אפ' שיש אור חשמל.

ובשו"ת רבבות אפרים (ח"ח סימן רס"ה אות ד') כתב ולדעתי לפעמים מכבים נר החשמל ונשארו רק אור הנרות ועוד דכבר נהגו להדליק נר שמש ובספר מעדני שמואל לידידי הרה"ג ר' דניאל פלבני שליט"א ירושלים תשנ"ג בעמוד כתב וז"ל גם כיום שיש אור החשמל נוהגים בנר הנוסף ואפילו אם כמה אנשים מדליקים במקום אחד צריך כל אחד נר נוסף אחרונים וכן בבתי חולים שמותר לחולים מעיקר הדין להשתמש כנרות צריכים נר נוסף שמא ישתמשו בו הבריאים נר חנוכה להרה"ג ר' יואל שורץ שליט"א עכ"ל.

א"כ מוכח כדברינו וכמו שעגינו שצריך תמיד נר השמש וראיתי אצל ת"ח שהדליק בכוסות קטנים בשמן זית ולא השתמש לשמש בכלום אבל לדעתי יש להשתמש ולהוסיף נר השמש ואם טעיתי ה' הטוב יכפר לי ושם בח"ז סימן קצ"א אות ה', כתב ג"כ דצריך שמש אפ' שיש אור חשמל, וכ"כ בספר ימי הלל והדאה (פרק כ"ה סוף הערה 11), וכן פסק בפרדס יוסף החדש חנוכה (עמ' תרל"ב).

ובספר מילתא דשכיחא (סימן כ"ו) כתב שאי"צ להדליק שמש היכא שיש חשמל וז"ל ואין לחשוש שישתמש לאור נרות החנוכה מפני שחשש זה היה שייך רק בזמנם שהנר שעל השולחן לא האיר יותר מנרות החנוכה ועל כן אפשר שיבוא להשתמש בנר חנוכה אבל כשיש נורת חשמל המאירה בכל החדר אין מקום לחשש זה אכן רבים נהגו להדליק שמש ואפילו אותם

אור יוסף חנוכה

סימן י"ד - בדין במה עשוי נר השמש

מדליק בשמן יכול לעשות גם הנר הנוסף משמן עכ"ד וכן מבואר בסדר היום הל' חנוכה ד"ה כשבא עיי"ש שנקט בפשיטות דמי שמדליק בשמן גם הנר הנוסף הוא משמן, דהינו שא"צ לשנות אלא שסגי שהשמש לא נמצא בשווה עם שאר הנרות.

ובלקט היושר סימן צ"ו כתב שמדליק נר השמש ג"כ משמן הזית, וא"צ לפלוגי,

ובחידושי מהרי"ל הלכות חנוכה אות ג' וז"ל היה תוחב (היינו המהרי"ל) השמש למעלה מכל הנרות וסימן לשום שפלים למעלה מכל הנרות וסימן לשום שפלים למעלה עוד סימן שרפים עומדים ממעל לו ר"ל ל"ו נרות חנוכה מלבד השמשים שמדליקין בהן הם השרפים יעמדו ממעל לו ע"כ ומיד אח"כ כתב המהרי"ל "הדליק על שמן זית", ומש"כ שהיה תוחב השמש משמע שגם זה היה שעווה שבו שייך תחיבה, וכ"כ במהרי"ל דפו"ח.

כתב בספר חנוכה בציון הרב בן ציון מוצפי שליט"א שאביו הרב סלמאן מוצפי זצ"ל שנהג אביו להדליק את השמש בשמן סויה וכד' ולא בשמן זית, ויש לזה סמך ע"פ הקבלה עיי"ש, (וע"ע פסקי תשובות סימן תל"ג ס"ב מש"כ שם) וכ"כ בכאל תערוג על המועדים דכן היה מנהג מרן הגראי"ל שטינמן זצוק"ל, לא להדליק בשמן זית, אלא בשמן אחר, אמנם במנהגי ישראל תורה בסימן תרע"ג כתב מביא את קונרס סוד הדלקת נ"ח לרבינו יצחק בן הראב"ד, שיש להדליק גם את נר השמש בשמן זית, ופוק חזי

הרמ"א בסימן תער"ג סעיף א' כתב שהשמש יהא ארוך יותר משאר הנרות, והטעם בזה נח' הפוסקים, כתב הב"ח סעי' ח' שהטעם הוא כדי שיהא שימוש לאור אותו נר וכ"כ הפמ"ג א"א שם סק"י והמ"ב סק"כ, ולפי"ז א"צ שיהא עשוי ממהוה אחר אלא שיהא אפשרות להתשמש בו, ולכן יש נוהגים להניח נר השמש למטה בתוך בית החנוכה, וכן היה מנהג הגראי"ל שטינמן זצוק"ל.

אבל הגר"א בד"ה ויניחנו וד"ה יותר והפמ"ג א"א שם הוסיפו וכתבו עוד טעם והוא כדי שיהא היכר שאינו ממנין הנרות, וכ"כ הערוה"ש סעי' יב וכעיי"ז כתב הלבוש סעי' עיי"ש, וז"ל הקיצור שו"ע סי' קלט סעי' יד' וצריכין להניחו קצת למעלה מן הנרות שיהא ניכר שאינו ממנין הנרות ע"כ וע"ע מג"א סק דעדיף להשתמש לאור השמש דוקא דכיון שהדליק בו את הנרות ניכר שאינו ממנין הנרות והובא במ"ב סקי"ט, ולפי טעם זה צריך שיהא השמש ניכר משאר הנרות, ולפי"ז א"ש שהמנהג של החנוכיות שמגביהים את השמש וכך הוא ניכר, וכ"כ בבן איש חי פרשת וישב סעיף י"ג "וטוב שזה הנר הנוסף שקורץ שמש יעשהו משונה מנרות חנוכה כדי שיהא ניכר שאין זה בכלל נר חנוכה וכן אני נוהג ע"כ, ובקובץ הלכות עמ' כא' מביא את דעת הגאון ר' שמואל קמינצקי שליט"א אמנם מו"ר שליט"א דסובר, דכיון שמניחין את השמש גבוה משאר הנרות או מרוחק מהם בזה ניכר שאינו ממנין הנרות ואין צריך לדקדק שיהא הנר משונה משאר הנרות ולכן אפי' אם

אור יוסף חנוכה

שיהא היכר בינו לשאר הנרות, וכ"כ בספר
 מקדש ישראל (פרק קכ"ה), אמנם כ"ז
 לטעמא דהיכרא, וע"ע בספר ארחות ימים
 סימן תער"ג ס"א, ובספר דרכי חיים ושלום
 (ס"ק תתי"ד) כתב שגר השמש שהיה שהיה
 של שעה שממנה היה מדליק הנרות.

והנה לפי הטעם שמא יבוא להשתמש לאורו
 צריך שיהא שמש גדול וחזק, כדי שאם
 יבוא להשתמש לאורו ישתמש בזה, אמנם
 נראה דהיום דאיכא חשמל א"צ למיחש,
 וע"ע בענין זה בספר עוזר ישראל עמ' קד'.

מאי עמא הדבר, ואולי גם לשיטה זו צריך
 שהשמש יהיה מופרד משאר הנרות.

ובשו"ת אור לציון (ח"ד פרק מ"ד תשובה
 ה') מנהג בני ספרד שמדליקים
 השמש בנר אחר ולא כמו שאר הנרות, ומיש
 מדליק נ"ח בשמן ידליק נר השמש בנר
 שעה,

ובסוף שו"ע הרב הוספות מנהגי חב"ד
 הובא מנהג שנוהגים לעשות נר
 השמש משעוה ולא משמן, והטעם משום

אור יוסף חנוכה

סימן ט"ו - בדין לישוב אצל הנרות חצי שעה

תבעל לטפסר תחלה הדין נותן להתעכב איזה זמן אחר ההדלקה עם בני ביתו או בעצמו להכין לבו לשמוח על פטרונו שעומד לנו בעת צרותינו ולפחות כל הזמן שהנרות דולקות.

בספר יסוד ושורש העבודה כתב וראוי להאריך בשירים ובפיוטים עד חצי שעה ומשמע שאין דין הסתכלות גרידא אלא גם שירה ופיוט אל מול הנרות, (שער י"ב המפקד שער א').

ועי"ש בנר ציון דמה שצריך חצי שעה כ"ז דמדליקין בפנים, אבל אם מדליקין בחוץ ואיכא פרסומא לבני רה"ר א"צ לשהות ליד הנרות חצי שעה.

ויש להביא סייעתא לדבריו ממש"כ בספר מנהג אבותינו בידינו הביא את דברי הרב פייביש פרענקל אונגאר שביאר את הדברים ממבט אחר וז"ל נסתפקתי בזמן חכמי התלמוד אם היה מחויב האדם לישוב אצל הנרות כשהיו דולקים אי הוי ביזוי מצוה כשמדליק וילך ממנו אם אמנם הדלקה עושה מצוה ואמרתי אני הכותב בעניי הלא בזמן חכמי התלמוד היו מדליקין הנר חנוכה מבחוץ אם כן בוודאי דלא היה צורך לישוב גביה ולא הוי ביזוי מצוה כלל כשילך ממנו כל מה שתיקנו חכמי התלמוד להדליק נר חנוכה בין השמשות כי ביום לא שייך להדליק דאין דרך להדליק נרות ביום ובלילה ליכא פרסומי ניסא כיון שאין מהלכין בני אדם בחוץ בלילה על כן תיקנו עת שאינו יום ולא לילה ובני ישראל מהלכין בחוץ באותו זמן ואם היה מחויב לכל אדם לישוב אצל

בשו"ת שב יעקב כתב אף דקיימא לו דההדלקה עושה מצוה אבל מכל מקום המצוה נמי לראותן שיזכירו הנס וכמו דאיתא בנוסח הנרות הללו אין לנו רשות להשתמש בהם אלא לראותן בלבד משמע שכל זמן שאין לנו רשות להשתמש בהן מצוה לראותן והיינו שיעור זמן הדלקה דלכך צריך ליתן שמן כל כך שיהא דולקין שיעור ולראות אותן כדי שיתפרסם הנס.

במקו"ח (סי' תרע"ב ס"ב) כתב נראה לומר דעיקר מצוה הוא שיהיה המדליק אצל הנרות חצי שעה לראות אותם לשמוח בהם כי הם גם כן לזכר השמחה שהיו מדליקין אחר הנס וכמו שאומרים והדליקו נרות בחצרות קדשך שנראה לומר שלא ר"ל הדלקת מנורה בדרך נס שאם כן העיקר חסר מן הסיפור בעל הניסים והכי משמע מה שאומרים אין לנו רשות להשתמש בהם אלא לראותם ולכן הרואה גם כן מברך ולא סגי שידליק וילך למקום אחר.

במנוחה וקדושה (עמוד ק"מ) אותם שמקדימים להדליק קודם תפלת ערבית מכל מקום רצים תיכף אחר ההדלקה למהר לבית הכנסת להתפלל גם זה אינו נכון הא למה זה דומה למי שבא אצלו אורח הגון וחשוב ונתן לו שלום ואח"כ הניחו והלך לדרכו הלא מדה היא בתורה ללמוד סתום מן המפורש ומצינו שהיו עוסקים ביציאת מצרים עד שבאו תלמידיהם וכו' והלא בחנוכה ג"כ מברכים שעשה נסים ובצד אחד היה הנס גדול יותר מיציאת מצרים כי גזירת נס חנוכה היה להשמיד ולהרוג למי שיחזיק בתורת משה וכל בתולה הנכנסת לחופה

אור יוסף חנוכה

ומנהג חב"ד כפי שמופיע בלוח היום יום' שהביא מרשימת אדמו"ר רבי יוסף יצחק מליובאוויטש שכתב על אביו הרבי הרש"ב שאחר הדלקת הנרות היה יושב בסמוך לנרות חצי שעה אבל בספר נטעי גבריאלי' כתב שמנהג אדמו"ר מליובאוויטש לישיב אצל הנרות 45 מינוט דקות.

בספר בן ביתי כתב רבי אליעזר צבי סאפרין האדמו"ר מקאמרנא, ונראה לי שצריך לנהוג לישיב אצל הנרות חנוכה אפילו אחר חצי שעה שהוא שיעור הדלקה של נרות חנוכה ובשעת הדלקה ישב הבעל בית אצלם ויאמר שירות ותשבחות ובוזה יתעכבו המוחיץ של היהודים הנ"ל עוד איזה זמן כמו אצל חסידים הראשונים שהתנהגו להתאחר שעה אחת אחר התפילה.

ומובא רבי נפתלי הורוויץ ממעליץ ישב אחר ההדלקה והביט בנרות בערך שעה ובמנהגי בית אליק' מסופר שלנרות חנוכה לבש האדמו"ר את הקאלפיק ושהה אצל הנרות כשעתיים בתפילותיו.

האדמו"ר רבי אהרן מבעלזא נהג לאחר הדלקת הנרות לומר הנרות הללו אחר כך היה יושב במקום שבו ערך את השולחנות ומסתכל משם מחצית השעה ויותר על הנרות.

בספר נפש דוד כותב הרב אליהו דוד רבינוביץ הגאון האדר"ת את חנוכה כך מצות נר חנוכה היתה חביבה עלי עד מאוד ולולא שיחת הבריות הייתי מהדר שידלקו זמן רב כפי היכולת והייתי מתענג לישיב בחדר שבו הנרות לראותם ולהסתכל בהם בכל רגע ולא הלכתי מאותו החדר רק כשהייתי אנוס על פי עבודת הציבור ובכל

הנרות בביתו לא היה אפשר לאדם לילך בחוץ באותו זמן ולא היה פרסומי ניסא וכל תקנתא של חכמים היה כדי שיהיה בעת שבני אדם מהלכין בחוץ אלא וודאי דלא היה צריך האדם לישיב אצל הנרות בזמן חכמי התלמוד ונכון הוא ובזמן הזה אפשר דמצוה לישיב אצל הנרות משום ביזוי מצוה שלא לילך מן הנרות ובפרט כי בזמן הזה מצוות נר חנוכה כל הלילה אם כן יחשדנו אם ראינו אותו בחוץ שהוא עצל במצוות ויש לתרץ דכולי עלמא יודע שהנרות לא דולקים יותר מחצי שעה, עכ"ד, ועי"ש בספר הנ"ל מה שמאריך בענין זה מגדולי הדורות והאדמו"רים זצוק"ל.

ויעוד מובא בחנוכה בשעת הדלקת הנרות יורד אור הגנוז ולכן יש לכל אדם לישיב אצל הנרות שלו אחר ההדלקה כל החצי שעה ולכן יש ל"ו נרות נגד ל"ו שעות ששימש אור הגנוז לאדם הראשון והוא האור של ל"ו מסכתות כ"כ בספר אמרי פנחס שער השבת אות י"ז].

ורבי חיים מאיר מויזניץ בעל ה"אמרי חיים" נהג להביט בשעון לאחר שסיים אמירת הנרות הללו כדי לדעת מתי מסתיים שיעור חצי שעה גם אדמו"ר בית סקווירא נהגו כן ונמנעו מהפסקה בדיבור, וכ"כ בספר משנה הלכות על חנוכה, שנמנע מדבר כל זמן שהנרות דולקים.

באוצר החיים, מסופר על ה"דברי חיים" מצאנז אחר שהעלה את הנרות ישב אל מול פני המנורה חצי שעה עיניו תחזינה מישרים את אורות הקודש כשכולו בוער ולוהט כחד משרפי מרום ודבוק ביוצרו ויעמוד העם מרחוק, וכן נהג האדמו"ר בעל ה"שפע חיים" מצאנזקלוניבורג.

אור יוסף חנוכה

ובקובץ מבקשי תורה (שנת תשנ"ג כרך א' גליון ג' עמ' עג') מובא דהנהגת החזו"א הייתה שמיד לאחר הדלקת נ"ח היה חוזר ללימודו, ולכן פסק הגר"י יוסף בילקוט יוסף שאם יש ביטול תורה א"צ להשאיר ליד הנרות, וכן דעת הגרש"ז אוריבעך זצ"ל והו"ד בקונטרס ברכת משה סימן ג' דא"צ לשהות ליד הנרות חצי שעה.

וע"ע בשל"ה הקודש סוף עניני תפילה, קדושת הלוי דרושים לחנוכה בד"ה וידוע, ומנהגי החת"ס (פ"ט א') דכתבו שאם יש ביטול תורה שאין צריך לשבת ליד הנרות חצי שעה, ואדרבה צריך להתחזק בלימוד התורה.

ולענין האם יש לאחר את זמן ההדלקה כדי שיוכל לשבת אצל הנרות חצי שעה, ובנטעי גבריאל עמ' מו' כתב שמי שנוהג תמיד להדליק בצאה"כ ולישב אצל הנרות חצי שעה וכעת הוא טרוד ואם ידליק בצאה"כ לא יוכל לשבת חצי שעה ליד הנרות יש להדליק מאוחר ולישב אצל הנרות ולא להדליק בזמן מבלי לשהות ליד הנרות, כיון שכתב בשו"ת שב יעקב או"ח סי' כ"ב שיש מצוה לראות את הנרות כל זמן שיעור הדלקתם ולכן אינו נכון להדליק בביתו וללכת אחר ההדלקה לבהכ"נ לת' ערבית ע"כ ואילו להדליק בזמנו בזה"ז שמדליקין בפנים הוא רק בגדר טוב ליזהר כמ"ש הרמ"א ובפרט שבזה"ז רגל כלה מן השוק מאוחר יותר, וע' בריטב"א וכמו"כ אם אין כל בני ביתו מקובצין בשעה שדעתו להדליק אף שנהג להדליק מיד בצאה"כ ימתין עד שיהיו כולם מקובצין דאו איכא פרסומי ניסא, וכיו"ב כתב בשו"ת משנה הלכות הנ"ל ח"א סימן תקלו דבחור ישיבה מבני אשכנז שאין מניחין לו בישיבה לישב אצל הדלקת

זאת הייתי יושב נגד הפתח מאותו החדר כדי להסתכל בהם כפעם בפעם והייתי שש וששמח בהם.

בספר גם אני אורך חנוכה (תשובה נד') הביא הגאון רבי גמליאל רבינוביץ שליט"א, דעת מרן הגר"ק שליט"א, שאלה בכמה ספרים כתבו דראוי לישב אצל הנרות בחצי שעה הראשונה להדלקתם כדי לראותם ולהודות ולהלל על הנסים המתפרסמים על ידם והאם דו היא באמת הנהגה ראויה גם לבן תורה השוקד על תלמודו שראוי שידחה בזה את היחזור לתלמודו ככל מצוה דרמ"א עליה שמפסיק תלמודו לעשותה תשובה לא ראינו נוהגים כן ע"כ.

אמנם במרדכי והביאו הרמ"א בסימן תרע"ז כתב וחיוב לראות הנרות, וי"ל דצריך רק לראות ולהביט אבל א"צ לישב אצל הנרות חצי שעה, אבל בשו"ת תשובות והנהגות ח"א סימן שצ"ד דן בענין זה וכתב להכריע הנה לפנינו דעת גאון הדור בעל חות יאיר זצ"ל שנפטר לפני קרוב לג' מאות שנה (בשנת תס"ב) שראוי לשמוח עם הנרות וכ"ש כשיש לו ילדים שראוי לשמחם באותה שעה ולדבריו ראוי לישאר אצל הנרות כחצי שעה, ובעיקר הענין הנה כתב הרמ"א סימן תרע"ז שחייבין לראות הנרות ויש בזה אור שהאדם ממשיך בראיית הנרות ודע כי נר מצוה ותורה אור ואין לך אור גדול המסוגל להמשיך לאדם קדושה כמו עסק התורה, וע"כ נראה לענ"ד דגם הגר"ח קניבסקי שליט"א ס"ל דיש ענין להשאיר עם הילדים ולספר להם על הנס, וכמו מה שנשאל לבחורי ישיבה כמדויק בלשון השאלה, שאז אמר שאין מקור לדינא, אבל יש ענין לשבת עם הילדים ולספר להם על נס חנוכה, ולתאר להם את גודל חשיבות המצוה.

אור יוסף חנוכה

הראשונה מצאה"כ אף שעל ידי כך יצטרך לבטל מנהגו לישיב אצל הנרות כחצי שעה דהדלקה תוך חצי שעה עדיפא מהידור זה של ישיבה כנגד הנרות חצי שעה, וכן נראה לכאורה, ובפרט מש"כ הגר"ח קניבסקי שלא ראינו שנוהגים כן, ות"ת כנגד כולם שהעיקר לאחוז בתורה בעץ החיים, וכדבריו כ"כ בספר בירווי מנהגים עמ' 161 עי"ש מה שהשיג על הנע"ג, ומ"מ נראה דאח"כ יוכל לשבת אצל הנרות חצי שעה.

נ"ח חצי שעה כמנהגו בבית אביו עדיף שידליק מאוחר אחרי סדרי הישיבה שאם יש איזה טעם יש להדליק אח"כ אפילו לכתחילה, עכ"ד, ולענ"ד יש לומר דידליק בזמן וישים שיעור שמן לזמן שיוכל לשבת אח"כ חצי שעה, ואז ישיב חצי שעה מול הנרות.

וכתב בילקוט יוסף עמ' רע"ג נראה דעדיף טפי להדליק בזמן תוך חצי שעה

אור יוסף חנוכה

סימן ט"ז - לדלג בעל הניסים כדי לומר קדושה עם הציבור

שליט"א על הניסים קודם, ועי"ש שנסתפק בענין זה מה הדין בכהן העומד בשמו"ע האם ידלג על הניסים שאינו מעכב בדיעבד כדי שיוכל לשא כפיו וע"ע בספר גם אני אודך ברכת כהנים ח"ב, וכדברי מרן הגר"ח קניבסקי בנידון הכא, כן כתב בשו"ת לבושי מרדכי תילתאי או"ח סימן נ"ט אות ב' שאין לדלג על הניסים בשביל זה, וכ"כ בשו"ת צמח צדק חחו"מ במילואים סימן י"א.

ובחזון עובדיה (חנוכה הל' על הנסים) הביא שהבעל הישכיל עבדי דן בכה"ג, וכתב דידלג על על הנסים, אולם ע"ש דהגר"ע דחה את דבריו, וכתב דאין לדלג ע"ז, ויתפלל כסדר.

ודן בזה בחשוקי חמד על חנוכה סימן קע"ד, והביא את שו"ת צמח צדק שאין לדלג על מצוה קלה כדי לעשות את המצוה החמורה ממנה, ועי"ש שהביא בשם הצ"צ דהרי קדושה דאורייתא כמבואר בשערי קדושה ח"א שער ד' וא"כ מצוה דרבנן תדחה משום מצוה דאורייתא, ועי"ש שכתב לדון בזה אם דרבנן תדחה דאורייתא, ועי"ש שדן שלפי הרמב"ם קדושה לא הוי דאורייתא כי הרמב"ם לא הביאה במנין המצוות, אמנם יש להעיר ע"ז, דלא נקרא שהמצוה של על הניסים תדחה לגמרי, אלא דיאמר אותה אח"כ.

ועי"ש בחשוקי חמד שהקשה ע"ז, סתירה משמ"כ השו"ע בסימן נ"ב לדלג כדי להספיק על תפילה בציבור.

יש להסתפק כשעומד בשמו"ע ורואה שאם יאמר עכשיו על הניסים לא יספיק לענות קדושה עם הציבור, האם ידלג על על הניסים, ואח"כ יאמר על הניסים, ויהיה דינו כמי שדילג, או דלמא שאין יכול לשנות מסדר התפילה.

והנה מצינו כעין שאלה זו לענין שים שלום, לפי מנהג הספרדים לומר שים שלום באריכות, ורואה שאם ידלג ויאמר כנוסח אשכנז, יספיק לענות קדושה עם הציבור, האם יכול לדלג או לא, וכן אם ידלג ויאמר שלום רב במקום שים שלום בתפילת שחרית, ודעת החזו"א והו"ד בדינים והנהוגת פ"ד אות כ"ג דלא רשאי, וכן ענה מרן הגר"ח בשמו והו"ד בספר אשי ישראל פל"ג הערה כ"ה שאסור, אבל האדר"ת בתפילת דוד בסדר התפילה כתב שרשאי לעשות כן, ומסתמא מקורו, ע"פ מש"כ בשמנ"ב בסימן קכ"ו ס"ק י"ג שאם אמר שלום רב בשחרית יצא יד"ח, וא"כ בשביל קדושה י"ל דשפיר דמי, ולכא' ה"ה בנ"ד תליא במח' החזו"א והגאון האדר"ת.

והנה אולי אפשר"ל דכל מה דפליג החזו"א לשנות מסדר התפילה שתטבעו חכמים, אבל כיון שעל הניסים הוי הסופה, א"כ י"ל דתדיר קודם, ויהיה אפשר לדלג על הניסים, ויאמרו אח"כ כדי להספיק לומר קדושה עם הציבור.

אמנם הביא בזה הגאון בעל פרדס יוסף החדש על המועדים ומח"ס גם אני אודך, בפרדס יוסף על חנוכה אות תקע שהסתפק בזה והשיב לו הגר"ח קניבסקי

אור יוסף חנוכה

עמו ישראל בשלום, וכ"ש הכא שבהזכרת על הנסיים אח"כ לא יאמרה כלל עכ"ד, ולפי"ז יצא דה"ה הכא וכמו שפסק הגר"ח קניבסקי שליט"א דאין לדלג על הניסים בשביל קדושה.

אמנם דברי מרן הגראי"ל דא"א להשלים על הניסים, תמוהים דהרי כתב במשנ"ב סימן תרפ"ב סק"ד הוסיף דמש"כ הרמ"א כשמגיע להרחמן יאמר הרחמן הוא יעשה לנו נסים ונפלאות כשם שעשית לאבותינו בימים ההם בזמן הזה, וכתב המשנ"ב וה"ה שיאמר כן בתפילה אחר התפילה דרך בקשה קודם יהיו לרצון, וכ"כ בכף החיים שם סקי"ב, והנה יש שהעירו ע"ז דנוסח הרחמן שייך רק בברכת המזון אבל בתפילה יות ראוי לומר יהיה רצון שתעשה לנו ניסים, אולם בט"ז סק"ג משמע שאין קפידא בזה, מ"מ לא מצינו דלא שייך בזה השלמה, (ולענין מתי יאמר את על הניסים עיין בשלחן שלמה סימן תקפ"ב ס"א ואכמ"ל).

ואולי כוונת הגראי"ל דכבר יספיק לומר יהיו לרצון, ואז כבר לא יוכל לומר על הניסים, דשם אירי דצריך לעלות לשא כפים, משא"כ הכא יוכל להשלים, ואולי י"ל דכן יכול לדלג כדי לומר על הניסים, וגם במקרה דהגראי"ל אפש"ל שיאמר יהיו לרצון הראשון ואז ישא כפיו ואח"כ ימשיך את התפילה, דגם בכה"ג יוכל להמשיך, היכא דהוא כהן יחיד בבית הכנסת ויל"ע.

ודחה לפי מש"כ בשו"ע הרב שמה שמדלג על פסוקי דזמרה משום שכל הפסוקי דזמרה רק בשביל התפילה, ולכן שאני התם, משא"כ הכא שהזה הזכרה בפני עצמה, ועוד תירוץ דהכא נקרא משנה ממטבע שטבעו חכמים, ועי"ש שהביא הגר"י זילברשטין שליט"א מדברי החזו"א "וכן ידוע בשם החזו"א שא לא מדלגים על תפילה כדי לחטוף עוד מצות, ואפ' למהר את התפילה כדי לומר ויכולו עם הציבור ס"ל לחזו"א שאין לדלג, ויש לדחות דמש"כ החזו"א שם שאין לדלג משום שאי"ז עדות כן נלע"ד. [עוד בדין דילוג בתפילה עי' מש"כ בזה בשער יוסף בהל' דילוג בתפילה].

ומצאתי שכעיי"ז דן מרן הגראי"ל שטינמן זצוק"ל, בגליון כאיל תערוג חנוכה עמ' נא' האם רשאי לדלג על הניסים כדי שיספיק לישא את כפיו, או דלמא כיון שעוסק עכשיו במצות תפילה א"צ לדלג, וענה הגראי"ל, , בגליון כאיל תערוג חנוכה עמ' נא' האם רשאי לדלג על הניסים כדי שיספיק לישא את כפיו, או דלמא כיון שעוסק עכשיו במצות תפילה א"צ לדלג, וענה הגראי"ל, ע"פ דברי החזו"א מובאים לעיל שאין לדלג באמירת שים שלום כדי לומר קדושה או קדיש.

ואמר הגראי"ל דכ"ש הכא שיפסיד על הניסים, דהרי באומר שלום רב עיקר הברכה היא החתימה והרי אומר המברך את

אור יוסף חנוכה

סימן י"ז - נשפך השמן האם צריך לברך

אולם דעת הגר"ח"ק (והו"ד באור ישראל עמ' קפג) שאינו חוזר ומברך, וכן השיב בתשו' גם אני אודך (אות טז) וכתב שם שאף שלא בירך עליו, וע"ע בפרדס יוסף החדש אות תשכ"ט מש"כ הרב צבי כהן שליט"א בענין תשובת הגר"ח ומש"כ שם בדברי המשנ"ב לענין שופר, ושם כתב לחלק בין היכא שמשתמש שוב באותה פתילה שספגה בשמן שע"ז י"ל ששפיר חשיב הברכה ע"ז.

אולם דבריו קשים לענ"ד והרי אין בכח זה לדלוך חצי שעה, וא"כ כיון שצריך עוד שמן למצוה, אין הברכה ע"ז, וא"כ יהיה צריך לברך עוד פעם, אולם שוב ראיתי שהגר"א גינחובסקי בפירוורים משולחן גבוה כתב שכיון שנוסף שמן, ואפ"ה יש שיטות שלא בעינין שיעור בזמן הדלקה אז הוי ספק ברכות להקל.

וכדעת הגר"ח"ק דא"צ לחזור ולברך, כן דעת הגר"א נבנצל שליט"א, והו"ד בשו"ת מציון תורה (תשובה קכא) שא"צ לחזור ולברך, אולם בדעת הגר"ח"ק ראה בתשובות הגר"ח"ק בספר תשובות הגר"ח"ק בספר מועדי הגר"ח ח"א (תשובה תשמ"ז) שהשיב להגר"מ גבאי שליט"א ספק.

אולם לכא' יש לעי' דבשלמא לאחר שדלק לא יברך אבל, אבל התם הישב הגר"ח"ק והגר"א"נ שאפילו בירך על נ"ח וישר אח"כ נשפך המן לא יברך, וצ"ב מה הסברא בזה, ואולי כיון שהשמן לפניו, [ומסתמא מיירי בהכי], אולם לאחר כותבי את זה, ראיתי שבספר תורת המועדים על השונה הלכות למרן הגר"ח קניבסקי שליט"א, כתב

יש לדון בנשפך השמן מהכוסית האם יברך עדו פעם הנה במשנ"ב (ס' תקפ"ה סק"ד) כתב אשם נפסל השופר לפני שתקע הדין הוא דאינו חוזר ומברך אבל אחרי שתוקע אינו חוזר ומברך ומקורו ממש"כ כן בש"ת בנין עולם (ח"א סימן לא) וא"כ לכאורה ה"ה הכא, אבל הגר"ש אלישיב זצ"ל (והו"ד בספר מצות נר איש וביתו ס"ב הערה נח) שיש לחלק דהתם בשופר המצוה היא השמיעה ולא בעצם החפ משא"כ לגבי נר חנוכה שהמצוה היא בשמן הדין הוא שצריך לחזור ולברך אף לאחר שנדלק, וכן הו"ד בספר וישמע משה ח"א.

והנה כן ס"ל להגר"ש"א להוכיח אבלך הגר"א גינחובסקי (והו"ד בפירוורים משולחן גבוה הו"ד בפרדס יוסף חנוכה אות תשל"א) שכתב שכמו שהתחלף השופר בין הברכות לתקיעה צריך לברך, א"כ ה"ה הכא, וכתב שי לחלק דשופר הוא חפצא דמצוה משא"כ בשמן זה רק הכשר מצוה, אולם זה קשה אדרבה שופר זה רק הכשר שהעיקר הוא בשופר הוא לשמוע קול שופר.

ובעיקר אם בשופר הוי חפצא דמצוה, ראה בס' משמרת חיים (ח"א ראש השנה אות ב') שהקשה על המשנה ברורה מ"ש מס"ת שנפסל שאין מברך שוב, וכתב ששופר הוי חפצא דמצוה וזה אכתי קשה, ואף דבגמ' בשבת דף קלג ע"ב מבואר דשייך בזה דין זה אלי ואנוהו, אינו דין דוקא בחפצא דמצוה, אלא דע"י זה מתקיים המצוה, ושוב ראיתי דכע"ז כתב הגר"ח"ק [וע"ע מש"כ בזה בענין הידור בחנוכה] וע"ע בפרדס יוסף החדש ראש השנה אות תרע"ג.

אור יוסף חנוכה

לברך שנית, והעלה שם שמי שרוצה לברך יכול לברך ומי שלא מברך לא משתבש עכ"ד, אולם מהתם אין ראייה לנ"ד משום שהתם זה היה לפניו וגם שאני התם שזה של בנו ולכן יכול להסתמך ע"ז בברכה, אבל הכא שנשפך השמן וממלא שמן חדש מי ייאמר שהדין הוא כך.

ובע"כ שצריך לבאר בשיטת הגר"ש וואזנר, כמו שהביא בקובץ שערי הוראה (ח"ג) שכתב שם הגרש"א שטרן שליט"א ששאל את הגר"ש וואזנר זצוק"ל בנ"ד שנשפך השמן האם צריך לחזור ולברך, משום שהברכה חלה רק על השמן שנמצא כאן, ולא על השמן אחר שיביאו לו, וכמו שמצינו כה"ג לענין שופר, ולא דמי להיכא שהיה השופר לפניו שסו"ס היה דעתו ע"ז.

ובשלמי תודה (עמ' ריז) כתב שאפילו יש שמן לפניו כיון דאינו מצוי שיפול הדין הוא שחוזר ומברך, וכן מבואר בשו"ת משנת יוסף חי"א (סי' קכ) שאף שהשמן לפניו לא סגי לפום מש"כ במשנ"ב (ס' רע"א ס"ק יח) ששם היין יהיה מוכן לפניו בקידוש וזה בקידוש שדעתו עליו אבל בנ"ח שנשפך אין דעתו שזה ישפך.

והנה בגם אני אודך תשובות הגר"מ גבאי (ח"א סימן י"א אות בה') כתב שלפום מש"כ בשו"ת מגדנות אליהו (ח"ג סו"ס קיב) שמצוי שישפך שמן משום שיש לו ילדים קטנים א"כ שפיר י"ל שדעתו עליו, אולם לענ"ד זה אינו מצוי כ"כ שישפך מחמת הילדים ופחמע"ה שלא נשפך וא"כ סו"ס יצטרך לברך, ועוד דסו"ס יש לחלק במי שיש לו ילדים למי שאין לו. ובשו"ת אבני דרך (ח"ח סי' תצ"ג) כתב דהוי כקידוש שמבואר

שם נכדו (סי' תרע"ו ס"ב סק"ה) שא"ל שבנפשך אפילו אין השמן פניו אין חוזר ומברך, שהברכה היא עך ההדלקה ולא דוקא על השמן שלפניו, ועי"ש שכ"ז על הצד שידוע שאולי ישפך.

ועוד יש לבאר בשיטת הגר"ק לפום מש"כ המור וקציעה שעיקר הברכה אינה ברכה ככרכת המצוות אלא זה ברכה שהרואה לא יאמר שהוא הדליק לצורכו וא"כ שפיר דמי הכא יתקיים הענין של הברכה, אולם יש באחרונים שהשיגו על המור וקציעה והבינו דסו"ס הוי ככרכת המצוות, ומ"מ יש לומר לענ"ד דאם הברכה מעכבת בגוף המצוה אף שהוה ברכת המצוות, ושוב ראיתי שבגם אני אודך תשובות הגר"מ חליוה שליט"א (חלק י"ב סימן י"ד) כתב לבאר דעת הגר"ק שלא דמי למש"כ בסימן ר"ו שנפל הפרי שחוזר ומברך, משום דהתם הוה ברכת הנהנין וא"כ הברכה קאי על הנאת הפרי, משא"כ בנ"ח שהמצוה היא על ההדלקה ולא על השמן, ולכן אף אם נשפך השמן ועדין לא דלק כלום חוזר ומברך.

עוד בדעת הגר"ק ראה בס' מחשבת עם (עמ' תרה) שהשיב הגר"ק שנשפך השמן דמי לשופר, וא"כ לכאורה יצטרך לברך, וזה סותר דעת הגר"ק, ואולי כוונתו כמו דברי הגריש"א.

ובשו"ת שבט הלוי (ח"ט סימן נג) נשאל בכה"ג שנתהפכה המנורה האם יכול לסמוך על ברכה זו ולהדליק מנורת בנו שמכונת להדליק, והביא מספר "נהר שלום" שהובא במהרש"ם (סי' כ"ה) שבנפסקה הרצועה של ראש והביא תפילה של ראש אחרת שא"צ לברך עוד פעם, אולם במאמר מרדכי ובשערי תשובה (סי' כה) כתבו שחייב

אור יוסף חנוכה

אולם יש להוכיח ממש"כ בשו"ע ס' תרע"ו יש מי שאומר דכיון דהדלקה עושה מצוה צריך שיתן שמן בנר כדי שיעור קודן הדלקה אבל אם בירך והדליק ואח"כ הוסיף עד כדי שיעור לא יצא יד"ח ע"כ, וא"כ כיון שלא היה שיעור לא יצא ידי חובה ואולי כיון שכתב השו"ע רק מי שאומר אין לחוש עוד פעם משום ספק ברכות להקל, וחומר ברכה שאינה צריכה אלא דסו"ס השו"ע היה צריך להביא האי דעה.

ובשלמי תודה (ס' ר"ג אות ד') פסק דאינו מברך שנית, וע"ע בשו"ת מהר"ם שיק (או"ח סי' של"ב).

ולענין אם בירך על נר חנוכה שאינו שלו, וזה מצוי בישיבת שיש הרבה מנורות באותו מקום והתבלבל, הנה בקונטרס קריאי מועד חנוכה (סי' מ"ד) דן בכה"ג אם יחזור ויברך עי"ש, ואין הספר מצוי תחת ידי, ולענ"ד בכה"ג יצא ידי חובה שכיון שבברכה הוא מכיון לצאת על החנוכיה שלו לכן אף אם הוא התבלבל יצא יד"ח, כי הוא רוצה לברך על החנוכיה שלו, ויש עוד לדון בזה לדברי המור וקציעה. וע"ע במש"כ בזה בהערות והוספות לקובץ מה טובו אוהליך יעקב חלק ו'.

בט"ז (ס' רע"א) שאם לא הסיח דעתו א"צ לברך.

ובספר שביבי אש (ח"ד ס"ד) מסיק הגרש"א שטרן לדינא שא"צ לברך שאין השמן כחפצא דמצוה, וע"ע בשו"ת מנחת פרי (ח"ד סימן נ"א, ובחוקי חיים (תשע"ט).

ועתה נפרש דעות הפוסקים בענין זה שליקט בזה הגר"מ גבאי בגם אני אודך (ח"א סימן י"א),: דעות הפוסקים שחוזר ומברך, הגר"צ כהן (ס' חנוכה פט"ז סי' כא) הגרמ"מ שפרן (שו"ת ויצב אברהם סי' מ"ז) שערי ציון (ח"א מועדים עמ' רי), והרב שמאי גרוס שליט"א ס"ל שאינו חוזר ומברך, כן דעת הגר"מ גבאי.

וצי"ן שם, למש"כ בשו"ת דברי בניהו (חלק כב סי' נ') ובאורחות חנוכה (ס' יח) ובשו"ת עמק התשובה (ח"ו סי' רנג ח"ד סי' מא) שו"ת מקדש ישראל (חנוכה סימן כז) ובס' שמעתא דמשה (חנוכה עמ' תעב).

ובכה"ג דנהיה חור בכוסית ולא יספיק להדליק חצי שעה, יכול לסתום את החור וימלא שוב וימלא את הכוסות בשמן ולא יברך שוב, שכן מבואר בשו"ת פרי החיים (רוזנברג או"ח סי' ח' בסופו) שכן היה מעשה אתו, ופסק כן מב' טעמים עי"ש, אולם סו"ס זה עצם שתוקע דיסתם החור.

אור יוסף חנוכה

סימן יח - לימוד בהל' חנוכה לפני ההדלקה

בעידניה באורתא דתליסר דנגהי אריביסר דלמא משכי ליה שמעתיה ואתי לאימנועי ממצוה", וכתב רש"י בד"ה לא יפתח בעידנא לא יתחיל בגירסא אם קבע עת לתורה בלילות לא יתחיל להתעסק בשמעתתא".

והנה משמע מריש דברי רש"י דמיירי בגירסא וכדאיתא בגמ' בעירובין (סה.) לא איברי לילה אלא לגירסא, אלא מהמשך דבריו להתעסק בשמעתתא, וכן ממה שכתבה הגמ' דלמא משכה ליה שמעתא משמע דוקא בעיון שיבוא להמשך בלימוד, ולכן אם בגירסא בחזרה שאינו לימוד כמו בעיון אפשר דשרי, ואפשר להוכיח דבר זה ממש"כ הפוסקים שאם לומד הל' בדיקת חמץ דשרי, ואפשר דוקא שלומד את ההלכות, אבל לא בעיון. ע"כ ממש"כ שם. [וע"ע בפרדס יוסף החדש פסח].

והנה שוב ראיתי שבנטעי גבריאל (חנוכה עמ' סד) כתב שהלימוד בעיון דוקא אסור אבל פסקי הלכות חנוכה מותר, עי"ש, ומשמע שבעיון הל' חנוכה אסור, והטעם הוא דלמא אתי לממישך.

במשנ"ב (ס' תרע"ב סק"י) כתב ואפילו ללמוד אסור משהגיע זמנה וכ"ש אכילה ושאר דברים וכו', ובחוט שני (חנוכה עמ' שיח) נשאל: יש לעי' האם מותר ללמוד הלכות חנוכה וכדאיתא במס' שבת לגבי שמה יטה בשבת דמותר ללממוד פרק במה מדליקין דכשלומד ענינים אלו אין חשש שיטה, או דיש לחלק דזה סיבה שיזכיר לו שלא יעבור איסור אבל אין הכרח שזה יזכיר לו אח"כ להפסיק כדי לקיים המצוה וענה הגרנ"ק זצ"ל בזה"ל: מסתבר לדמות להנ"ל גם הכא כיון שלומד הלכות חנוכה יזכור שצריך להדליק עכ"ד, וי"ל הסברא בזה דהוה כשומר.

וכן הובאה דעת הגר"ח קניבסקי שליט"א (תורת המועדים סק"ח, פסקי שמועות חנוכה עמ' צה) [ועי"ש בתורת המועדים לענין לפסוק שאלות בהל' שלא בהל' חנוכה שתלוי אם הדבר צריך עיון או לא]

והנה בדבר"י עמ"ס פסחים (דף ד' ע"א) כתבנו כדלהלן איתם שם בגמ' "אמר אבי הילכך האי צורבא מרבנן לא לפתח

אור יוסף חנוכה

סימן י"ט - האם חיוב נ"ח הוי חובת ביתא או חובת גברא

ובשו"ת מנחת יצחק (ח"ז סימן מו) כתב שאף אם איכא חיוב על הגוף, הדין הוא דלא מצוי עביד שליח, אך כבר דנו בזה, הב"ח בסימן תער"ג ס"ג והובא במג"א סק"ב ובמחצית השקל שיש שני חיובים, א' על ממונו וביתו לפרסומי ניסא, ב' על גופו שהוא חיוב להודות על הנס, שממנו נפטר ע"י הדלקת אשתו, אבל גופו חייב ולכן מברך על ראיית הנרות כמו שפסק השו"ע, ופוסק שם שזה על ביתו וממונו חוץ מחובת גופו לכן א"כ זה כמו שיטת השו"ע דהחיוב הוא על ממונו.

וכן מבואר בשו"ת חכם צבי (תוספת חדשים סימן י"ג) שזה חובת הבית ועי' בספר פנינים מבית מדרשא מש"כ בדבריו.

והנה קשה לפי דעת הרמ"א למה אשה היום לא מדליקה, וי"ל בזה כמו שכתב בפני יהושע (שבת כא:) ד"ה ת"ר) שהטילו חובת מצוה זו כאילו היא חובת הבית משום פרסומי ניסא, ולכן שאני משאר המצוות דהוה על גופו.

ב. אמנם שיטת הגר"ח קניבסקי שליט"א והובא בקונטרס פניני חנוכה פ"א, וכן בקונטרס מצוה חביבה סימן א' שהמצוה של נר חנוכה היא חובת ביתא כמו מזוזה אבל מי שאין לו מזוזה אין לו חיוב כך ה"ה בנר חנוכה אין לו חיוב להדליק אם אין לו בית משום דהוי חובת ביתא.

אבל שיטת הגרי"ש אלישיב זצ"ל שזה הוי חובת גופא וא"כ יש לו חיוב להדליק

א. הנה נחלקו הראשונים בגדר דין מהדרין מן המהדרין ובשו"ע בסימן תרע"א ס"ב מרן והרמ"א האם שרבים בני הבית האם ידלוקו עוד נרות לכל בן בית או שמדליק רק בעל הבית עצמו ואפילו אם רבים בני הבית לא ידליקו יותר וזהו שיטת השו"ע [אמנם יש שכתבו שאף לשו"ע כ"ז מעיקר הדין אבל מי שרוצה יכול להוסיף].

ואפשר לבאר שהמחלוקת שלהם תלויה האם חובה על גופו של האדם להדליק או על ביתו של האדם דדעת השו"ע והרמב"ם שהגדר הוא על ביתו של האדם יש חיוב להדליק וברגע שמדליק לא אכפ"ל כמה בני משפחה יש בבית, כי זה חובת ביתא, אבל דעת הרמ"א דזה חובה על הגוף, ולכן לכאורה יצא לפי השיטת הרמ"א דאשה גם חייבת להדליק משום שאף הם היו באותו הנס, אך מחמת שכבודה כל בת מלך פנימה אין היא מדליקה, ויש שמדליקות בתוך הבית ואכמ"ל בזה, ועי' לקמן.

והנה בהאי חקירה נסתפק בשפת אמת עמ"ס שבת (דף כא:) האם נר חנוכה הוי חובת גברא או דלמא דהוי חובת ביתא כמו מזוזה, וראיתי בספר פנינים מבי מדרשא (סימן א') שהקשה על דבריו דמה ששיך להסתפק האם דמי למזוזה, מה הצד לדמות האי דינא דנ"ח למזוזה, הרי בנר חנוכה כתב הרמב"ם בהלכה ב' ג' שחיוב נר חנוכה הוא אינו סתם חיוב על הבית כמוזוזה דהרי מזוזה אין חיוב לקנות בית בשביל זה, משא"כ בנר חנוכה יש חיוב, [ועי' מה שנתבאר בשיח יוסף ח"ב בחילוק בין ציצית למזוזה עי"ש].

אור יוסף חנוכה

מזווה ומעקה שאין האדם חייב לשכון בבית החייב במזווה כדי שיעשה מזווה אלא אם רצה לשכון כל ימיו באוהל או בספינה ישב וכן אינו חייב לבנות בית כדי לעשות מעקה וכו' וכן כל המצות שהן מד"ס בין מצוה שהיא חובה מדבריהם כגון מקרא מגילה והדלקת נ"ח בין מצוה שאינה חובה כגון עירוב ונט"ו וכו' "הרי משמע שמנה מצות נ"ח דלא הוי כמו מזווה שאלא א"כ יש לו בית שאז הוא חייב אלא הוי מצות גברא, והוכיח הגר"ח דמוכח כמו דעת מרן הגרי"ש אלישיב זצ"ל, וא"כ צ"ב סתירה בדברי הרמב"ם אם הוי חובה אגברא או חובה הבית ויל"ע.

והנה לפי"ד דלכך יש סברא לפטור משום שהוי חובת אגברא וא"כ י"ל דכבר יצא יד"ח בגברא מה שהדליקו עליו בתוך ביתו, והנה מש"כ בספר חובת הדר שיש חובה להדליק בבית מלון אע"פ דכבר הדליקו עליו בתוך ביתו, ומקור דבריו ע"פ מה שכתבו האחרונים שיש תרי דיני חובת הגוף וחובת הבית, וא"כ חובת הגוף יוצא ע"י מה שאשתו מדלקת עליו, אבל אכתי איכא חובת הגוף וע"י כן יוצא ע"י האכסנאי וא"כ כ"ז שהאכסנאי מדליק אבל אם לא מדליק איכא עליו חובת ההדליק.

ומקור דבריו ממש"כ הב"ח בסימן תרע"ו ס"ג והובא במג"א שם סק"ב וביתר ביאור במחצית השקל שם שיש עליו ב' חיובים א' על ממונו וביתו לפרסומי ניסא והשני על גופו דהינו הודאה על הנס ואין האשה פוטרת אותו כי אם מחיוב ממונו וביתו אבל מחיוב גופו דהינו הודאה אין האשה פוטרת אותו, אמנם צ"ב שמשמע מהשו"ע שם בסימן תרע"ו משמע שאשתו מדלקת עליו נפטר מב' החיובים, אמנם כבר

נר חנוכה רק אינו יכול שאין לו בית ולכן הוא מחיוב לקנות בית או להשכיר דירה.

ובשער יוסף חנוכה (סימן ט') הארכנו בהאי פלוגתא בד"א, בספר טעמא דקרא מרן הגר"ח קניבסקי שליט"א הביא מח' בינו לבין מרן הגרי"ש אלישיב זצוק"ל האם מי שאין לו בית האם איכא חיובא, וז"ל מרן שליט"א נשאלתי מחכ"א מי שאין לו בית אם חייב והגבתי שפטור עפ"ד רש"י בשבת כ"ג שתקנו ברכת הרואה לבא בספינה אלמא שפטור ואמר לי ששאל ממנו שליט"א וא"ל שחייב לקנות או לשכור בית ולהדליק נרות וכוונת רש"י רק באנוס שאיך יכול" משמע שיש חיוב. (ובדעת מרן הגרי"ש ע"ע בספר פניני חנוכה פסקי הגרי"ש"א עמ' ס' שכתב שמי שאין לו בית מחיוב לחזור על הפתחים כדי לקנות בית, כמו שמוכר כסותו בשביל נ"ח),

ועי"ש שכתב מרן הגר"ח שנראה לו שהוי מח' ראשונים שבתוס' בסוכה דף מו ע"א ד"ה הרואה כתבו שבשאר מצוות כגון ללולב וסוכה לא תקנו לברך הרואה ורק בנ"ח תקנו משום חביבות הנס, וגם משום שיש בני אדם שאין להם בית ואין בידם לקיים המצוה, משמע שהחובה רק על מי שיש לו בית ולא הוי חובת גברא שיהיה חייב לקנות בית בשביל זה.

ועי"ש שכתב הגר"ח שאין לומר שמירי באנוס דא"כ תוס' הו"ל לפרש, אבל עי"ש שהוכיח מדברי הרמב"ם בפ"א מברכות ה"ב ג' שכתב שיש מ"ע שאדם חייב להשתדל ולרדוף עד שיעשה אותה כגון תפילין וסוכה ולולב ושופר ואלו הן הנקראין חובה לפי שעכ"פ אדם חייב לעשותן ויש מצווה שאינה חובה אלא דומין לרשות כגון

אור יוסף חנוכה

השו"ע, והוא צריך לכאורה לפסוק בתר שיטת הרמ"א הרי האשכנזים יוצאים ביד רמ"א, ואף די"ל דאשכנזי יכול לנהוג כמו השו"ע אף נגד הרמ"א, וצ"ל דהאי חקירה אינה תלויה במח' השו"ע והרמ"א, ויש עוד לעי' בזה.

ג. והנה לגבי דינא דשליח הנה הרי במצות שבגופו לא שייך שליחות כמו תפילין מצוה ולולב אמנם יש מצות שהם על גופו שאפשר לעשותם בלא שליחות כמו מזוזה ומסתפק הפתחי אברהם (סימן א') האם בעינין דין שליחות כוחו כמו מילה או דלמא דבעינין שיהא דוללק ולא כמו בעי שליחות כמו מזוזה (וע"ע בגדרי שליחות, במה שהבאנו בשיעורי רבי יצחק דף מא ע"א) ויל בזה נפק"מ לפי מה שחקרנו בגדר מצות נ"ח, דאי הוי מצוה על גופו א"כ שייך להסתפק בגדר השליחות, אבל אם זה חובת ביתא, ברור הדין דאין צריך לכך שום דין שליחות.

ד. ובקונטרס "מצוה חביבה חנוכה" (סימן א' אות ט') כתב בהאי חקריה נפק"מ לאשה שהדליקה כבר נרות שבת והיא בעלת הבית ואין לה בעל, האם היא יכולה לשלוח שליח שידליק עבורה או לא, ונסתפק בזה הפרי מגדים (סימן תרע"ט א"א"ס"א) האם כל מילתא דאיהו לא מצי עביד לא משוי ליה שליח או דלא, ולכאורה כתב שם בקונטרס שזה תלוי בחקירה דאם נאמר שחייב הוא על גופו א"כ היא לא יכלה לעשות שליחות, דכל דמאי הוא לא עביד לא יכול לשלוח ע"ז שליח, אבל אי נימא דהוי מצוה על הבית שפיר היא יצאתה יד"ח.

ה. עוד י"ל נפק"מ בזה דאם החייב הוא על הבית אין צריך לכיון להוציא בברכה את שאר בני הבית וגם אינם חייבים להיות נוכחים

העיקר בשו"ת מנחת יצחק ח"ז סימן מ"ז בד"ה הנה מש"כ דאם, שהשו"ע בסימן תרע"ז ס"ג משמע שאכתי איכא עליו חיובא, אבל י"ל דמה שמירי השו"ע במי שאין מדליקים עליו בתוך ביתו, וגם אין לו בית, כן נראה לענ"ד.

ותמוה חדא דהרי מרן בשו"ע כתב שמי שנאתרה אם אשתו מדלקת עליו יוצא יד"ח ותו לא צריך מידי ואע"פ שצריך להדליק כ"ז שיש לו פתח בפ"ע מפני החשד, וא"כ היום שליכא עליו חשד שפיר י"ל שיצא יד"ח, ע"י הדלקת אשתו שוב אינו צריך להדליק, ועוד דהרי הוי לכאורה חובה אביתא ובזה יצא יד"ח, אלא שי"ל דאכתי כיון שמשכיר חדר י"ל כאילו יש לו ב' בתים, וע"כ צריך להדליק גם בחדר שמשכיר בבית מלון, אבל צ"ב מש"כ להוכיח מדברי מרן והרי מרן מדבר בחדר שיש לו בפ"ע, ואולי י"ל שכ"ז מדובר שאינו משלם וכמו שכבר כתבנו להוכיח בדעת מרן השו"ע, אבל בכה"ג דמשלם י"ל שחייב להדליק כיון שהוי כביתו המושכר לו.

ולמעשה כתב בספר מעדני דניאל (עמ' רס') שחייב ע"פ מש"כ השו"ע בדין אכסנאי כיון שיש לו פתח בפ"ע, וכ"כ בספר חשוקי חמד (חנוכה עמ' רכד') דהשוכר חדר בבית מלון איכא עליו חיובא להדליק שם נ"ח והו"ל כבית, וכ"כ בקונטרס רחל באה עם הצאן נכדו של הגר"צ אבא שאול שכך ס"ל לאור לציון, אות מ"ב וע"ע בשו"ת אור לציון ח"ד פרק מ"ז תשובה ח' שכ"כ. ע"י"ש עוד בשער יוסף מה שהארכנו בדין הדלקת אשתו אי מהניא לו.

ומה שיש להקשות על שיטת הגר"ח קניבסקי דהוי חובת ביתא, הרי זה פסק

אור יוסף חנוכה

משלו ודעת השבולי הלקט שהם בבית ביחד די בשיתוף ולכאורה יש לתלות זאת בחקירה שאם חיוב על הבית שמדליק אחד כבר נפטר אך אם נאמר שהחיוב על כל אחד ואחד שנים מדליקים ולמעשה לא נראה שהכריע בזה אך י"ל לפי דעת הר"א והמשנ"ב שם סק"א י"ל שחייבים הם כל אחד להדליק אך אם רוצים יצאו מדין אכסנאי שיתן לחבירו פרוטה וישתתף עמו.

ח. תוס' בסוכה דף מו ע"א בד"ה הוראה הקשה למה לא תקנו מצות ראייה במזוזה או בלולה, ותירץ דשאני חנוכה משום חביבות הנס, ומשמע מדבריו דשאני מזוזה דהיא חובת ביתא, משא"כ בנר חנוכה זה חובה גם על מי שאין לו בית, ולכן דעת מרן שר התורה הגר"ח קניבסקי שליט"א, וכן בספר שלמי תודה (חנוכה סימן י"ב) שנר חנוכה אינו מצוה של חובה אלא רשות, ולכן אינו מחויב להשכיר בית, וכן מבואר בס' גבורת יצחק חנוכה סימן מ"א אות ב'.

ובספר פנינים מבי מדרשא (סימן ה' בד"ה ולכן נראה) שאמנם חיוב הדלקת נרות חנוכה הוא חובת גברא מ"מ כיון שחז"ל תקנו שיהיה כתובת ושדנים כתובת הבית ומי שאין לו בית לא מתחייב במצוה כלל, וזה שיטת תוס' שזה חיוב על גברא אך בביתא.

אבל שיטת הרמב"ם בפ"א מהלכות ברכות הלכה ב' וג' שיש ב' סוגי מצוות א' חובה כמו תפילין שחייב לחזור ב' מצות שהם דומים לרשות כמו מזוזה ומעקה שאין חיוב לדור בבית כדי לקיים מצות מזוזה ומעקה וזה דאורייתא והוסיף שם שגם ברבנן יש ב' סוגים מגילה ונר שבת ונר חנוכה שזה כחובה ומשמע דהוי חובה וא"כ יוצא דשיטת הרמב"ם דהוי חיובא על גופא, ולכן חיוב

שם ואם אמרינן שכן דעת מרן השו"ע יוצא דלא צריך לכיון ולהיות שם וברגע שמדליקים בבית יוצא וכן מצינו בפוסקים דס"ל שאין צריך להיות בבית בשעת ההדלקה, כמו שמצינו שפסק הגרי"ש והו"ד בספר באר ישראל (עמ' 20) שיוצא בהדלקת אשתו וכמו שפסק השו"ע בסימן תרע"ז ס"ג וז"ל: יש מי שאומר אע"פ שמדליקין עליו בביתו וכו'."

וי"ל בזה עוד נפק"מ באדם שאשתו מדלקת עליו והוא נמצא באמריקה האם יוצא יד"ח או לא, דאם זה חובת גברא לא יוצא יד"ח כי זה לא בזמנו וחייב להדליק אבל אם חובת ביתא והוא לא נמצא שם לבד בבית אחר, א"כ י"ל דמה שאשתו מדליקה עליו בשבילו שפיר דמי, ויוצא יד"ח לפי השו"ע.

לכן לא צריך לכיון להוציאו או להיות שם אבל לפי החיוב של גופו הוא חיוב בעצמו להדליק נרות חנוכה כי צריך להיות שם לפי זה אשה שלא היתה בביתה בשעת ההדלקה נרות חייבת להדליק מטעם שאף היו באותו הנס, אך לא מדליקות כי יוצאות יד"ח מדין אשתו כגופו.

י. נפק"מ בבחורי ישיבות שלפי מנהג הספרדים אינה מדליקים בישיבה משום דהוי חיוב דרמיא על ביתו של האד, משא"כ לבני אשכנז שחייבים להדליק וכמו שפסק המשנ"ב סימן תרע"ד ס"א, ועי' עוד מה שהארכנו בכל זה, בשער יוסף חנוכה סימן ב' וג'.

הנה בביה"ל סימן תרע"ז דן בשני אכסנאים שדרים בחצר אחד וכל אחד אבל משלו אם די בשיתוף והביא שדעת המגיד משנה פ"ד מהל' חנוכה שצריך להדליק כל אחד

אור יוסף חנוכה

יא. הנה י"ל דאין הכרח כ"כ לומר שמרן השו"ע סבר דהוי חובת ביתא ויכול להיות שבאמת הוי חובת גופא והאי דרק אחד מדליק משום שמוציא את כולם אך זה אינו די"ל ע"כ דס"ל דזה חובת ביתא לפי השו"ע לא מצינו שאם לא היה במעמד ההדלקה לא יצא, כי סו"ס יצא מחמת דהוי חובת ביתא, אך לפי הרמ"א איכא חיוב להדליק.

יב. ויש שחקרו שאם נאמר שגדר חבות נר חנוכה היא חובת הבית ובעל הבית המדליק מוציא את כל בני הבית ממילא ויתכן שאף שני בעלי בתים שגרים בבית אחד יכולים להדליק נר אחד והשאר זה בגדר דמהדרין, וכן כתב בשבולי הלקט (סימן קפ"ה) בשם בעל העיטור ובטור (סימן תרע"ז) בשם רב שר שלום גאון, והמאירי בדף כג. ד"ה חכמי, וכן שיטת המשנה למלך (הלכות חנוכה פ"ד ה"ד) שבכה"ג צריך נר לכל אחד וכן כתב להלכה בפרי מגדים (סימן תרע"א משב"ז סק"א) וכן מבואר במשנ"ב (שם סק"ח), וא"כ משמע דס"ל דצריך להדליק לכל אחד משום דהוי חובת גופא.

אז דלמא יש לומר דחובה היא על כל אדם ואדם, ובעל הבית המדליק הוא מוציא את כולם, מדין שליחות ואם מתכוונים שלא לצאת בהדלקתו לא יצאו וצריכים להדליק ומברכים, הנה י"ל דהאי חקירה קאי רק לפי שיטת השו"ע, ובזה תלי בגדר הא דיוצאים יד"ח מבעל הבית.

יג. הב"ח (סימן תרע"ו בד"ה ומ"ש) כותב שמה שמדליקין עליו בביתו הוא חיוב על ממונו להדליק נרות ולפרסם את הנס אבל ההודאה על הנס וברכות שהחיינו הוא חיוב על גופו, ובזה הוא לא נפטר, אלא א"כ אם

לקנות או להשכיר בית שיהיה חיוב א"כ זה חיובא על גופא.

ובאחרונים כתבו להוכיח מדברי הר"ן במס' שבת (דף כג.) שהגמ' אמרה דאכסנאי חייב בנר חנוכה, וביאר שם הר"ן בזה"ל: אורחא ע"פ שאין לו בית דלא תימא דין נר חנוכה כדין מזוזה דכל מי שאין לו בית פטור מן המזוזה ע"כ, ומבואר בפשטות דחייב לו להשכיר בית, וא"כ מבואר דאיכא בהא פלוגתא בראשונים.

ט. ויש מן האחרונים דרצו לבאר ששיטת הרמב"ם שנר חנוכה הוי חובת ביתו, וכתבו להוכיח כן משיטת רמב"ם דהנה הרמב"ם בהל' חנוכה פרק ד' הלכה א' כתב בזה"ל: מצותה שיהיה כל בית ובית מדליק נר אחד בין שהוא אנשי הבית מרובין בין שלא היה בו אלא אדם אחד עכ"ל, יוצא דזה חובת ביתא, אך יש לדחות שיטת הרמב"ם דאמנם זה חובת הבית שאחד ידליק כולם והוא מדליק לכולם ומוציא אותם ידי חובתם שהם חייבים לכל גוף אך מוציא אותם והרמב"ם סובר שכל אחד ואחד מדליק ומוציא אותם ידי חובתם שהם חייבים לכל גוף אף מוציא אותם והרמב"ם סובר שכל אחד ואחד מדליק זה מהדרין ולא כמו שיטת השו"ע שהוי חובת ביתא ולא כל אחד מוציא את השני ולכן מהדרין מן המהדרין זה בהוספת הנרות וא"כ אתי שפיר.

י. אם באמת נאמר שההלכה ההיא דהוי חובת ביתא, לפי שיטת השו"ע באמת מצינו בשו"ת באר אברהם סימן ט"ז שחקר בזה, וצידד דהוי חובת הבית אך לגבי אכסנאי שמשותף בפרוטה קולא שהקילו עליו.

אור יוסף חנוכה

ושמא לא אוחזים להלכה את חילוק הב"ח, ובמחצית השקל (סימן תרע"ז סק"א) משמע שהביאו להלכה דהיינו לחלק, ועי' עוד בשו"ת בית שערים (או"ח סימן שס"ב) שיש שני חיובים חיוב על גופו להדליק וחיוב על ביתו לפרסומי ניסא, וע"ע בשו"ת פני מבין או"ח סימן רכו.

עמד שם בשעת הברכה וענה אמן ואז יוצא יד"ח, אמנם י"ל דאם לא שמע לא יצא ושבא אח"כ יצטרך לברך שהחיינו לפי דברי הב"ח, ולפי"ז קשה מה שדן בשו"ת וישמע משה (סימן קנו) האם יברך אח"כ או לא, והביא תשובת הפוסקים י"ל דלא שמע ברכת שהחיינו בבית הכנסת וקשה להגיד שדן בזה

אור יוסף חנוכה

סימן כ' - להצטלם מול נרות חנוכה

השו"ת ודרשת וחקרת, עי"ש, [אלא שראה בחשוקי חמד על חנוכה שנדפס בשנים האחרונות וזה כבר מסתמא מדבר על המצלמות של היום שיש בהם פלאש ואפ"ה משמע לאיסורא, ואולי המדפיסים העתיקו כל תשובות הגר"י שליט"א, ולא עבר את הגהתו].

והנה כהאי חילוקא מצינו לבאר כן בדברי הגר"ש וואזנר זצ"לח והו"ד בשבט הלוי חנוכה (הנד"מ פסקי הלכה חנוכה פרק י"א סי"א) שאסור להצטלם מול נרות חנוכה וז"ל: וכן אסור לכתחילה לצם נ"ח, וכתב הטעם היות כי כתבו הפוסקים להרצות מעות נגד נ"ח אסור, אפילו שהוא תשמיש קל מאוד וכו' וכאן סו"ס משתמש לעשות צילום, ובכה"ג ודאימר דאסור לכתחילה מלבד הבזיון שבדבר עכ"ל, [וגם מלשונו משמע שמצלם רק נ"ח וליכא איסור להצטלם ביחד עם נ"ח ויל"ע].

ובילקו"י (תשע"ג חנוכה עמ' שמב) כתב להקשות ע"ז דהרי יש את השמש, אלא דזה קשה לענ"ד דהא סוס הוא צריך את כל הנרות ובפרט לדוגמא ביום השמיני שיש ח' נרות, אלא דאולי מהא דהוה זה וזה גורם וכמ"ש בשו"ע יו"ד וכמו דשרי להרצות מעות של כסף, וכמו שכתב בשערי תשובה (ס' תער"ג סק"ד) ועוד דהוי תשמיש עראי, וכתב דאולי לענ"ד יש טעות בשבט הלוי וכל דברי השבט הלוי מדברים בכה"ג שיש הפסקת חשמל ואז הוא נהנה מהנרות אולם אכתי זה קשה, ועוד דהא קול מראה וריח ליכא בהא איסורא היכא דזה איסורא דרבנן [וקשה לומר דאסרוהו בהא דומיא דמקדש

הנה מצאנו שדנו הפוסקים אם מותר להצטלם ליד הנרות חנוכה, והטעם דלכאורה איכא לאסור בזה משום שהוא נהנה מהנרות, הרי קימ"ל דאין לנו רשות להשתמש בהן, ונביא בזה בס"ד דעות הפוסקים, ומה דיש לן לומר בהא.

הנה בספר עלינו לשבח (שמות חלק השו"ת סי' ג') כתב הגאון רבי יצחק זילברשטיין שליט"א שאין להצטלם בסמוך לנרות חנוכה שהרי הוא נהנה מהנ"ח, וחשיב שהוא משתמש בהם, והרי אסור לן להשתמש בנ"ח, וכן הובאה תשובתו בחשוקי חמד חנוכה (ס' קנז), אולם דעתו צ"ב דהא סו"ס אינו נהנה מהנרות ורק רוצה שיהיה לו מזכרת מימי החנוכה דהאי שתא, וכן העיר עליו הרה"ג ר' ישי מזולמיאן שליט"א מח"ס הנתן שלג סגולת רבותינו וש"א"ס, והובא בפרדס יוסף החדש חנוכה (אות תריג) ושם הביא ששאל את הגר"ח קניבסקי שליט"א והשיב דשרי [ושם הביא גם שהגר"ח אמר לו של מה דקול ומראה וריח אין בהם משום מעילה אבל איסורא ליכא, כ"ז באיסור דאורייתא ולא באיסור דרבנן עי"ש].

אולם לאחמ"כ הובא מכתבו של הגר"י זילברשטיין שליט"א בקובץ מבקשי תורה (אייר תשס"ד עמ' סג) ושם הוסיף בטעמו, משום שאור של הנ"ח מסייע לצילום עכ"ד, ולפי"ז ביאר שם בפרדס יוסף דכל האיסור דוקא במצלמה של פילם או שאין בה פלאש שזה מוסיף לצילום וזה עושה שהצילום יהיה יונתן טוב, אבל במצלמות של היום יהיה שרי, וכהאי חילוקא כן כתב לו לו להרב ישי מזולמיאן בעל

אור יוסף חנוכה

אולם למעשה מרוב הפוסקים מוכח דמתירים אפילו בכה"ג שהנרות מועילים לעשיית התמונה וכן נלמד ממה שהובא לעיל מדברי הגר"ק, וכן בספר וישמע משה (ח"א עמ' רג) ששאל את מרון פוסק הדור הגריש"א זצ"ל, האם מותר להצטלם אצל הנ"ח והשיב שאי"ז נחשב כהנאה וש"י עכ"ד, ואתה הראה לדעת שלפני עשרות בשנים שהיו מצלמים את גדולי ישראל והיה אז רק פילים ואף אחד לא מיחה ועורר על כך ודו"ק.

וכדעות דשרי כן השיב הגר"א נבצל שליט"א רב העיר העתיקה בירושלים והו"ד בספר "סוכת חיים" חנוכה (עמ' רנז) וכן דעת הגר"ח"ק וכמ"ש לעיל [והובא גם בכי בא מועד ומקורו מה שהובא בקובץ מבקשי תורה כרך שמיני קובץ 55 עמוד סד] דהטעם משום שאינו עושה שום שימוש וכן כתב בילקו"י (שם).

ועוד נראה לענ"ד מעור טעם שיש לצרף מה שנח' הפוסקים האם כל האיסור להשתמש בנ"ח שנוספים והיינו בהידור מצוה, והרי אין זה מעיקר הדין וכמ"ש בשו"ת גינת ורדים (גן המלך סי' מב) שכל האיסור דוקא בזה שמדליקים למצוה אבל במאי שמוסיפים ליכא איסורא, אולם עי"ש שכתב להחמיר מדין כל מאי דתקון רבנן כע"י דאורייתא תקון עי"ש, וכן בבאר היטב (ס' תער"ג סק"ה) כתב להחמיר, וכן במשנ"ב (שם סק"ד) וא"כ אף שהם מחמירים מ"מ מעיקר דינא ליכא איסורא וא"כ יש לצרף בזה להקל, אולם בשו"ת כתב סופר (או"ח סי' קל"ג) כתב שיש לאסור בזה מדינא.

וע' מש"כ בשער יוסף חנוכה סי' ט' מה שנתבאר בגדר הדין דנ"ח דומיא דמנורה ושם באות ט', אך אינו ענין להכא דיהיה מממש אותם דינים] והנה מעיני הליקו"י נעלם מה שנתבא במפורש בשבט הלוי שם וכן נדפס בשו"ת שבט הלוי (חי"א סי' קס"ד אות ב') שכתב בתו"ד האיסור להצטלם וז"ל: "שמשתמש לעשות צילום" ומשמע דרק בכה"ג, שזה עוזר לצילום.

וא"כ יש ליישב דעת השבט הלוי שהוא מיירי על מצלמות שאין בהם פלאש והיינו מצלמות שלפילם וא"כ רק בזה אסור השבט הלוי אלא דזה נדפס בחי"א וקשה לומר דע"ז מיירי הגר"ש וואזנר והרי אז רוב המצלמות היו עם פלאשים וכמעט כבר לא היה בנמצא פילם, ואולי הוא לא ידע בדיוק, [עוד מה שדן בדברי השבט הלוי עי' בפרדס יוסף אות תרטו].

ויש להוכיח הכי ממ"ש בלקט הלכות חנוכה להגרי"א דינר שליט"א רב ביהנכ"ס דברי שיר, שכתב שם שאסור לצלם נרות חנוכה דולקים, אולם בקובץ שערי הוראה (חלק ה') הערי עליו מרן הגרש"א שטרן שליט"א מטעם אחר ממה שהעירו הפוסקים לעיל וז"ל: ואני בער ולא אבין טעמא דמילתא דזה דאסור להשתמש לאורם של הנרות אבל הרי עשיית הצילום עצמו איכא נאה דזה פעולה של לחיצת לחצן בלבד וכל זמן שאין עושים מזה תמונה לא נעשה דבר ואח"כ כשהוא מפתח את התמונה הרי אינו כבר נהנה מן הנרות בפועל, אלא מן התמונה שלהם עי"ש, ועי"ש מה שהקשה לו הגרי"א דינר, ויש עוד לפלפל בזה בגדר רשימה במחשב האם הוי מה"ת או מדרבנן וכל הגדרים בזה.

אור יוסף חנוכה

סימן כ"א - להדליק נרות חנוכה בנרות שמפיצים ריח טוב

דליקא) כתבנו שהתוס' בפסחים הוא דפליג ע"ז, ואכתי יש לפלפל במש"כ שם, וע"ע

אולם אפש"ל דאכתי כ"ז התם דהוא במקדש ושם איכא איסורא אבל הכא אף דהוי דומיא דמנורה מ"מ אינו דומה ממש, והראיה דהכא שרי תשמיש עראי.

וכן מוכח ממש"כ בשער הציון (שם אות יא) שלילך לאור הנר שלא יכשל שרי דלא מחיוב להעצים עיניו ושם בירושלים הרי גם את זה צריך למנוע.

וכ"ז רק לטעם הב' אבל לטעם הא' שכתב המשנ"ב שיהא ניכר לענ"ד לכאורה אי"ז ניכא לשם מצוה, דהרי אין דרך לשים נרות שהם עושים ריח וא"כ לאו מוכח כלל דעביד הכי לשם מצוה, אולם ראה שכתב שם הגר"י שליט"א סברא דכל האיסור בגמ' בסוכה שם דוקא שהולך אולם זה קשה מדברי התוס' שם ולא ידעתי מהנ"ל הא.

ובפרדס יוסף החדש (או תרע"א) הביא שכתב בספרו גם אני אודך (חנוכה תשובה י') תשובת מרן הגר"ח קניבסקי שליט"א שהשיב שאין מתכוין מותר.

ובתשובתו דן בספר "אורח כהלכה" להגרש"ק הכהן גראס שליט"א (עמ' תקצז) שהקשה מ"ש מהא דנפסק בשו"ע (או"ח סי' ריז) שהנכנס לחנות בשמים מכיון אע"פ שאינו מתכוון, ובמועדי הגר"ח (ח"א תשובה תרלז) ביאר את דברי הגר"ח ק"ק דהא דשם מברך משום שהוא עומד להריח ולכן התם הוא מברך, וע"ע בשו"ת שפתי דעת (ח"ג סימן כ"ג) שג"כ מתיר מצא הא דאינו מתכוין.

עיקר הנידון הוא ע"פ מה שהובא בחשוקי חמד (חנוכה סימן ב') לענין בעל תשובה וזה תו"ד השאלה: מעשה בבעל תשובה טרי שאשתו עדין אל חזרה בתשובה וכשהגיעה זמן חנוכה ביקש מאשתו להדליק נ"ח אמרה לו אשתו מה זה המנהג הזה וגם מוסכן להדליק נ"ח בבית, ויכול לגרום לשריפה בבית, וכל מיני טענות, ובעלה אמר שהוא מדליק נ"ח ריחניים, האם שרי או אסור.

ושם כתב לדון דתלוי לפי הטעמים דאסור להשתמש בנרות חנוכה, דבמשנה ברורה (ס' תרע"ח סק"ח) כתב ב' טעמים: א' שיהא ניכר שהוא נר מצוה כדי לפרסם את הנס, ב' כיון שעל נס שבמנורה תיקונה אז עשהאו כמנורה שאין משתמשים בה כלל [ובעיקר האי דינא דהוי כמנורה ע' מה שנתבאר בשער יוסף חנוכה סימן ט'] ולפי הטעם הזה כתב הגר"י זילברשטיין שליט"א שכל האיסור הוא דקוא השתמשות אבל אין איסור בזה ההנאה, והוכיח דין זה מהא דכתב במשנ"ב (ס' תער"ג ס"ק יא) וז"ל: ודוקא בזה שהוא כ"פ תשמיש עראי אבל כשאינו משמש כלום רשאי לישיב בביתו בשעה שגר חנוכה דולקת עכ"ל, וביאר הגר"י דמוכח שכל שליכא מעשה שרי.

אמנם לענ"ד י"ל דליכא להוכיח כל מה שנעשה ממילא שרי ליכא בהא איסורא, הא סו"ס יש פה הנאה מהריח, וכ"ז היה רק ע"י הנר חנוכה, ועוד אף דמעילה ליכא בכה"ג אבל איסורא איכא וכמו שכתבו התוס' במס' סוכה דף נג ע"א, אהא דאיתא שם אשה היתה בוררת חיטים, ובדברי יוסף עמ"ס פסחים (דף כו ע"ב בד"ה מעילה הוא

אור יוסף חנוכה

בשו"ת ויען הכהן (ח"א סימן נ"ד) כתב להקות הגר"א כהן שליט"א אהא דפסק הגר"ח"ק שבנר ריחני שרי והרי איסורא איכא, אולם אי"ז רק לדעת הגר"ח"ק אלא לעוד כמה מן הפוסקים כדלעיל, ובגם אני אודך תשובות הגר"מ גבאי (ח"א סי' ט) כתב שבאיסור דרבנן חכמים לא אסרו.

אולם בגם אניא ודך תשובות הגר"א כהן (סימן יח) העיר על הגר"מ גבאי דא"כ אפילו במראה יצא דאין איסורא, והרי קימ"ל בנרות חנוכה שאין לנו רשות להשתמש בהן. [ושם בהערה תמה על הגר"מ גבאי שלא זכר בקשייתו ומש"כ לתרץ קושייתו בספרו].

אולם י"ל דאף שאסור בראיה מ"מ זה מדין אחר שיהיה מיוחד רק לנרות חנוכה וישדעו ושלא יאמרו דלצורכו אדליק וכמ"ש המור וקציעה לענין ברכה, שמש"ה מברכים להדליק נר של חנוכה ולא הוי ככל דין ברכת המצוות, ומש"ה גם מברכים בבית הכנסת, וראה עוד בתשובות הגר"מ גבאי שם באריכות שהביא כל דעות הפוסקים בני"ד, אולם מש"כ הגר"מ גבאי שבאיסור דרבנן ליכא איסורא, ראה בפרדס יוסף החדש (אות תריג) שהביא מהגר"ח"ק שכ"ז דוקא על איסור דאורייתא אבל באיסורא דרבנן ליכא אפילו איסורא].

בשו"ת משנת יוסף (ח"א סי' קכא) נשאל בכה"ג ושם כתב שמשמע שהשמן עצמו לבד ליכא לו ריח ורק שהוא מדליק את הנ"ח אז איכא ריח והיינו שהחום הוא מוליד את הריח וא"כ מסתבר דהדין הוא דאסור ליהנות עי"ש, אולם קשה לענ"ד דהא סו"ס אין הוא נהנה מאור החנוכה וכל האיסור הוא דוקא מהאור ואף שזה ע"י ההדלקה מחמת החום אך מ"מ זה רק גרמא בעלמא, אולם

ובשו"ת שבט הלוי (ח"א סי' קס"ד) כתב שאי"ז בכלל האיסור להשתמש מנרות חנוכה משום שאין נחשב להנאה משום שאין הנר עצמו עומד לשייכות הריח, וזה שרי וכמו שכתב בהש"ך (יור"ד סי' קח ס"ק כ"ז) שכל דבר שאין עומד לריח אין איסור בריח, וכתב שם שאפילו שהש"ך דחה דין זה מ"מ אסיק שם שכ"ז באקציה וא"כ בני"ח ובודאי לא אקציה מהריח ורק מהנר עי"ש, וקשה ע"ז דהרי המשנ"ב לא הביא טעם זה והביא רק ב' טעמים כדלעיל, ורק בתוס' רא"ש (שבת דף כב) כתב האי טעמא דאסור להשתמש לאור נרות חנוכה משום שאקציה למצוותו, והביאו במאירי.

ועי"ש גם בפני יהושע שהביא שרש"י פליג ע"ז. אולם י"ל דאף דליכא האיסור משום דאקציה כוונת השבט הלוי דאין זה נאסר מעיקרא דדינא דהרי ברור דבכה"ג לא אקציה ודו"ק.

ועי"ש עוד בפרדס יוסף מה שהביא תשובת השבט הלוי שכתב להגר"א דינר שליט"א שכל האיסור שהוקצה למצוותו רק מהאור ולא מהנר, אולם יש לבאר בדבריו דהא אקציה למצוותו אז לכאורה נימא דהכל אקציה, וזה נכלל בכלל השמן שהוא עתיד להדליק ופשוט, אולם כדעת השבט הלוי כן דעת הגרשז"א והגרנ"ק שכל האיסור דוקא מהאש, ולא מהשמן, ויל"ע עוד בזה.

ובשער יוסף (בהערות לבעל הפרדס יוסף עמ' עט) הבאנו דעת הגר"מ מאזוז שליט"א שהרי קול מראה וריח ליכא בהו משום מעילה וזה אכתי קשה מדברי התוס' ויל"ע עוד בדעתו.

והנה

אור יוסף חנוכה

סי' כה) ובשו"ת מועדי ניסים (ח"א חנוכה סימן מג) ובגם אני אודך תשובות הגאון רבי יקותיאל ליברמן שליט"א (סי' קל) שכתב להתיר עי"ש.

גם משמה בדברי החשוקי חמד שדן בכה"ג שאיכא ריח לפני, ואפ"ה דן, ויש לדון עוד בזה. וע"ע בכ"ז בשו"ת שואלין ודורשין (ח"ה סימן כז), ובשו"ת ברכת ראובן שלמה (ח"ב סי' ס"ג) ובשו"ת ישיב יצחק (חלק ל"ג

אור יוסף חנוכה

סימן כ"ב - בענין הידור בחנוכה

וכן הובא בקיצור שו"ע (ס' קל"ט ס"ה) ובחסד לאברהם (מעין שני עין הקושיא נהר נ"ח) כתב חמש עשרה דרגות בחנוכה עיי"ש, ושם כתב שזה מדין זה אלי ואנוהו והוא מדינא דהידור מצוה.

והנה בלשונו של הסדר היום לא מבואר שהוא מדין הידור מצוה דא"כ היה צריך לכתוב שזה הידור מצוה עד שליש וכתב רק "כפי כוחו" וכן בברכי יוסף משמע שאי"ז אלא רק מעליותא ולא מדינא דהידור מצוה, דזה אלי ואנוהו. [והנה הגם שמדברי הסדר היום משמע שזה רק משובח אבל אין לזה את המעלה שמובא בגמ' בשבת דף כג ע"ב הזהיר בנר, וע' בספר באר שרים מועדים ח"ב חנוכה סימן י' שדן בזה לענין הידור מצוה בהא האם הוי בכלל הדין דהרגיל בנר או לא].

והנה דברי האחרונים דיח להדר במנורה של כסף, ובפשטות משמע דזהו מדין זה אלי ואנוהו זה חידוש לכאורה, שהרי לא הוי הידור בגוף האור וא"כ איך חשיב הידור מצוה, דהרי אינו בגוף המצוה, והנה מקור הדברים לדינא דהידור מצוה הוא מהגמ' בב"ק דף ט' ע"ב דאיתא שם דינא דהידור מצוה עד שליש ושם איתא ברש"י בד"ה בהידור מצוה עד שליש במצוה שאם איכא ב' ספרי תורה לקנות ואחד הדור מחבירו שיוסיף שליש בדמים ויקח את ההדור דתניא בשבת (דף קלג:) זה אלי ואנוהו התנאה לפניו במצוות, עשה לך ספר תורה נאה, לולב נאה, טלית נאה, ציצית נאה, ע"כ, ומוכח דמה דאיתא בגמ' בשבת זה מהאי דינא דהידור מצוה.

הנה כתב המשנ"ב (סימן תער"ג ס"ק יח) וז"ל: כתבו הספרים שטוב שכל אחד שיטרח לעשות לו מנורה יפה לפי כוחו וכן הנרות יעשה יפה עכ"ל, [ויש לדייק מלשונו שהקדים הידור המנורה לנרות, ומשמע דאיכא מעליותא למנורה מאשר לנרות] ומקור דבריו הם ממש"כ בספר יוסף אומץ יוזפא (אות תתכרע) ובאליה רבה (שם סק"י) ובאליהו זוטא (ס"ק טו) שהביאו בשם ספר סדר היום (סדר הדלקת נר חנוכה) שכתב שכל אחד יעשה לו מנורה של כסף, וכן הובאו דבריו בבאר היטב (סקי"ג).

וז"ל של הסדר היום: ובענין הנרות שידליקו בהן כל אחד יעשה אותם כפי כוחו וכל המהדר אותם ביותר הרי זה משובח ומי שידו משגת לעשות אותם מכסף יעשה אותם כי אין ההוצאה בהם כ"כ, וה' יודע כמה דאגתו על ענין זה ולא עלה בידי לקוצר השגה, אבל בטחתי בחסד אלוקים שיגמור בידי לעשות כוונתי לפחות מי שאין בידו לעשות כל השמונה נרות כסף יעשה אחד מהן כסף וכו' עיי"ש עוד דבריו.

ובספר מטה משה (סי' תקפ"ט) הביא שכן נהג רבו המהרש"ל שהיה מדליק במנורה של כסף, וכן הוא במקור חיים (ח"ב עמ' תקלד ד"ה באם) וכן הובא שם בבאר היטב, [ולכן המשנ"ב לא כתב האי דינא, משום שהוא לא כתב מילי דחסידותא וסמך בזה על הבאר היטב ועל השע"ת, וכמו שכתב בנו של הח"ח עי' מה שהבאנו בשער יוסף בדין הזכרת שמו בסוף שמו"ע].

וכן הובא בברכי יוסף (סי' תרע"ג אות ד') שאין ידו משגת יעשה מנורה של כסף,

אור יוסף חנוכה

בשיח יוסף ח"ח ועי"ש שהבאנו בזה עוד כמה טעמים] ועוד דהתם אי"ז גוף המצוה דהמצוה היא לשבת בסוכה מדין תשבו כעין תדורו [ואף דיש שדנו אם יש מצוה בעשיית הסוכה ונפק"מ לשהחינו עי' בשו"ת מעשה נסים ח"א שמביא בזה י"ח נפק"מ ובכתובים הוספנו ע"ז עוד ד' נפק"מ].

ומ"מ חזינן מדברי הגמ' דחשיב מצוה לענין הא, וכן יש להוכיח משופר שהרי בשופר עיקר המצוה היא לשמוע את קול השופר [וכמו שייסדו באחרונים להדיא מדברי הראשונים ולכן יוצאים אפילו בגזול] ומ"מ מוכח דכוין דזה ששיך לגוף המצוה איכא בהא דין הידור, וא"כ ה"ה הכא לענין המנורה, וכמו שמוכח מרש"י גם לענין הטלית, ומה שרש"י כתב את שניהם בא לומר לן דשניהם שוים כיון דלאחר דאיכא חיוב להטיל ציצית בהאי טלית הוי מצוה, [וע"ע בדברי עמ"ס ב"ק סימן לג מש"כ בדין זה אלי ואנוהו ודין הדיור מצוה באריכות].

והנה בדבר אברהם (ח"ב סימן כה אות ג') שכתב שלענין גר במילתו אין דין זה אלי ואנוהו לענין ציצית שמבואר בגמ' בשבת (שם) משום שמילת גר אינה מצווה אלא רק הכשר להכניסו לברית, ולכן לא שייך לומר בה דהתנאה במצוות, וכתב: דאטו נימא התנאה במצוות שיהא האיזמל נאה ושיהא המקווה שטובלים בו נאה, ושם בסוגריים דן לענין דברי רש"י הכא וכתב לתממוה מה שייך הידור בטלית הרי אי"ז המצוה, אלא רק הציצית, והקשה כמו שכתבנו שהרי בגמ' בשבת (שם) כתוב רק טלית ולא ציצית.

וכתב הדב"א: ואפשר דדמי לכורכו בשיראין נאין כס"ת, אמנם במכילתא (פ' בשלח) שהוא מקור המאמר לא נאמר

והנה מה דאיתא בגמ' בשבת כ': דתניא זה אלי ואנוהו התנאה לפניו במצות עשה לפניו סוכה נאה ולולב נאה ושופר נאה ציצית נאה ספר תורה נאה וכתוב בו לשמו בדיו נאה בקולמוס נאה בלבלר אומן וכורכו בשיראין נאין אבא שאול אומר ואנוהו הוי דומה לו מה הוא חנון ורחום אף אתה היה חנון ורחום ע"כ, [והנה מהא דכתבה הגמ' בלבלר אומן משמע דאם הלבליך עושה את המצוה יותר בהידור לא יקים בהא דין מצוה בו יותר מבשלוחו בספר תורה וה"ה בשאר מקרים] עי' בחשוקי חמד חנוכה סימן א' בהערה שם מה שהביא מהגר"ח ק"ק בזה, וראה בספר אלא] ובנושא זה ע"ז עוד מה שנתבאר באריכות בשער יוסף בדין מצוה בו יותר מבשלוחו].

ומ"מ מדברי הגמ' שכתבה כמה דברים שרש"י לא כתב, אבל מה שיותר חידוש הכא שרש"י הוסיף כמה דברים שלא כתובים שם בדברי הגמ' בשבת, ממש"כ בטלית ששיך בה דין הידור מצוה, שהרי אין שום מצוה חיובית לעשות טלית אלא רק למיש שי לו בגד של ד' כנפות, דצריך לשים ציצית בה, וא"כ מהכ"ת דנימא בהא דין זה אלי ואנוהו, ומה שיש לומר בפשוטו דסו"ס הוי מצוה, ולכן י"ל דהוי בה דין דזה אלי ואנוהו.

ובעיקר דברי רש"י הללו תמה כן בשו"ת אגרות משה (או"ח ח"א סימן קפ"ז) וכתב שהכוונה בדברי רש"י לטלית של תפילה וזה עדין קשה מנ"ל, ואולם י"ל דמה שרש"י הזכיר כן דהרי גה"מ שם אמרה סוכה נאה והרי שם אף דאיכא בגמ' בסוכה דף י' דיש דין לעטרה כלים נאים וכו', מ"מ התם אין זה מחייב דהטעם משום זה אלי ואנוהו דאפשר דהוא משום תשבו כעין תדורו וכך כבר כתב בשו"ת הרשב"א עי' מה שהבאנו

אור יוסף חנוכה

ולשיטת הגרי"ז קשיא מדברי הגמ' בשבת שכתוב שם בדיו נאה ובקולמוס נאה, והרי שם הוא רק מכשיר מצוה ואפ"ה מוכח דהוי ביה דין זה אלי ואנוהו.

וביאר הגרב"צ פלמן זצ"ל לפי מש"כ בשפת אמת שהכתיבה עצמה גם היא מצוה שהרי איכא מצוה לכתוב ס"ת, ולכן יש לעשותה באופן מהודר, אע"פ אע"פ שאין ההידור ניכר לאחר הכתיבה.

ועוד ביאר שם שבס"ת שע"י הקולמוס נאה הוא הכתב נאה.

ולענ"ד קשה משיראי נאי הרי איננו גוף המצוה, וא"כ קצת קשיא לדברי הגרי"ז ובע"כ דאיכא הידור חיצוני של המצה, וא"כ ה"ה בחנוכה.

וכל מה שנראה עוד לבאר בכ"ז דאין זה בכלל מדין הידור מצוה ואיכא להוכיח הכי ממש"כ בספר נר חנוכה (פ"ו הערה ב') להקשות מהא דאיתא בשו"ע ס' תרנ"ו דהידור מצוה הוא עד שלישי, וא"כ מסתמא מנורה של כסף היא הרבה יותר יקרה מכל נרות חנוכה, וא"כ הוי בודאי יותר משליש מצוה, וא"כ כתבו הפוסקים להדר במנורה של כסף, וכתב שם ששאל קושיה זו את מרן שר התורה הגר"ח קניבסקי שליט"א וענה לו: שלישי היינו דוקא בהידור המצוה כגון שיש לו אתרוג בשיעור מצומצם מצוה להוסיף עד שלישי כדי לקיים המצוה באתרוג מרווח שהוא מהדור יותר, אבל מנורה של כסף אי"ז "הידור מצוה" אלא "כבוד המצוה" ובשביל לכבוד את המצוה ראוי להוציא ע"ז אף יותר משליש עכ"ד, והנה בעיקר הדין הידור מצוה הוא דינא דזה אלי ואנוהו, וכמו שהארכנו דבבר"י בב"ק שם,

אלא לולב נאה, סוכה נאה ציצית נאה, תפילה נאה, אבל סיומא דכורכרין בשיראין נאין ליתא, וכן הובא בירושלמי בפאה (פ"א ה"א) אבל במס' סופרים (פ"ג ה"ג) איתא גם להא דכורכו בשיראין עכ"ד, אלא דאכתי יל"ע דבדבריו דשיראין נמי מ"מ, וי"ל דכיון שזה מייפה את המצוה, א"כ הו"ל מגוף המצוה ושפיר שייך לומר בהא דין זה אלי ואנוהו, וא"כ ה"ה הכא בחנוכה.

והנה בדברי הגמ' בשבת שלא נזכר טלית לכאורה קשה אמאי לא אמרו טלית נאה, והנה מטו בזה משמיה דהגרי"ז זל"ה שאמר שכמו שאין דין ואנוהו על הבית לנאתו משום מצות מזוזה, כך אי דין ואנוהו על הטלית לנאותה, משום מצות ציצית, משום שהבית והטלית הוי רק השכר מצוה, והחפצא של המצוה זה רק המזוזה או הציצית.

ובשלמי תודה חנוכה (סימן י"ד אות ב') הקשה מדברי רש"י בב"ק שכתב טלית, ומשמע דשייך בזה דינא דזה אלי ואנוהו וקשים דברי הגרי"ז זל"ה.

וכתב שבציצית שהיא על כנפי בגדיהן אין ענין לנאותו, וכמו שהיה בזמן חז"ל שהיו מניחים ציצית על הבגד ולבשו לשם בגד, אבל היום שאנן עושים בגד מיוחד לתת בו ציצית והוי בגד המיוחד למצוה, וא"כ הוי כחפצא דמצוה.

וכמו שכתב במשנ"ב (סי' כ"א ס"ק יב) בשם הפרי מגדים שאף דשרי לעשות מלאכה שאינה מגונה בבגד של טלית קטן, מ"מ בבגד של טלית גדול כיון שהוא מיוחד למצוה, איכא בהא איסורא, וא"כ רק ע"ז כתב רש"י הדין דזה אלי ואנוהו.

אור יוסף חנוכה

באדם שיש לו סכום מצומצם ורוצה להדר במצוות אך יש לו אפשרות לקנות אחת מהשניים אין מנורה לחנוכה מכסף טהור או מגילת אסתר מהודרת שנכתבה בכתב מיוחד, ושם הביא מש"כ לו בזה גדולי הפוסקים [הגר"מ מאזוז שליט"א, הגר"א נבנצל, הגר"ש א שטרן] שמגילה עדיפא, ועיקר טעמם הוא שחנוכה זה תשמישי מצוה משא"כ מגילה שזה תשמישי קדושה וכן מגילה מהדורת זה הידור בגוף המצוה משא"כ בחנוכה שאינה הידור מגוף המצוה עכ"ד עי"ש, וע"ע בזה בגם אני אודך חנוכה, ומבואר דהחנוכה אינה מדין הידור מצוה, משום שזה רק הידור למכשיר המצוה, ובע"כ דאין חובה להדר מדין זה אלי ואנוהו וכנראה דלא דמי לסופר נאה אלא דמי החנוכה לשיראין נאין, אלא דזה גופא יל"ע דאם חזינן ששיראין נאין גם חשיב זה אלי ואנוהו א"כ ה"ה הכא, שסו"ס זה חביבות למצוה, ואולי הגמ' באה לומר דשיראין נאין זה גם נכלל בדין דזה אלי ואנוהו, אבל יש סדר עדיפויות ולכן לפי"ז מיושבת שיטת החסד לאברהם שכתב שזה מדין זה אלי ואנוהו ואולי לפי דבריו ההידור בזה שוה [אך מה שיש לעי' בעיקר ספק זה דסו"ס י"ל דהוי כדין דאין מעבירין על המצוות וכיון שעכשיו מגיע חנוכה א"כ י"ל שיהדר בזה ועד פורים ירחם ה', ויזדמנו לו עוד מעות כדי שיהיה לו מגילה עם כתב נאה ביותר, ועי' בגם אני אודך תשובות הגר"י ליברמן שליט"א (סימן נ') שכתב שבמגילה אפר לצאת מהש"ץ עי"ש, ולכן שפיר לפי שיטתו י"ל שיהדר בחנוכה, ופלא שבפרדס יוסף לא הביא שיטת הגר"י ליברמן שליט"א ועי'].

והנה מה שכתבו הפוסקים שיש לדון להדר בכלי כסף כ"ז פעם שהיו שמים את השמן הפתילות בתוך הכלי כסף, אבל היום

ומ"מ מבואר חידוש דהוא מדין כבוד המצוה, ולפי"ז אינו מדין זה אלי ואנוהו, כיון דמהאי דינא אין צריך בכלל להדר, או שיהיה מותר להדר רק עד סכום מסוים.

והנה בשו"ת חתם סופר (או"ח סימן קפ"ז) והביאו בביאה"ל (תרל"ח ד"ה כל שמנה) שמבואר דנוי מצוה הוא מעלה בעלמא, ואינו חיוב, וכן מבואר בחידושי החת"ס (דף לה:): אפילו אם האי דינא דזה אלי ואנוהו הוי מדאורייתא היינו שהמצוה תהא מהודרת אבל להדרה מבחוץ, כגון נוי סוכה אינו אלא מידת חסידות, עי"ש, ולכן שרי לקחת אתרוג מהנוי סוכה, בא' שאין לו אתרוג אחר, וא"כ כיון דהוי רק מידת חסידות, א"כ ה"ה הכא, וכ"ש הכא דאין זה בגוף הפתילות.

ולפי דבריו מיושבים דברי הרמב"ם במה דהקשנו בדברי יוסף (שם) שכתב הרמב"ם בפ"א מהל' בית הבחירה הי"א שכתב "ומצוה מן המובחר לחזק את הבנין ולהגביהו כפי כח הציבור שנאמר וכו' ומייפין לפי כוחן אם יכולין לטוח אותו בזהב ולהגדיל במעשין הרי זה מצוה" ועי"ש מה שהבאנו מהאחרונים דזהו מדין זה אלי ואנוהו, אלא דזה קשה דהרמב"ם לא כתב האי דינא מצד האי דינא דזה אלי ואנוהו, והיינו דהוי מצוה רשות אבל לא הוה חיוה, כי זה הידור מבחוץ, וכן לפי"ז יש ליישב דברי הרמב"ם בסוף הל' איסורי מזבח שהוה רק מצוה ולא הוה חיוב, ולכן הרמב"ם לא כתב משום דין זה אלי ואנוהו].

והנה יהיה נפק"מ בגדר ההידור במנורת כלי כסף ע"פ מה שנסתפק הגאון האדיר רבי גמליאל רבינוביץ שליט"א בספרו פרדס יוסף החדש על המועדים חנוכה (אות תרעא)

אור יוסף חנוכה

חשובים לכלי לענין נר חנוכה, וכתב שם שזה תלוי במה שחידש המהרי"ל מה קרוי הכלי האם רק השמן והפתילה והאור או גם הכלי, וא"כ שפיר לפי צד זה זה חלק מהכלי, ועי"ש באבני נזר דתלי במח' ראשונים, וא"כ לפי הצד דמהני שפיר דמי גם הכאף, שפיר שייך להדר גם בכלי כסף, ושייך בזה דין "זה אלי ואנוהו" כיון שזה טפל למנורת הכסף, ולכן שפיר כתבו הפוסקים שיש להדר בכך.

אולם בספר מאורות נתן (סימן מ"ז אות י"ב) כתב דאין לומר שכיון שכל המנורה מכסף הוא מקיים בזה מצות זה אלי ואנוהו, משום דהעיקר הוא הגביעים ולכן יש להקפיד שיהיו הגביעים של כסף, וכן משמע בעובדא דמהרש"ל שקנה שרגות קטנות של כסף, ובלייל שני התחיל להדליק בה ובירך עליה שהחיינו, וכן לכא' מפורש בסדר היום, וכן משמע במקור חיים.

וכן בשו"ת תשובות והנהגות (ח"ה סימר נ"ג אות א') כתב וז"ל: והרוצה לקיים ההידוק להדליק במנורה של כסף במילואו ידליק ג"כ בכוסות מכסף, ושכר כפול ומכופל שבכלל ההידור הוא גם הכלי שבו השמן והפתילה והיינו הכוסות עכ"ל.

אולם הגרשז"א, הו"ד בהליכות שלמה (עמ' רפה) שבטלי, וכן דעת הגריש"א והו"ד בקונטרס שיעורי הלכה (עמ' טז), הגר"ח קניבסקי והו"ד בקונטרס גם אני אודך חנוכה (עמ' ו), וכן בשו"ת שבט הלוי (ח"ח סימן קנז), ובהליכות אבן ישראל (חנוכה) שאינו מבטל בזה את ההידור של הדלקת נ"ח, וכ"כ בחוקי חיים (תשע"ט), וכן מבואר בשו"ת שבט הקהתי (ח"ה סימן קיד אות ב).

ששמים זכוכית אפשר דאין זה הידור כלל, דהרי הוא שם את זה בכלי אחר [והנה איכא בהא עוד שאלה הרי זה כלי שאין ראוי לעמוד מאליו וא"כ קשיא איך מדליקים בו, הרי אינו ראוי לעמוד מעצמו, ובשדי חמד (מערכת חנוכה אות ז) כתב שיש לחוש בזה, אולם דחה כן מפ"ד דכלים ה"ג, וכן בשו"ת שדה הארץ (ח"ג סוף סימן מא) ובזה ישב בשלמי תודה חנוכה סימן י' אות ב' שכיון שזה נעשה מתחילתו כדי להשתמש בו כך, א"כ נחשב כלי שיכול לעמוד מעצמו בלי סמיכה עי"ש מה שמוכיח כן מדברי השו"ע באו"ח סימן קנ"ט ס"ב לענין נט"י ועי"ש שמביא לזה כמה ראיות, וכן כתב הגר"א וייס שליט"א מח"ס מנחת אשר, והו"ד בקובץ דרכי הוראה סימן ו' אות ג', אולם בשו"ת שבט הלוי (ח"ח סימן קנז) שכתב שאם באמת צריך כלי אין להדליק בזה, וע"ע בספר נר חנוכה, אולם לענ"ד נקרא שבטל, ודו"ק].

ובשלמי תודה (שם אות ג') דן בזה, וכתב שמשתבר שבטל לכלי כסף ולא איבד את המעלה של כלי כסף [ולפי"ז ביאר דסו"ס איכא ליה גם תורת כלי ע"י בסוגרים לעיל] אולם לענ"ד יי"ל דסו"ס אף דאיכא זכוכית רואים דיש כאן הידור מצוה וחביבות ונוי ויופי למצוה, ואדרבה אם ישים את בתוך כלי כסף, אי"ז בכלל הידור מצוה, וא"כ אדרבה איכא בהא יותר מעליותא.

וכ"ז משום שעדין אי"ז הידור מצוה, כיון דאין זה מגוף המצוה, ודו"ק, וגם בעצם דברי השלמי תודה זה תלוי במש"כ בשו"ת אבני נזר (או"ח סי' ת"ק) בדברי החסד לאברהם שכתב שקליפות בצל וביצה שאינם יכולים לעמוד רק ע"י כלי אחר, לא

אור יוסף חנוכה

סימן כ"ג - הדליק ללא כונה האם יצא יד"ח

ואאמו"ר שליט"א אמר לי דאיכא לדמויי להא דאיתא בגמ' בסוכה מאדאגביה נפק ביה, וא"כ סו"ס הוא הדליק וא"כ הוא יצא יד"ח, ואמר לי דתלי במח' אי הדלקה עושה מצוה או הנחה עושה מצוה, אולם אכתי כתבנו בזה דאין זה תלוי בהאי פלוגתא.

ומה שיש לדון לענין הברכה י"ל דבכה"ג שהדליק באמצע שאמר לשם יחוד וכו' הדליק בלא ברכה דהא בעינן ברכה דעובר לעשייתן בודקא, ואולי לאחר מכן לא יהיה מהני ברכה, והנה בנ"ד יש להוכיח ממה שכתב במור וקציעה (ס' תרעב) שברכת להדליק נר חנוכה אינה ברכת המצוות אלא הברכה היא בכלל פרסום הנס והמדליק בלא ברכה לא מידי עבדף דהרואה אומר לצוורכו הדליק, ואינו ניכר דהוא קעביד כן לשם מצוה, וא"כ אפשר שהכא איכא ב' טעמים לומר דאפילו שהדליק בלא ברכה הוא כבר יצא יד"ח, א' דהא הרי אמר לשם יחוד וכו' וגם בזה מוכח דקעביד לשם מצוה ולא לצוורכו אדליק, ב' כי סו"ס אח, כ הוא בירך והנה יש לומר שבכה"ג לכאורה יכבה וידליק מחדש אך אולי איכא למימר דהוא כבר נפיק יד"ח, והטעם כי היה פה הדלקה וגם היה מוכח דהדליק לשם מצוה וא"כ כבר אולי א"צ את ברכתו והו"ל ברכה לבטלה או דלמא מכיון שלא הדליק ובירך כצורת תקנת חז"ל, וגם לא הייתה כוונה מושלמת כ"כ, אולי יכבה וידליק בכה"ג דהוא הדליק באמצע לשם יחוד.

הנה נשאלתי מהגאון האדיר רבי גמליאל רבינוביץ שליט"א מה הדין באדם שבאמצע אמירת לשם יחוד וכו' או הברה אזלא ידו ממילא והדליק את הנרות חנוכה, מה דינו, האם יצא יד"ח, או יכבה את הנרות וידליק מחדש, וכן יש לדון לענין הברכה אם יברך מחדש או לא, והנה מצד זה שכבר הנרות דולקים הנה איתא בגמ' בשבת דף כב ע"ב להסתפק הגמ' אם הדלקה עושה מצוה או הנחה עושה מצוה, והנה לצד דדהדלקה היא עושה מצוה, א"כ שפיר מצידו לכאורה הוא לא עשה הדלקה, וממילא קאזלא ידו והוא הדליק ולכאורה לא יצד ידי חובה, אבל אם הנחה עושה מצוה שפיר הנ"ח דלוק, ונעשה ע"י מעשה אדסואף בלא כוונה למעשה ההדלקה יצא יד"ח, אולם לכאורה למאי דקימ"ל דהדלקה עושה מצוה א"כ הוא לא יצא ידי חובה, וכדמסקינן שם בגמ' בשבת דף כג ע"א, ונפסק בשו"ע

והנה מצא האי דינא דמצוות צריכות כוונה, י"ל דאף אי נימא דמצוות צריכות כוונה הכא איכא כוונה למצוה דהא סו"ס הוא אתי להדליק את הנרות חנוכה ושפיר יצא יד"ח, כי בדעתו להדליק עוד חצי דקה או דקה ושפיר אי"ז כמתעסק שקימ"ל בשבת שפטור, והמעשה לא מתייחס אליו, אל דהכא זה כן מתייחס אליו, ויש לדון דאף למאי דאמרינן דהדלקה עושה מצוה סו"ס הוא יצא יד"ח, משום שכל הנידון הוא לענין הדלקה מנר לנר, אבל הכא סו"ס הוא עשה כאן מעשה הדלקה, וכיון שאין חסרון מצד הכוונה, א"כ לכאורה הוא יוצא יד"ח.

אור יוסף חנוכה

להקשות מהיעב"ץ דהא סו"ס הוא מברך שעשה נסים ושהחיינו, ובטל הטעם, ואולי עדין צריך לילך בתר תקנת חז"ל.

והנה בכה"ג שהוא מתעסק, לכא' הדין הוא דלא יצא, וצריך לחזור ולהדליק בברכה, וכן מוכח מתוס' רעק"א (ברכות פ"ב) לענין קר"ש עי"ש, וכתב בספר סוכת חיים חנוכה (עמ' רפט) שא"כ לכאורה ה"ה כאן, אולם לענ"ד סו"ס הוא בעצם מעשה הדלקה ורוצה לצאת יד"ח, ולכן הדין הוא שיצא יד"ח, ועי' עוד במש"כ בגדרים אלו בשו"ת מנחת שלמה ח"א ס"א עי"ש.

[ועי"ש] תשובת הגרש"י שלזינגר שלא יצא, מחמת שההדלקה עושה מצוה ולא נתכיון לכך, כיון שלא היה מעשה הדלקה מצידו.

וע"ע במש"כ בזה ידידי הגרנ"י בן שמעון שליט"א מח"ס מעשה נסים וש"ס, דכתב שבכה"ג לא יצא יד"ח. והגר"ב צ"ק שליט"א רב העיר רחובות, כתב לי ג"כ שבכה"ג לא יצא יד"ח.

אבל בכה"ג שהדליק באמצע הברכה נראה פשוט דסו"ס הוא באמצע הברכה וכבר התחיל וליכא שום חסרון דענבר לעשייתן ואדרבה הרי לפי הטעם דכתב המור וקציעה דהכא אינו ברכת המצוות, א"כ מוכח שלצורכו לא הדליק.

והכא בכה"ג הענין הזה נעשה בהידור [ועי"ש ביעב"ץ שכתב שלפי יסוד דבריו מובן למה מברכין על הדלקה שבבית הכנסת משום שבלי ברכה אין בזה פרסום הנס, וא"כ כל הענין הוא בפרסום הנס, ועי' מש"כ בזה בשער יוסף חנוכה, ובכתביי].

אולם הנה פסק במשנ"ב (סי' תרעו סק"ד) שמי ששכח לברך ונזכר קודם שסיים להדליק את כל הנרות יכול לברך כל הברכות ויסיים ההדלקה אבל אם כבר הדליק כולם שוב אינו יכול לברך להדליק נר של חנוכה אבל מברך שעשה נסים דלא גרע מראיה וביום הראשון גם יברך שהחיינו ע"ש, וא"כ אם באמצע הברכה הוא הדליק, יצא יד"ח, דסו"ס כיון שמוכח שהדליק לשם נר חנוכה א"צ לברך להדליק נר של חנוכה ואין

אור יוסף חנוכה

סימן כ"ד - האם צריך להדליק נ"ח בכו"ח

הרב שך זצוק"ל לבש כובע של שבת, וי"ל דהוי כיו"ט.

ובפסקי הלכות (עמ' קד) מובא מהגרמ"ש שפירא שהיה לובש הקפעתן של שבת בהדלקה, וכן ראיתי מנהג זקני הגאון רבי אליהו פורת טהרני שליט"א שנוהג להדליק עם חלאט של שבת, וכובע.

ויש להסתפק האם עדיף לדחות את ההדלקה בשביל הכו"ח או דלמא שידליק בזמן, והנה מצינו שנח' הפוסקים לענין תפילה בציבור בלא כו"ח, או תפילה ביחיד עם כו"ח, שבשור"ת אגרות משה (חיו"ד ח"ג סו"ס סח) והגרשז"א והו"ד בהליכות שלמה (עמ' יח) הגריש"א והו"ד בשו"ת אבני ישפה (ח"א עמ' מט) הגר"י יוסף בילקו"י (שבת ח"ג תשע"ב עמ' תתמד) שתפילה בציבור עדיפא, אבל דעת הגר"ק והו"ד במאיר עוד (ח"ג עמ' 108) והגר"מ שטרנבוך (ספ' תורת הישיבה עמ' לח) שתפילה עם כו"ח עדיפא, וע"ע בשיעורי מרן הגרי"ש אלישיב ברכות דף ח. ובקונטרס זכרון חיים (עמ' מא).

ויש לדון אם הכא נמי כאן, ואם היום אפשר להדליק אפילו שלא בזמן מ"מ מצינו הקפדה על הזמן ויל"ע.

הנה בקב הישר (פרק צ"ט) כגתב "ולכבוד המלאכים הקדושים הבאים לבית בשביל מצוה זו ידליק הנרות כשהוא בבגד עליון כמו שהולך לבית הכנסת". וע"ע בכה"ח (תרע"ו סק"ח)

ובס' דולה ומשקה (עמ' רלה) כתב האם צריך ללבוש כובע וחליפה בשעת ההדקה וענה הגר"ח בזה"ל: יש מקפידים ואינו חיוב ע"כ, וע"ע באורחות רבינו (ח"ג עמ' טו).

ובקובץ מה טובו אוהליך יעקב (ח"ו עמ' עז) ענה הגר"ח: ראוי להדר עכ"ל, ובספר נתיבות ההלכה (מס' 26 עמ' 215) מובא שהגר"ח קניבסקי שליט"א נוהג קודם ההדלקה ללבוש כו"ח, ואח"כ להורידם, וע"ע בספר אלא ד"א של הלכה (עמ' רכח) שמרן הגר"ח קניבסקי שליט"א מדליק עם כו"ח.

והנה י"ל דכיון שהוה מעשה מצוה יש לכבוד המצוה ללבוש כו"ח, או בגד עליון, וכן מובא בספר מבית הלוי (עמ' קכג מעגל השנה) שנוהגים ללבוש בגדים חשובים לכבוד ההדלקה, ויש שהביאו שמרן

אור יוסף חנוכה

סימן כ"ה - בדברי הגרמ"ס – בגדר הדלקה בציבור

והנה אף לשיטת הביה"ל דפליג עליה במור וקציעה וכמו שהביא בשע"ת (שם סק"ח) שאין אפשרות להדליק בבית הכנסת ללא שיהיו שם עשרה אנשים כיון שכל ההדלקה היא לפרסומא מילתא צריך שתהא עדה בשעת ההדלקה דאם אין עשרה ידליק בער"ש קודם המנחה אבל בלא ברכה והוכיח הא דבעי עשרה אנשים כדאשכח בפ"ק דכתובות לענין ברכת חתנים (ז. ע"ש, והנה אף לדבריו עצם זה שיש כבר עשרה איכא עדה וא"כ צ"ב מה ס"ל להגר"מ סוליבציק זצ"ל.

ובשו"ת תשו"ה (ח"ז סימן פ"ד הערה י"ד) כתב דלפי דברי הגרמ"ס יצא שגם בימות החול שהציבור מתפנה לביתו לאחר תפילה מנחה, ואח"כ הציבור חוזר לתפילת מעריב, אין יכולים להדליק אחר מנחה משום דפקע מנייהו שם ציבור, וקודם מעריב אין שם ציבור, ולכן אינם יכולים להדליק אז, ולכן גם בימות החול צריכים להדליק אחר תפילת ערבית קודם קדיש תתקבל, ועי"ש מש"כ לבני ספרד שאומרים קדיש לפני מעריב אז ידליקו בינו לבין ברכו דמעריב.

והנה כתב שם הגרמ"ש לתמוה שהרי המנהג ברוב בתי כנסיות להדליק במוצ"ש אחר קדיש תתקבל קודם עלינו, והנה לפום דברינו א"ש כיון שהגר"מ סוליבציק זצ"ל חידש חידוש גדול עד למאוד, ועוד דהתם בעי שיהיה דולק הרבה זמן וכמו שמבואר בשו"ת שב יעקב (סי' כ"ב) שהקשה למה מדליקין בבית הכנסת קודם תפילת ערבית הרי עדיף שידליקו לאחר תפילת ערבית כמו במגילה, ועוד דהכא דיהיה יותר קרוב לזמן

בשו"ת תשובות והנהגות (ח"ב סימן שלו) הביא דברי הגר"מ סוליבציק זצ"ל שס"ל דדין הדלקת נר חנוכה בבית הכנסת חל הציבור וכשעשרה מקובצים בבית הכנסת עדיין אין להם שם ציבור, ורק אחרי שהתפלל יחד נקראים ציבור ולכן מדליקים רק אחר תפילת מנחה (כשהגיע כבר הזמן) כי אז איכא ציבור, ולכן אז אפשר להדליק אם נשארם למעריב אבל אם לא נשארם למעריב אין להדליק אחר מנחה כי פקע מנייהו שם ציבור, ולכן במוצ"ש חנוכה הדליקו בבריסק קודם קדיש תתקבל, משום דכל עוד שלא אמרו קדיש עדין לא הסתימה התפילה, ועוד דהרי לקדיש בעינן ציבור ולכן עדיין הם מאגודים לציבור לומר הקדיש עכ"ד.

והנה לענ"ד נראה דזהו חידוש גדול דאף אם לדינא דציבור דעשרה הם לא חשיבי ציבור, מ"מ סו"ס איכא עשרה ואיכא פרסומא ניסא דהא זה עיקר הטעם להדלקת נ"ח בבית הכנסת כמבואר בבי בס' תרע"א ס"ז בטעמו השני ועוד דלטעם שהוא הדלקה מפני האורחים אך לא יהיה בעי עשרה וכשיטת הביאור הלכה (סי' תרע"א ד"ה ויש שנוהגין) שפרסומא ניסא בחנוכה אינו תלוי אם יש ערשה או לא, כיון דעצם ההדלקה היא פרסום הנס גם אין עשרה ועי"ש שהביא כמה ראיות, וא"כ מוכח דאפילו עשרה לא בעי וא"כ סו"ס מעיקר דינא יצא יד"ח, וע"ע בשו"ת משנת יוסף ח"ה סימן קי"ב שתלה המח' אי בעי עשרה בטעם ההדלקה בבית הכנסת.

אור יוסף חנוכה

מהתפילה או לא, תלוי אם סופרים ספירת העומר קודם עלינו כמו מנהג אשכנז, או אחר עלינו כמנהג ספרד, שלמנהגם הטעם שסופרים אח"כ משום שכיון שכבר התחילו תפילת מעריב א"כ הו"ל תדיר ושאינו תדיר, וקימ"ל דתדיר קודם, אך למנהג אשכנז לספור קודם עלינו לשבח ס"ל שהוא שבע בעלמא ואינו חלק מתפילת ערבית ולכן סופרים לפני עלינו עכ"ד, והנה לענ"ד יש להעיר בדבריו כמה ההערות, א' בגדר עלינו לשבח הנה זה תלוי בעיקר הטעם שאומרים עלינו לשבח, בב"ח (או"ח סימן קל"ג) מבואר שזה לתקוע בלבבנו אמונת ה' קודם שהולכים לביתנו.

אבל מהגר"א בסידורו משמע שעלינו הוא חלק מסדר התפילה, ואין זה תלוי בדברי הב"ח, ולא דהוי רק שבח בעלמא, ב' הנה מה שמנהג ספרד שסופרים רק לאחר עלינו הוא מטעם שע"פ הקבלה וכמו שמבואר בשער הכוונות (דרוש עלינו לשבח דף ז' ע"א) שאין להפסיק בשום דיבור וע"ע מה שציינו בזה בקונטרס שער יוסף ספירת העומר (ס"ב עמ' כא) עי"ש, וא"כ לפי מנהג הספרדים אין להפסיק כי זה גורם בלבול לסדר התפילה וא"כ גם למנהג ספרד אינו מצד הדין תדיר ושאינו תדיר קודם, כמבואר לעיל, ועוד דאין דבריו מובנם כלל וכי הוי מצוה ששיך לומר בזה תדיר קודם, דהא סו"ס רק מטעמא דסדר התפילה.

ההדלקה לכתחילה, ולא יהיה קרוב לרגל שיכלה וכו', ותירץ שתקנו את ההדלקה באופן שיראו אותה והיינו משום פרסומי ניסא ומשמע שצריך שיהיו שם איזה זמן ולא ספר לפני עלינו לשבח.

והנה יש לדון לענין ישיבה שעושים ערבית בתדר שיעורים, ועושים שם רק בחנוכה האם צריכים להדליק שם, וע"ש בשו"ת שיח יצחק (סימן שלח) ובהליכות יוסף (עמ' קעד) שכתבו שבבית מתפללים בו רק ערבית אפשר להדליק בו, אלא דיש לדון דאח"כ אף אחד לא נשאר שם, ובע"כ דיש להדליק לפני תפילת מעריב, ועוד דפקע מיניה שם בית הכנסת, וגם אולי עיקר הטעם של פרסומא ניסא לא שייך הכא].

והנה עי"ש עוד שיב הגר"מ שטרנבוך שליט"א מנהג זה, שסגי בזה שהם עומדים ביחד לומר עלינו לשבח, שגם האו חלק מתפיל ערבית ואף דלזה לא בעינן ציבור, מ"מ ביאר שם שכל שהתאגדו להתפלל יחד עד סוף התפילה, ואפילו לאותם חלקים בתפילה ולא בעינן להו ציבור [ולפי"ז כתב שאותם בתי כנסיות שמדליקים אחר תפילת מנחה טוב שידליקו לפני עלינו לשבח].

והנה כתב שם בתו"ה, שהאי דינא תלוי בגדר עלינו לשבח אם הוא חלק

אור יוסף חנוכה

סימן כ"ו - בדין פרסומא ניסא לגוים ולחילונים

דבילצקי זצ"ל והו"ד בקובץ מה טובו אוהליך יעקב (ח"ו עמ' כא) ועיי"ש שכתב שכ"ז דוקא בחלון ולא על פתח הבית.

והנה י"ל דאף דהגמ' נקטה כן מ"מ הענין הוא עד שתכלה רגל מן השוק וכמו שפסק מרן בס' תער"ב ס"א, עד שתכלה רגל מן השוק, ועוד דהרי רש"י כתב ליהודים שצריכים עצים דקים מהגוים וא"כ בע"כ דפרסום הנס הוא ליהודים, וכן ראה בחידושי מהרצ"א על המג"א סי' תער"ב סק"ו שכתב דלשיטת רש"י אין הפרסום לגוים אלא רק משום הישראל שקונים מהם.

וכן ראה בגם אני אודך תשובות הגר"א כהן שלליט"א (סימן י"ז אות א') שכתב להוכיח מאוצר הגאונים (שבת שם) שהביא משע"ת (סי' רל"ג) ובאוצר הגאונים (מתוך הגאניקה צד 343) ומספר הערוך (ערך תרמ"ד) דהיינו שם עצים ואין הכוונה לגוים.

א"כ בע"כ דאין הכוונה לשם של אומה וא"כ בע"כ דמיירי בפרסום הנס שיש ליהודים וא"כ ליכא הוכחה לשיטת הני גאונים דיש פרסומא ניסא לגוים.

מ"מ ראה בשו"ת התעוררות בתשובה (ח"ג סי' תנ"ז אות א') שכתב שאף דאין כ"כ ראייה מהתרמודאי דאיכא למימר דאיכא פרסום הנס לקונים ועוד שהרי"ף פירש דזה עצים ולא שם אומה, כתב שם דמ"מ נראה דאיכא פרסום הנס גם בין הגוים שישאלו מהו, ועיי" כן ידעו את מעשה הנס, ואיכא פרסומא ניסא כדכתיב ביחזקאל (לח כ"ג) "והתגדלתי והתקדתי ונודעתי לעיני גוים רבים" וכן מובא מהפתחא זוטא בספר בית

בגמ' בשבת דף כא ע"ב איתא עד שתכלה רגל מן השוק, עד אז זמן ההדלקה ואיתא שם בגמ' אמר רבה בר בר חנה אמר רבי יוחנן עד דכליא רגל דתרמודאי, ופירש"י רגלא דתרמודאי. שם אומה מלקטי עצים דקים ומתעכבין בשוק עד שהולכים בני השוק לבתיהם משחשכה ומבעירים בבתיהם אור וכשצריכין לעצים יוצאים וקונין מהן עכ"ל, וכעיי"ז מבואר בדברי הנימוקי יוסף בשבת שם.

והוכיח הגריש"א והו"ד בספר פניני חנוכה, וכן הובא משמו בס' שבות יצחק (סוף פ"ג) ששייך פרסומא ניסא לגוים. והגר"ח"ק והו"ד בגם אני אודך (חנוכה תשובה מה) וכה"ג מבואר בטעמא דקרא (סו"ס פ"ו וישב ד"ה נשאלתי הדר) אך העיר ע"ז מדברי השער הציון סו"סי תער"ב שהביא דברי החמד משה שאין פרסומא ניסא בגוים, כך משמע בדבריו, [אך אכתי ראה שם בשער הציון דלא כ"כ הסתמך על דבריו וא"כ ליכא ראייה חזקה] וכן במועדי הגר"ח (ס' תרי"ג) שמוכח דאיכא פרסומא ניסא אף לגוים.

וכן כתב הגר"מ מאזוז שליט"א והו"ד בהערות איש מצליח (ח"ו סימן תער"ב) שגם בזה יש קידוש שם שמים וכדפירש"י, וכן הובא בספר יומי דחנוכה (ח"א פ"ה הערה 31) שמלשון רש"י איכא ראייה דא"כ הגמ' היתה צריכה לומר "עד דהדרי תרמודאי וכלתה רגל מן השוק" ועוד שמסתבר שהתרמודאים חוזרים לביתם מאורח, ועיי"ש שהסכים עמו הרב הנאמ"ן עיי"ש, וכדעתם די שפרסומא ניסא אף לגוים, כן דעת הגר"ש

אור יוסף חנוכה

שאף דהיום ליכא סכנה מ"מ לא פלוג רבנן ותקנו לכולם להדליק בפנים אף במקום דאין סכנה כן כתב בשו"ת ישא יוסף (סימן קמ"א אות ג') עי"ש, ועי"ש שהביא שכעי"ז כתב במהרי"ל דיסקין (קו"א אות לד) לענין שביעית עי"ש.

אד מ"מ עי"ש שכתב שדעת הגריש"א שהיום יש להדליק בחוץ, ובאורחות רבינו (ח"ג עמ' יב) הביא מהקה"י זל"ה שכוון שפעם היה סכנה ופסק הרמ"א דבזמן הזה כלם מדליקים בפנים הדין כן לכל הדורות, ואף אם אין סכנה יצא בדעיבד ע"ש, מ"מ חזינן דאין דברי המשנה שכיר מוכרחים.

אולם ראה בשו"ת אגרות משה (או"ח ח"ד סימן ק"ה אות ד') שמתסבר שפרסום הנס לנכרים אינו כלום עי"ש מה שהוכיח כן מהחמד משה שמשמע שאפילו אם דר בין הנכרים לבדו מדליק בברכה ומשמע מדבריו שידליק בבית אפילו אם הוא לבדו, ואם נימא שיש פרסום הנס לנכרים, שילדיק בחוץ, ובע"כ דאין פרסום הנס לנכרים, ועי"ש שביאר את דברי הגמ' בשבת כמו שכבר כתב בחידושי מהרצ"א דאין הכוונה שיהיה פרסומא ניסא לגוים אלא הכוונה ליהודים שבאים לקנות מהם.

וכן מבואר בשו"ת אור לציון (ח"ד עמ' רמא ד"ה ונראה) שכתב שאין מצוה של פרסומא ניסא אלא לישראל, ובמקום שאין שם אלא נכרים א"צ להדליק בחוץ אלא ידליק בתוך ביתו וביאר הגמ' בשבת כמו שכתב בחידושי מהרצ"א וכמו שכתב באג"מ, וכן פסק הגר"ח פ"י שייברג זצ"ל שפרסומא ניסא הוא רק לישראל, והו"ד בספר סוכת חיים חנוכה.

פנחס והובאו דבריו במועדים וזמנים (ח"ב סי' קמ"א הערה א') עי"ש.

וכן יש להוכיח ממש"כ בספר הנייר (הל' חנוכה עמ' לה) וז"ל: ואינו מדליק מבעוד יום דלא הוי בהכי פרסום נס וכו' אבל בבית הכנסת שאין שם כי אם ישראל ודאי בהכי איכא פרסום הנס וכו' עכ"ל, ומשמע ששיך פרסום הנס גם לגוים.

אולם בס' נוהג כצאן יוסף (עמ' קפג) נראה מדבריו דלא שייך פרסומא ניסא בין הגוים וז"ל: וכתב אאמ"ז ז"ל במי שיש לו חלון שהולך לרחוב ידליק בחלון ולי המנהיג נראה דוקא במקום שהיהודים יש להם רח' בפני עצמו עכ"ל, ומשמע להדיא מדבריו דעיקר הפרסום הנס הוא דוקא ליהודים, ולכן ידליק רק אם יש רחוב של יהודים, אולם אכתי י"ל דכוונתו כמ"ש בלקט יושר (עמ' קנב) שהטעם בכה"ג שלא להדליק ליד הוגים שמא תבוא מזה סכנה ואז הוי גנאי למצוה עי"ש. וא"כ אפשר דלזה נתכוון בנהג כצאן יוסף, אך מ"מ אינו מוכרח.

וכן מבואר בשו"ת משנה שכיר (ח"ב סי' ר') שהביא מה שתמה בנימוקי או"ח (ס' תרע"א) מדוע לא מדליקים נרות בפתח אלא בפנים דהרי עתה אין שום סכנה וכתב שם במשנה שכיר דבע"כ שהדבר פשוט ואין צריך אריכות דברים דבדאי לא תקנו חז"ל לפרסם את הנס רק בינינו שמה לנו לפרסם את הנס לבין העמים ומה לנו ולהם ומה שהשו"ע כתב להדליק בפתח משום דאיכא נפק"מ בעיר שכולה או רובה ישראל עי"ש.

אלא דאי"ז מוכרח לומר כדבריו דהנה מצינו עוד כמה טעמים למה עדין מדליקין בפנים (וכך הוא מנהג החסידים היום), משום

אור יוסף חנוכה

מכוניות של מחללי שבת עוברים בו ואין שם מדרכה כי אם רק כביש למוכניות היכן ידליק והגר"י זילברשטיין שליט"א ענה בזה, העדיף להדליק כלפי הרחוב שמעטים הם ההולכים בו אך אם שומרי שבת דינם כמחללי שבת בפרהסיא דינם כעכו"ם, וכתב דמרש"י ליכא ראי' כמהרצ"א ואף לדע' דלעכו"ם איכא פרסום הנס מחללי שבת גריע'.

והנה דבריו ישר נסתמו שמחללי שבת גם היום הם כגוים גמורים אולם זה תלוי במח' גדולה דהנה דעת מרן החזו"א (או"ח סימן פ"ז אות יד) ובמעשה איש ח"ה עמ' לב) והגרנ"ק (חוט שני שבת ח"ב פ"מ) שחילונים הם כתינוקות שנשבו מחמת שאבותיהם פרשו מדרך התורה והם גדלו על דעתם, וכ"כ בשו"ת מנחת אשר (ח"א סי"ע אות ה') והוסיף בזה טעם אחר שמחמת כלי התקשורת שנותנים להם תמונה שלילית על החרדים וע"ע בגליון מעשה נסים מס' 2 מה שביאר בזה ידיד הגרנ"י בן שמעון שליט"א, אולם דעת הגר"ע יוסף שאין הכרעה בדבר כמבואר בגליון בית מרן (מס' 96) מה שהביא שם בנו הראשון לציון הגר"י יוסף שליט"א, אולם י"א דכיון דהם יודעים את מציאות התורה ולכן הם כגוים וכ"כ בשו"ת אגרות משה (ח"ב אהע"ז סי' ז' ענף ד') והגרשז"א (שלחן שלמה יו"ט סימן תקי"ד הערה י"ד) הגרי"א (פניני תפילה עמ' קכט) ובשו"ת שבט הלוי (ח"ב סימן קעב) אז נדברו (ח"ט סימן נה) מנחת יצחק (ח"ט סימן רו) וע"ע בשו"ת תשובות והנהגות (ח"ו סימן צ').

ומה שיש עוד להעיר בדבריו דסו"ס בכה"ג שעוברים שם מכוניות אפילו היום חול שכולם ורובם חרדים לדבר ה', מ"מ אי"ז נקרא פרסומא ניסא כי א"א כ"כ להתובנן בנרות, ולכן תמיד עדיף להדליק איפה

וכן דעת הגאב"ד ר' אשר וייס שליט"א, וכמו שנתבאר במאמרו בקובץ דרכי הוראה (סי' ז' אות ז').

וכן מבואר מדברי ר' יעקב קמינצקי זצל בס' אמת ליעקב עמ"ב שבת (שם) שכתב להקשות למה רש"י האריך כ"כ, בענין התרמודים, וכתב שרש"י הוצרך לבאר כל האריכות דהיה ק"ל לומר דהפרסום הוא שיתפרסם אצל התרמודאים דהא עכו"ם נינהו, וכי תעלה על הדעת דאנן נצריך לפרסם הנס ביניהם ולפיכך הוצרך לפרש דהפרסום הוא להקונים מהתרמודאים ואינו ישראל ניהו עכ"ד, ועי"ש שכתב שא"ש מש"כ הרי"ף דתרמודאי היינו שם עצים, ולדבריו מבואר דליכא מח' בין רש"י להרי"ף, וזה ק"ק דהרי ברש"י לא מבואר כרי"ף וא"כ אכתי צ"ב בהא.

וכן האריך בשו"ת להורות נתן (ח"ד סימן ס"ג אות ג') שעיקר חובת פרסומא ניסא אינו אלא שיתפרסם הנס בין ישראל ולא בין הגוים ועי"ש שביאר דברי הרש"י במס' שבת שהכוונה לישראל עי"ש, וע"ע בפרדס יוסף החדש חנוכה אות תש"צ.

והנה יש לדון מה הדין להדליק לרח' שמתגוררים בו חילונים שאינם שומרי תורה ומצוות והנה בשפתי איל תשובות ממרן הגרא"ל שטינמן זצוק"ל כפי שענה להרה"ג משה חלויה שליט"א (סי' מו) שמדליק להם כמדליק לגוים דאטו יש בזה פרסומא ניסא.

ובחשוקי חמד חנוכה (סי' לט) נשאל מה הדין באדם שיכול להדליק נ"ח בערב שבת קודש כלפי רחוב שרק מעטים ולכים בו או להדליק בחלון כלפי כביש שרק

אור יוסף חנוכה

רגל העכו"ם מן השוק, כי אין דין פרסומא ניסא לנכרים, משום דפרסומא ניסא עיקרו להשריש בלב כל אחד ואחד אמונה בהשגחה פרטית, והחיוב להאמין בהשגחה פרטית היא לישראל ולא לגוים.

ובשו"ת תשובות והנהגות (ח"ז סימן פ"ד אות ז') הוסיף ע"ז, שאף שמצינו שמשוכח לקדש שמו יתברך אצל הנכרים וכדאיתא ברמב"ם בפ"א מהל' גזילה ואבידה וז"ל: אבידת הגוי מותרת וכו' ואם החזירה לקדש את השם כדי שיפארו ישראל וידעו שהם בעלי אמונה הרי זה משובח ע"כ, ומשמע דקידוש ה' שייך לעכו"ם, ודוקא שאנו מקיימין מצות שהם בין אדם לחבירו כהשבת אבידה וכו' שאז מתפארים שעם היהודי נוהגים בישרות, ויש להם רחמנות, אבל במצוות שבין אדם למקום אין מתקדש אצל בזה שם שמים, ואדרבה ע"פ רוב הם לועגים עלינו, ולכן כתב שם שאין שום ענין להלדיק נ"ח כדי שיראוהו הנכרים עכ"ד.

והנה לטעם שכתבנו א"ש, וא"צ לחידושו של מרן הגר"מ שטרנבוך שליט"א, אולם יש קצת להעיר בדבריו שאצל הגוים ליכא קידוש שם שמים, דהא סו"ס ע"י זה מתקדש שם שמים אצלם, גם אם אנו עושים מצות שבין אדם למקום, וכמו שידוע הספור על נשיא ארצות הברית שראה את היהודים רוקדים בהקפות שניות עם הס"ת בחוץ, וראה כמה היהודים שמחים עם ספר החוקים שלהם, לא כמו שום עם, וע"כ כן יתקדש שמו של הקב"ה, ויש עוד לדון בזה

שבנ"א הולכים ברגליהם בנחת ע"י כן יהיה פרסומא ניסא אף אם יהיו שם מעט אנשים.

וגם נראה דסו"ס איכא פרסומא ניסא לחילונים שכולם יודעים שהיה נס, ויש חג חנוכה והיהודים נצחו את היוונים, ואצלם זה נקרא קצת בלשון אחר, אבל ס"ס איכא להם פסומא ניסא.

וראה בגם אני אודך שם שכתב הגר"א כהן וז"ל: ועכ"פ ביהודים שעדיין אינם שומרים תורה ומצוות אדרבא בהם צריך יותר לעוררם ולהאיר את הניצוץ היהודי השרוי בתוכם ובפרט אם בצד ההוא עוברים יותר שלכאורה עדיף שם ע"כ.

והנה בדברי הגראי"ל מוכח דס"ל כפוסקים דליכא פרסומא ניסא לגוים, אולם זה תלוי במח' הפוסקים גדולה איך להגדיר את החילונים וכדהבאנו לעיל.

ומה שי"ל בכל סוגיא זו לענ"ד דהפוסקים שכתבו לומר שיש פרסומא ניסא אף לגוים תלו טעם זה משום קידוש שם שמים, אולם י"ל דהכא אין הענין והמטרה בקידוש שם שמים, אלא הענין הוא בפרסומא ניסא וא"כ פרסומא ניסא הוא למי שמכיר בנס, ולא אחד שיבוא ויאמר שהיהודים מקיימים את מצות בוראם, דענין פרסומא ניסא הוא רק למי שמכיר בנס.

ושו"ר שכע"ז כתב במועדים וזמנים (שם) שהשיעור זמן של עד שתכלה רגל מן השוק היינו רק שתכלה רגל היהודים מן השוק, ולא בעינן להדליק עד הזמן שתכלה

אור יוסף חנוכה

סימן כ"ז - בדין אכילת מאכלי חלב בחנוכה

מאידך מבואר בחמדת הימים כמו ששאלת שאכל גבינה מלוחה עד שנהיה צמא ושתה הרבה יין ונתשכר ונרדם, ומשמע שקודם כל אכל גבינה מלוחה וא"כ סו"ס הוי הכ"ת ולמה אולים גבינה לזכר הנס. [ואיכא עוד מדרש שהובא באוצר המדרשים חנוכה ששם נזכר שהאכילתו והשקתו ולא כתוב מה].

והנה בבן איש חי (ש"ר פרשת וישב סעיף כד) העיר שהרי נס זה קרה מספר שנים קודם נס חנוכה, וא"כ מדוע יש לאכול בחנוכה מאכלי חלב, וביאר שמחמת שנס זה גם נעשה עם היוונים עושים לו זכר בימי החנוכה.

וא"כ לפי"ז י"ל דאף דהוי הכ"ת, מ"מ סו"ס כיון שע"י זה נעשה הנס, א"כ יש לעשות לזה זכר.

ובבני יששכר (כסלו טבת מאמר ג' ס' מב) כתב שמה שאוכלים בחנוכה מאכלי חלב, שכמו שבשבועות מבואר ברמ"א סי' תצ"ד ס"ד שאוכלים מאלכ חלב, גם בימי החנוכה שבהם ניצלו מן היוונים שרצו לבטל התורה מישראל, נחשב כע' זמן נתינת התורה מחדש, ונמצא לדבריו טעם חדש מכל הראשונים. [עוד טעם לאכילת מאכלי חלב ע"י מה שנתבאר בהקדמה].

לכבוד הבחור החשוב עדיו לפאר ישראל כמר אליהו בארי שליט"א מח"ס מאורות אליהו ועוד בכתובים.

מה ששאלתני למה אוכלים מאכלי חלב בחנוכה הרי זה היה רק הכ"ת שע"י כן יהיה צמא וישתה יין, הנה בר"ן במס' שבת דף פא ע"ב ובכל בו ובשלטי גיבורים מבואר שאוכלים מאכלי חלב זכר לנס שנעשה ע"י יהודית שהאכילה לראש הצוררים מאכלי חלב לשיכרותו וברחו כולם ע"כ, והביאו ברמ"א סי' תר"ע ס"ב, ומשמע שקודם כל השתכר ואח"כ אכל חלב, ועוד דהחלב גם גורם לעייפות כמבואר במעשה דסיסרא עם יעל.

והנה בלבוש (שם) כתב וז"ל: וי"א שיש לאכול גבינה וחלב באותן סעודות שמרבים בהם לכבוד הנס ע"כ, ומשמע דדוקא בהני סעודות ועוד משמע דלאו דוקא יש ענין לאכול גבינה, אלא מאכלי חלב, וכן משמע בקיצור שו"ע (סי' קל"ט ס"ג) שאין בזה קפידא, וע"ע בחיי אדם (כלל קנ"ד ס"ג) ובא"ר (ס"ק יח) שמשמע מדבריו דיש ענין לאכול תבשיל של גבינה.

והנה טעם הר"ן מובא להלכה במשנ"ב (סי' תר"ע סק"י) עי"ש.

אור יוסף חנוכה

סימן כ"ח - האם יש דין שואלין ודורשין בחנוכה

קודם החג הגם דלגבי שאר דברים לא מקרי חג וכן בחנוכה בהל' חנוכה.

הנה באמת שבפורים וחנוכה אין צריך לדרוש קודם ולא תקנו לזה ובפורים מבואר כן בגמ' (מגילה ד') פורים שחל להיות בשבת שואלין ודורשין בענינו של יום ופריך מאי ארי' פורים אפי' יו"ט ובתוס' ד"ה מאי ארי' פורים אפילו י"ט נמי ופי' וז"ל נראה לי דה"פ מאי אריא פורים דאין דורשין בו מקודם לכן שלשים יום דמשום הכי לדרוש בו ביום אפילו ב"ט דדרשין שלשים יום ואפ"ה דורשין בו ביום וכו' ע"ש. (ועיין לח"מ על הרמב"ם הל' מגילה פ"א הי"ג).

הנה מבואר דבפורים אין דורשין בו שלשים יום קודם ופשוט דחנוכה לא עדיף מינה לענין זה, ואין דורשין בו מקודם שלשים יום וק"ל. עכ"ד. ובשלמי תודה חנוכה (עמ' רפו) כתב ג"כ להוכיח מדברי התוס' שם שאין חיוב לשאול אבל חיוב לדרוש כן יש, ועי"ש שדן האם סגי לצאת יד"ח בחנוכה ע"י אמירת הנרות הללו, עי"ש.

אולם ראה בשו"ת האלף לך שלמה (או"ח סימן שפ"ד) שנקט הגר"ש קלוגר שגם בפורים שייך האי דינא דשואלין ודורשין, וא"כ לכאורה היה מקום לומר דה"ה בחנוכה דהרי יש הרבה הלכות ופרטי הלכות, ובפרט בזמנינו אנו שמתחדשים עוד הרבה פרטי הלכות בכל מיני פרטים שונים, לכא' יהיה חיוב, וכן לכל הפחות לענין האי דינא דשואל כענין.

וכן לכא' י"ל דאיכא חיוב לדרוש, וטעמא דהאי מילתא שייך בכל החגים, ומצינו כן בדברי הפני יהושע (מגילה שם) דאיכא חיובא לדרוש גם בהל' ראש השנה ויום

הנה איתא בגמ' בפסחים דף ו' ע"א שואלין ודורשין בהל' הפסח שלושים יום וכו', והנה דנו הפוסקים האם דין זה הוא דוקא בפסח או לאו דוקא בפסח וה"ה בשאר המועדים, דעת הגר"א בביאורו ובפרי חדש ובפרי מגדים ובמור וקציעה וכן משמע בדברי הרוקח, שיש חיוב לדרוש הל' חג בחג גם בסוכות, וכן כתב בשער הציון (תכ"ט אות ב') שכן דעת רש"י ותוס', וביד אפרים (שו"ע תכ"ט) הוסיף שכן דעת הירושלמי, אבל מדברי הבית יוסף ועוד פוסקים משמע דדין זה דוקא בפסח שהילכותיו מרובות. [וע"ע במה שנתבאר בקובץ יד יוסף ח"א]

ובתוס' במגילה דף ד' ע"א בד"ה מאי, מבואר דבפורים לא שייך האי דינא דשואלין ל' יום קודם החג, ובתוס' שם לא מבואר מדוע לא שייך האי דינא, ומ"מ הוכיח מזה מרן הגר"ח קניבסקי שליט"א והו"ד בספר מועדי הגר"ח (ח"א תשובה כ"ג) שגם בחנוכה לא שייך האי דינא, וכך נראה לכא' מסברא, [עוד בדין שואלין ודורשין ע"י דברי יוסף עמ"ס פסחים שם].

וכן ראה בקונטרס חסדי אבות (סימן י"ז, שנדפס בסוף ספר יכין דעת) כתב דבחנוכה אין נוהג דין זה מק"ו שאם פורים שהוא מדברי קבלה אינו נוהג, ק"ו בחנוכה שאינו אלא מדרבנן ואף לא קראוהו יו"ט. וכן מבואר בשו"ת ציץ אליעזר (חי"ז ס"א) שלא שייך האי דינא בחנוכה שהרי בפורים דהוי כיו"ט לא שייך האי דינא.

וכן מבואר בשו"ת משנה הלכות (חלק י"א סימן תקמ"ז) על דבר השאלה אי פורים נמי צריך לדרוש בהל' פורים שלשים יום

אור יוסף חנוכה

שמבואר בשו"ת שלמת חיים (או"ח סימן רסה) [וע"ע בספר ראשית העבודה להר"י סגל (עמוד קמג) מה שהעיר בזה].

ולמעשה כתב שם ברבבות אפרים, דבשו"ת ציץ אליעזר הסידק לדינא שגם בחנוכה ישנו חיוב דרישה בענינו של יום דקבעוה לענין זה כמו שאר ימים טובים א"כ כבר הורה זקן דשואלין ודורשין ל' יום לפני חנוכה וא"כ יוצא דבחנוכה כן ובפורים לא וצריך א"כ ביאור בזה עכ"ד. ומבואר דהאי דינא שייך גם בחנוכה.

וכן בשו"ת קול מנחם (א שפה-ו) העלה שיש לדרוש גם לפני חנוכה ופודים בהלכות כיוון שקוראים להם יום טוב אולם ציין ששלושים יום לאו דוקא אלא יש לדעת המעשה אשר יעשון ומעלה גדולה לפדסם את הנס ע"כ.

וכן ראה בספר חנוכה בציון (עמ' צט) כתב להביא האי ענינא דיש ללמוד הל' החג קודם החג, וכמו שמבואר בדברי השל"ה הקדוש (מס' שבת תוכחת מוסר ב) וז"ל: מחשובתיו יהיו קודשות וטהורות דבוקות בו יתברך ובכוונות עיון התורה וכוונת המצוות וכו' דהיינו בשעת עשיית המצוה הזאת אשר דינה כך וכך אעשנה בהתעוררות ובשמחה וכו' ואז נשלם דיבור ומחשבה ומעשה עי"ש.

ועוד כתב שם הגר"ץ שליט"א: וכן העידו רבים מגדולי ישראל על הנהגה קדושה זו של לימוד הלכות חנוכה וענייניה קודם החג, וכך היה מנהגו של מור אבי ז"ל שבוע ימים קודם ימי החנוכה היה מעיין בהלכות חנוכה בהרמב"ם, שלחן ערוך ולבוש, וכן בספר חמדת ימים, והיה מתענג על דבריהם ואומר לנו חידושים נפלאים מדבריהם,

הכיפורים, וכתב שם דא"כ ה"ה בחנוכה ובפורים דאיכא בהם הרבה הלכות, אולם לזה לא צריך ל' יום, וכמו שכתב מרן הב"י בב"י (ס' תכ"ט) שאין צריך ל' יום אלא בפסח שדיניו מרובים כגון הגעלת כלים וכו' אבל בסוכות לפי הענין, וא"כ ה"ה הכא.

וכן מבואר בדברי מרן הבן איש חי בספר בן יהוידע (עירובין דף נד ע"א ד"ה רבא אמר עשה מועדים לתורה) שגם בחנוכה איכא חיוב לדרוש ל' יום לפני החג, וז"ל: רבא אמר ענשה מועדים לתורה, נראה לי בס"ד הכונה שתלמוד הלכות פסח בפסח הלכות עצרת בעצרת הלכות ר"ה בר"ה הלכות יוה"כ ביוה"כ, הלכות חג בחג הלכות חנוכה בחנוכה הלכות פורים בפורים, ע"ש, ומבואר דאם איכא דין לדרוש הל' חג בחג דהיינו דאיכא האי דינא דדורשין ומסתמא איכא גם להאי דינא דשואלין, והביאו שכן נהג הגאון רבי אריה צבי פרומר הי"ד בעל הארץ צבי, ששבועים לפני חנוכה החל לעסוק בסוגיות בהל' חנוכה [הובא בספר גאוני פולין האחרונים עמ' רכ רכא]. וכן מובא בקובץ מה טובו אוהליך יעקב ח"ו עמ' פא, שעננה הגר"ח שתמיד איכא חיוב ללמוד ההל' קודם החג גם בחנוכה.

ובשו"ת רבבות אפרים (חלק ז' עמ' תנב) נשאל בזה, וכתב להוכיח שם מדברי רבינו ירוחם (תולדות אדם נתיב התשיעי) שכתב וקבעום לדורות להיותם ימים טובים לקרות בהם ההלל ולהזכיר דינם ולהודות עליו ע"כ, והוכיח מדכתוב ולהזכיר דיניו משמע שגם בחנוכה איכא להאי דינא דשואלין ודורשין ל' יום קודם החג, ולענ"ד אינו ראייה כלל והכוונה להזכיר דיניו היינו בזמן החנוכה שאז איכא חיובא לדרוש בהל' חנוכה כדין הא דשואלין בכל חג וחג, וכמו

אור יוסף חנוכה

בנועם זיו קדושת הימים הממשמשים ובאים שיעסקו כבר בתחילת החודש בספרים הקדושים מענייני חנוכה אורות חיים הכנה לימי החנוכה אות א ע"ש עוד. וראה עוד בספר "ימי הקודש" (חנוכה פ"א סעי' ד') שיכין אדם את עצמו לפני החג ע"י לימוד ההלכות השייכות לחג ע"ש.

וע"ע בשו"ת מנחת יצחק (חלק ז' סימן ג') ובשו"ת שבט הלוי (ח"ה סימן פג) ובשו"ת שואלין ודורשין (ח"א סימן כ"ג), ובס' רץ כצבי (פסח חנוכה סימן א') כתב דלפני זה אין את האי דינא אולם בפורים ובחנוכה עצמם לכאורה יש חיוב שואלי ודורשין ע"ש. והסברא בזה ראה מש"כ בקונטרס חנוכה ומגילה להגר"ח"א טורציץ זצ"ל שדייק מרש"י שיסוד הל' חג בחג הוא משום פרסום הנס ולכן כתב רש"י דהאי דינא הוא לדרוש ברבים וכן מוכח מתוס' שכתבו דכשחל בחול ליכא הך חיובא משום שכבר נתפרסם הנס וא"כ בחנוכה כן יש ענין לפרסם את הנס וללמוד הל' חנוכה, וע"י זה איכא פרסומא ניסא.

וע"ע בפרדס יוסף החדש חנוכה בהקדמה, וראה עוד מה שהבאנו בבאר יוסף תשובות הגאון רבי גמליאל רבינוביץ שליט"א, שכתב לן בזה"ל: אמרתי בדרך צחות שכבר אחרי שמחת תורה ראיתי שמוכרים סופגניות ולכן בוודאי שמותר כבר ללמוד הלכות חנוכה... ע"כ.

מתובלים בענייני קבלה, ובדברי רבינו האריז"ל בשער הכוונות ועוד עכ"ד.

וכן בספר הליכות שלמה (חנוכה פרק יד עמ' עו) כתבו שם שמרן הגרשז"א זצ"ל כמה שבתות לפני חנוכה החל לעסוק וללמד בשעת הסעודה שלחן ערך עצם משנ"ב הל' חנוכה, [וכן זכרוננו שנוהג זקני הגאון רבי אליהו פורת טהרני שליט"א].

וכן ראה בספר בית הלוי (פרשת ויגש פתיחה לחנוכה) כתב: יען כי במדינות אלו ראיתי נוהגין ללמוד בימים אלו בשלשה דפין שבפרק במה מדליקין המדברים בהלכות חנוכה ע"כ, ומשמע דהוא גם מדינא דהל' חנוכה.

וכה"ג מבואר בילקוט יוסף (חנוכה עמ' נג) וכתב שם עוד: וכן נהג הגה"ק ר' יחזקאל שרגא ליפשיץ הלברשטאם מסטרופקוב זצ"ל שכמה שבועות קודם החנוכה נהג לעסוק בשיעורים ולימודים בענייני החנוכה הליכות קודש וכן מובא על הגה"ק ר' חיים מאיר הגר בעל האמרי חיים מויזניץ שמשמחת תורה עד חנוכה נהג לדבר בעיקר על חנוכה וכן נהגו האדמורי"ם לבית נאדבורנה זצ"ל שהחל משבת מברכין חודש כסליו כבר החלו דברות קודשם סובבים בענייני חנוכה וספרי הלכה וחסידות מענייני חנוכה אינם משים מעל שולחנם וכך היתה הוראתם בקודש למבקשי ה' החפצים לחוש

אור יוסף חנוכה

סימן כ"ט - האם הדליקו נרות חנוכה בבית המקדש

והנה משמע מדברי הגר"ח קניבסקי שכן הדליקו וכמו בבית הכנסת והנה לכאורה זה שמדליקים כמו בבית הכנסת זה מילתא דפשיטא הרי גם שם היו מתפללין כדמשמע בסוף מס' סוכה, וגם שיהיה עבודה שחשיבא כתפילה, והנה מטרת ההדלקה בבית הכנסת מבואר בבית יוסף סימן תרע"א ב' טעמים, א' מפני האורחים שאין להם בית דומיא מה שמבואר לענין קידוש בבית הכנסת, ב' כדי לפרסם את הנס בפני כל העם ולסדר את הברכות לפניהם, שיש בזה פרסום גדול להי"ת כמו שמברכים אותו במקלות וכמו שמשמע בשו"ת הריב"ש סימן קיא.

וא"כ סו"ס לטעם השני שייך להדליק אף בבית המקדש דהוי פרסומא ניסא הגדול ביותר בעולם, ואף שכל ורוב הפוסקים הסכימו שכל מקום שמתאספים בציבור אין להדליק שם בברכה, [עי' בזה רשימת עשרות הפוסקים בארוכה כפי שהביא בפרדס יוסף החדש אות ת"ק, עי"ש.

מ"מ הכא שאני ופשוט, וכמו כן מצינו שיש להדליק בכותל, דהא סו"ס מתפללים שם, וכמו שמבואר בשו"ת אז נדברו ח"ו סימן ע"ה, ובשו"ת רבבות אפרים ח"ד סימן קסג אות סו, ובמועדים וזמנים ח"ח סימן קז, בל כ"ז דוקא איפה שמתפללים, וכמו שכתב בספ' מצות נר איש וביתו ח"א עמ' קיב].

וכן צ"ל שהדליקו בעזרות ואיפה שישנו זקני בית אב ופרחי כהונה ויש להסתפק אם השתפפו או שהכל היה מבדק הבית ויל"ע.

הנה תקנת נר חנוכה נתקנה כבר בזמן בית המקדש השני כשהחשמונאים כבשו את היוונים וקבעו לשנה הבאה ח' ימי החנוכה כדאיתא בשבת דף כא: וברמב"ם בפ"ג בהל' חנוכה ה"א, שהיה כ"ז יותר מ200 שנה לפני ברור כן.

וכן מרן הגר"ח קניבסקי שליט"א בספר דרך חכמה על הרמב"ם הל' בית הבחירה (פ"ז ה"י בביאור הלכה בד"ה של ח' קנים) וכתב שם שבבית המקדש עצמו מסתבר שלא הדליקו וגם מסתבר שהיה בזה משום בל תוסיף מחמת שהיה שם את המנורה והקשה שם הרי שלמה עשה עשר מנורות ואיכא למ"ד במנחות (צ.ט.) שעל כולן היו מדליקין שאני התם דכתיב "הכל בכתב מיד ה' עלי השכיל" אבל בלשכות שהיו אוכלים מנחות וקרבות וגם היו צריכים להיות שם כל הלילה ולהשגיח על הקרבת האימורים.

כתב בזה הגר"ח: שהיו מדליקים על פתח הלשכות ולא סמכו על מה דמדליקי להו בתוך ביתם, כיון שאכלו שם ביום הזה ורצו לשמוע הברכה, ועוד כהן שאין לו אשה איך יצא, ובוודאי שיכולין להדליק שם אע"פ שלא אכלו כמו שאנו מדליקים בבית הכנסת, וכ"ש שאכלו וישנו שם נקיני בית אב ופרחי כהונה, ועי' ברמב"ם פ"ה מבית הבחירה הי"ב שהער"ש היו מדליקין שם נרות וצ"ע, עתכ"ד של מרן הגר"ח קניבסקי שליט"א.

ויש מה לעי' בדבריו אמאי ס"ל דיהיה בזה בגדר בל תוסיף, הרי האי נרות נתקנו על הנס, ואינו בכלל לגדר דבל תוסיף.

אור יוסף חנוכה

וכל מה שתקנו הוא לאתר חורבן הבית שאז פסקה ובטלה ההדלקה בבית המקדש אז תקנו מצות הדלקה נ"ח לכ"א ואחד, והוסיף שגם אז נהגו דוקא להדליק בבתי הכנסיות ובמקומות הציבורים ולא בבתי ישראל עי"ש עוד בארוכה בדרכו החדשה.

והנה לפי דבריו א"ש שלא נצטרכו בכלל להדליק בבית המקדש, אולם דבריו מחודשים עד למאוד, כאשר תמה עליו מרן הגרש"א שטרן שליט"א בקובץ שערי הוראה (חלק י"א) וז"ל: דהרי מכמה מדרשות ודברי חכמינו הראשונים מפורש להדיא שחכמי הדוא ההוא הדלקת נ"ח, וברר שגם מכלל התקנה עי"ש עוד, וא"כ עדין יש לחקור בגדרי ההדלקה בבית המקדש.

והנה כ"ז משמע מדברי הגר"ק דהיו מדליקים בבית המקדש.

והנה הגר"מ שטרנבך שליט"א במועדים וזמנים (ח"ח סי' פ"ט) כתב בגדר ההדלקה בבית הכנסת וכתב כדלהלן: שלא תקנו חכמים מעיקרא את מצות הדלקה ורק קבעו ימים אלו להודות ולהלל, וזה התקנה כמוש משמע בפיוט של "מעוז צור" שהתקנה הייתה "קבעו שיר ורננים" וא"כ לא היתה התקנה בכלל להדליק ודייק כן ג"כ מלשון הרמב"ם בפ"ג מהל' חנוכה שחכמים באותו הדור קבעו לימי שמחה והלל "ומדליקין בהן נרות" ומשמע שנוהגין כן אבל אינו בגלל התקנה.

אור יוסף חנוכה

סימן ל' - למה לא עושים בחו"ל ט' ימים חנוכה מספיקא דיומא

באורתאה דשיתסר נגהי שיבסר קסברי חדש בחו"ל דרבנן ולספיקא לא חישנן עכ"ל.

וכן מובא בקהלת יעקב תוס' דרבנן אות ס' סי' רכא אחר מה שכתב דספיקא לא עבדינן אלא במילי דאורייתא וכמבואר במנחות שם, כתב ג"כ האי טעמא וז"ל, וזה טעם ושורש גברי הרא"ש ז"ל שכתב בפשיטות דמאי דלא עבדינן ט' ימי ימי חנוכה מספיקא היינו משם דחנוכה מדרבנן ונוראות הפלאתי על הרב עץ חיים שכתב על דברי הרא"ש וזה לשונו דליתא דמגילה נמי הוי מדרבנן ואפ"ה נתן טעם וכן מבואר במנחת חינוך (מצוה ש"א אות ו') והוסיף, שהאדינא דאנן בקיאים בקיבעות דירחא, ורק משום מנהג אבותינו אנחנו עושים ב' ימים מספק, וא"כ כ"ז בדאורייתא אבל בדרבנן לא חשו ע"כ, ולכן אנחנו עושים רק שמונה ימים חנוכה, אבל כשיבנה בית המקדש ונעשה ע"פ הראיה בודאי יעשו תשעה ימים [אולם כ"ז לדברי המנ"ח אבל היום דיהיה אפשר לדעת תוך דקה לכל העולם א"כ גם שיהיה בית המקדש יעשו רק פעם אחת].

ובשו"ת מור ואהלות (אוהל מנורה הטהורה סי' ה') כתב לבאר ע"פ מש"כ האבודרהם שמה שחנוכה נקרא כך, משום שחנוכה ר"ת 'ח' נרות והלכה כבית הלל" וא"כ מוכח שבכל יום מימי החנוכה צריך להיות ניכר שהלכה כב"ה ולא כב"ש, ואילו היו תשעה ימים בחנוכה הרי ביום חמישי לא היה ניכר שההלכה כב"ה שהרי לדברי הכל היו מדליקים ביום החמישי רק ב' נרות, [ובספר בית עין ישב לפי"ז קושית הב"י שאם היה רק שבעה ימים בחנוכה א"כ ביום הרביעי לדברי הכל היו צריכים להדליק

באבודרהם סדר הדלקת נר חנוכה ד"ה והטעם, בשם בעל העתים וזה לשונו, למה אין עושים תשעה ימים תשעי ספק שמיני מפני שחג הסוכות מן התורה, והחמירו רז"ל על ספיקו, לפי שאיו אנו קובעין עתה על פי הראיה, אבל חנוכה שהוא מדבריהם, הם אמרו לעשות שמונת ימי חנוכה, והם אמרו לעשות שמונת ימי חנוכה, והם אמרו חשבון המולדות עד כאן לשונו.

ובספר סוכת חיים כתב להעיר מדוע האבדרהם כתב מפני שחג הסוכות מן התורה, ולמה כתב ששאר מן התורה, ולמה כתב ששאר ימים טובים הם מן התורה, ועי"ש שישב לפי דברי הר"י מלוניל דמה שקבעו ח' ימים יותר מפסח, ומוכח דחנוכה הותקן כמו חג הסוכות, ולכן הקשה מסוכות, ועדין קשה דהא סוף סוף בסוכות הוי ז' ימים ואף דשמיני רגל בפני עצמו לענין פז"ר קש"ב מכל מקום עיקר ענינו הוא להפרד מן המלך, ועוד דכל ביאור הר"י מלוניל תלוי בתירוציו.

אולם בכל בו ובראש על הרס"ג כתבו וזה לשונו ויש לתמוה למה לא נהגו בזמן הזה להדליק ט' ימים מספק כמו ביום טוב שהרי ממגילה אע"ג דמרבנן היא היו מצריכין לקרותה י"ד וט"ו מספק, אי לאו משום דדילמא יד נקבע בזמנו ואי בארץ ישראל בט"ו ולא יעבור וכמו שכתב במרדכי במגילה וכו' עכ"ל.

ובברכי יוסף סימן תר"ע מבואר דהיא גמרא מפורשת במנחות דף סח ע"ב דרב פפא ור' הונא בקיה דרב יהושע אכלי חדש

אור יוסף חנוכה

והנה מה שמבואר מתירומו השלישי דבעי שידעו בדיוק את הנס וי"ל בזה תוס' ביאור דהכא הענין הטא להדליק ח' נרות על הנס ואינו על הימים בעצמם ודו"ק.

ובחשוקי חמד חנוכה (סימן ק"מ) ביאר בדבי הפרי חדש כדלהלן, שהרי תקנו בהדלקת נר חנוכה להאי דינא דמהדרין מן המהדרין ואם כן אם ידליקו ביום השני חנוכה אחת עם נר אחד וחנוכה השניה עם שני נרות לא ידע איזו יום היום, ולכן לא תקנו האי דינא דספיקא דיומא דחז"ל רצו שיהיה היכר בכל יום איזה יום היום מימי החנוכה.

ושוב ראיתי שכן תירץ מרן שר התורה הגר"ח קניבסקי שליט"א בשיח החנוכה (עמ' ט') שתירץ ע"פ דברי הדבר אברהם (סימן ל"ט) שכתב לענין ספירת העומר בספק, שלא שייך לספור מספק, כך הוא גם לענין חנוכה שבחנוכה איכא דין להדליק נרות ויהא מוסיף והולך, ולא שייך כלל להדליק ב' הדלקות דא"כ אין כאן מספר כלל דלא יודע איזה יום היום, ועי"ש שתירץ כן גם לגבי פורים.

ולענ"ד סו"ס בימים האמצעים הרי מעיקרא דדינא סגי בא', וא"כ סו"ס איכא פה פרסומא ניסא, וע"כ אנן לא קאי רק על היום התשיעי שאז אולי ידליקו מספק, וגם לא יהיה בהא איסורא דבל תוסיף.

ולפום מש"כ לעיל א"ש ביאורו ודברי החשוקי חמד לכאורה הם ביאור בפני עצמו.

בטורי אבן עמ"ס ראש השנה דף יח ע"ב כתב דהרי היו השליחים יוצאים מפני החנוכה וכמבואר שם בדברי הגמ'. וקשה

ארבעה נרות בדיוק, ואז לא היה ניכר שהלכה כב"ה].

הגר"ז סופר זצ"ל בס' מהר"ז סופר אחר שהביא קושית הב"י למה קבעו שמונת ימי חנוכה, כיון שהנס היה רק ז' מים, הביא הנידון למה לא עושים ט' ימים מספיקא דיומא בחז"ל, והביא שתירצו האחרונים שכיון שהנס היה רק חמש ימים א"כ עושים ח' ימים מספיקא דיומא, והה מכל הני אחרונים לא מוכח הכי.

המרדכי ז"ל דמאי דלא עבדינן תרי יומא משום דכתיב ולא יעבור דמשמע הא לאו הכי הוה עבדינן תרי יומא והשתא דלא דאדרבה היה לו לדחות דברי המרדכי ז"ל מגמ' מנחות הנ"ל, ועל דברי המרדכי י"ל דהיינו ומטעמא דלא דחי מטעמא דמגילה הוי מדרבנן משום דמגילה דברי קבלה הוא עכ"ד.

ומה שיש להעיר בדבריו דאכתי קשה לשיטת הרמב"ם דחנוכה דמי לפורים וע"ע בפרדס יוסף החדש חנוכה אות רל.

ובפרי חדש סימן תרע"ז תירץ וז"ל, דכיון דהוה מידי דרבנן לא אטרחהו.

ועוד תירץ, אי נמי רצו לרמוז ג"כ ביטול מצות המילה ע"כ, ויש לעי' למה כוונתו.

עוד תירץ בזה הלשון, אי נמי הני עדיף טפי ויטעו בכמה היה הנס לא פחות ולא יותר ע"כ. ועי"ש בסוכת חיים ובפרדס יוסף החדש אות רל"א.

אור יוסף חנוכה

ומה שגם קשה בדבריו דהרי ביום הראשון לא היה נס, הרי זה כבר מה שהקשה בבית יוסף למה עושים ח' ימי חנוכה, וע"ז אמרינן עצם המציאה של הפך גם הה נס וע"כ עבדינן ח' ימי החנוכה, ולא רק ז', וכבר יצא ע"ז ספרים שלמים, ועתה ראיתי ספר שלם הנקרא "ימי שמנה" שבו אלף תירוצים על קושייתו של הב"י, ויצאו ע"ז עוד כמה ספרים, וכל ספר שמדבר על לחנכה דן בקושייתו של מרן הב"י, עוד בנושא מענין זה עי' בפרדס יוף החדש בריש הספר מש"כ בזה.

ועי' עוד מש"כ בסוכת חיים לבאר, וע"ע בספר אורה ושמחה פ"ג סק"א מה שדגן ומעיר בדברי האבורה והרס"ג עי"ש. ומש"כ שם לתרץ בהאי קושיא עוד תירוץ. ובקונטרס מנורת שלמה גייגר סימן ז'.

ועי' עוד בפרדס יוסף החדש אות תרל"ז מה שהביא שדן הריחמ"א שליט"א לענין בל תוסיף ביום התשיעי עי"ש, וע"ע במש"כ בזה בשיח יוסף חלק א' בגדרי בל תוסיף לאחר זמנו ודון מינה ואוקי באתרא.

לכאורה הרי הוא בלא צורך שהרי גם בחנוכה דהוא מד"ס גם יחמירו לעשות ט' ימי חנוכה מספק, מחשש שמא עיברו או חסרו, ולא שייד לומר ספיקא דרבנן להקל משום שאמאי נקל בהאי יומא יותר מההוא יומא, ואם נלך בתרווייהו להקל א"כ עקרת יום אחד של חנוכה בוודאי, וכיון שלא אפשר כך בע"כ דלך בתרווייהו להחמיר, אלא שחששו חז"ל מברכות לבטלה והדלקת נר חנוכה לבטלה ע"כ, ומשמע מדבריו שקבעו החודשים ע"פ הראיה אבל במקומות שלא הגיעו השקחים באמת עשו ט' ימים.

וקשה לשיטתו מה הסברא בהכי דהרי אם הוא ידליק מספיקא ב' חנוכיות א"כ סו"ס אין יודעים איזה יום היום.

והנה מכל הני אחרונים לא מוכח הכי, והגם כתב העיר עליהם שם הגר"ז סופר שהרי ביום הראשון שהם מצאו את הפך שמן הטהור אז לא הוה הנס וכל ספיקא דיומא לקמיה שדינן ליה והיינו דמוסיפים יום אחד כמו בימים טובים כמבואר במס' ראש השנה דף כ' ע"ב, ולא לנקדים יום אחד, עי"ש מש"כ לבאר באריכות. וע"ש מש"כ לרץ בזה עוד תירוץ דהוי דבר המתמיה ושנוי שפעם חנוכה יתחיל מכ"ה ופעם מכ"ו ומכ"ד עי"ש.

אור יוסף חנוכה